

1501.

A főkormányzók Csíknak. N.-Szeben, 1718 jun. 17.

«Ennekelötte is a gabonából való égett-bor és pályinka-főzést megtiltottuk volt: most annál is inkább, hogy a gabona ne szűküljön, a gabonából való pályinka-főzést interdicáljuk. Kik ez ellen cselekednének, főző fazakoknak nemcsak elvételivel, hanem 24 frttal megbüntettesenek.»

«Erre is kgték kötelessége szerint reá vigyázzon és minthogy mélt. commendérozó generalis excellentiája a passusokon és végekben való commendansoknak afféle profugusok el nem bocsáttatása iránt orderit kiadta: úgy kgték is nemcsak senkinek helyéből való kimozdulására okot, passust és assistentiát ne adjon, hanem inkább minden úton-módon inhibeálja s a szegénységet placide csendesítse és házuknál megtartani igyekezze. A gabonának, búzának árát rendkívül növekedni ne engedje. Haszontalan conventiculumokat, hírcsinálásokat, elméknék zavarodását és homagialis kötelességéhez illetlen dolgokat elávoztatni el ne mulassa.»

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1502.

A székely nemzet panasza az adózási és katonai terhek ellen a főkormányzókhoz. 1718. jul. 27.

Remonstratio gravaminum inclytæ nationis Siculicæ per supremos officiales ad excelsum regium gubernium humilime porrigenda.

1-mo. A méltóságos regium gubernium mostan kiküldött, méltóságos commisiója szerint, hogy a főtisztek az helységeknek mindennemű statusát, megbántódásit és difficultasit remonstrálják: erre nézve tiszti kötelességünket tartjuk a méltóságos regium guberniumnak alázatosan remonstrálni, mitől kellek tisztségünk alatt levő helységeknek mindedig s mind ezután pusztítani, re vera megtekintvén más helységeket, kik aequalis proportionis facultásúak az mi adózó szegénységünkkel, félannyit contribuálnak, vagy még annál is kevesebbet, mint hasonló proportiójú szegény székely, holott más helységeken bor is bővön szokott termeni és az föld is búzának és mindenféle gabonának termésire

bővebb és alkalmasabb, úgy pénz keresetire is városok között lakván. Hasonlóképpen mind taxis, mind egyéb városok sublevatiojával nagy aggravalatásunkot tapasztalhatóképpen érezzük; hozzátévéen ezt is, hogy esztendőnként nem hogy minuálódnék quantumunk, sőt keservesen érezzük, hogy minden esztendőben régi proportionk felett augeáldik és ez az oka, hogy még eddig is a nagy improportio miatt mindeniből kifogyván szegénységeink, mostan már ezen nagy éhségnek miatta semmi facultása meg nem maradván, absolute semmie sincsen, hogy ha valahol valami gabonácskát kapna is, vehessen, mivel kevés marhájoknak nem lévén nyári intertentiojuk, most is ösztövérek, senki meg nem vészi, ösztövéren menvén az télre. Szegénységünk épen kétségben esett, hogy az télen minden marhájok elvész, minthogy ma is az éhség miatt nagy mértékben döglenek.

2-do. Ez is nem kevésbé exhauriálta szegény székeinket, hogy már egy néhány esztendőktől fogva proportionaliter az nyári dislocatioval is proportioja felett terheltettek székeink, annyival is inkább, hogy az officialisok is ő ngok magok portiojok felett in duplo triplo tartván lovokat és számos marhákat, azokkal is szénafüveinket nagy mértékben consumálják; a mi kevés megmarad is abból az mi kevés szénát csinálhat is szegénység, az azt még in Septembri et Octobri consucálja a militia; más helységek efélet nem annyira éreznek, mely már bizonyos időktől fogva semmiben nem acceptáltatott, mégis az ordinarium qantumot kételenitetett az szegénység egészen megadni és szénáját imitt-amott drága pénzen megvenni, némelykor kétannyin is, mint in commissariatu tollünk acceptáltatik.

3-o. Ez miá is fő és vice-tisztekül nagyon vexáltatunk alattunk való szegénységeinktől, hogy per inquisitionem az mely excessusokat és extraordinaria expensákat a militiának nagy disgustussával, az szegénységnek nem kicsin vexájával, sub spe refusionis felíratattunk és az méltóságos commissariatatus előtt producálván, acceptáltattak is, most nagy része detraháltatott, az szegénységet refusiojával felbízattván még praevie, mely miá az szegénység mi reánk kiált és okoz bennünket.

4-to *A parajdi só* sokkal kisebbben vágattatván, mint eddig, akik onnan életeket és portiojokat szokták keresni, azzal nem ke-

reshetik, mivel a mint az aknán veszik, az eladó helyen is nem akarják feljebb kérni s venni is. E felett, hogy marusszéki atyánkfiainknak ő kegyelmeknek az mely Maruson túl való része excludáltatott, hogy applicáltassék és só adassék az parajdi aknáról, alázatosan instalunk.

5-to. Mostani hallatlan nagy ínségben kételenítettik szegénységünk közelebb lévő szomszéd országokra gabonáért és életek keresésiért menni, azok is váموkkal és harminczadokkal hogy ne terheltessenek, alázatosan imploráljuk, úgy, a kik marhájokat legeltetni általhajtják is, ne vetaxáltassanak.

6-to. Nagy kárával tapasztalhatjuk szegénységünknek, hogy a militia in marsu a mit percipial in natura, kenyeret, húst, zabot vékájával, szénát szekérrel portiokra deriválván, németül quietálja az szegénységet. Se commissarius hirtelen meg nem érti, sem az szegénység hozzá nem tudván, in commissariatu kárával tapasztalja, hogy sokkal többet adott véka és szekér számmal, mint a mennyiről az quietantia sonál; az officialisok ő nagyságok s kegyelmek pedig akármely nagy bagasiájokkal legyenek is in marsu, semmiről nem quietálnak.

7-mo. Hogy az malmokban az vámot az militia is kiadja, nagy expensákkal extruáltatván az malmok és a megtiltott helyekre szaladott szegény emberek marháját ne taxálják, azért az szegénységet ne vexálják, alázatosan instálunk.

8-vo. Nem kevés kárával, sőt nemes székünkben az egész adózó rendeknek csaknem utolsó romlásokkal vetekedik már két esztendőök alatt fenforgó rendes adója, inponáltatott quantuma felett commissionaliter s quasi regulamentaliter ab inclyto commissariatu decernáltatott *Hausmonscost* (= Hausmannskost) oly positioval tétetett ki az conventiója, hogy a nemes székek főtisztei az militiának főtiszteivel menjenek conventiora, mely oly sansa az szegénységnek exhauriojára és oly általítja az militiának az szegénységnek vexájára, hogy maga is az militia nem kívánhatna jobbat. Mivel pedig az szegénységnek itéletiből az hosszas szárazság által a mint gabona, úgy kerti vetemény is nincsen és ha nem tolláltatik az *Hausmannscost*, akár mint circumscribáltassék is ab inclyto commissariatu, csak él az militia. eddig practicált vexáival és a szegény exhauriáltatott gazdát, hogy ötöt

vagy vagyon, vagy nincsen; delicate interteneálja, szorosan megvárja és mivel az sz. békesség már felállított: az méltóságos regium gubernium bölesen méltóztassék oly igyenes utat felkeresni, hogy az militia s annak tisztjei ériék meg régi rendes mód szerint való intertentiojokkal, hogy az szegény adózó rendnek portiojával vetekedő vexája és ingyen való gazdálkodása tolláltassék; ide járulván alázatos instantiánkhöz az is: ezután ne inponáltassék a n. székek főtiszteinek a militia főtiszteivel akármi úton-módon való conventiojok, hanem a méltóságos regium gubernium méltóztassék determinálni, ha ugyan kételenítettünk, mi legyen a tiszteknek való discretioja mindezekre nézve.

9-no. Minthogy a méltóságos regium gubernium ez mostani gyűlésire azért hivatott össze főtisztékül, hogy kinek-kinek atyai indulatja által nyújthasson consalatiot és vehesse ad aequitatem ante anticipationem kinek-kinek méltó praetensioját: jelen vagyon az az óra, hogy az sz. békesség felállításával könyörgő instantiánk által boruljunk felséges és kegyelmes urunk lábaihoz és esedezzünk ott azon, hogy az sz. diplomában és annak kegyelmes decretumban megígirt s letett fizető adózásunknak rendi mehesse effectumban, de ha casu quo nem lehetne ez, avagy csak istennek rajtunk fenforgó ily szoros iteleti korán lehessen tapasztalhatóképpen az impositióban alleviatio és respirium, melynek is orvoslására, hogy expressus expediáltassék az felséges udvarhoz, accedente communi suffragio et voto etiam supremorum officialium, alázatosan instalunk.

Ezeken kívül vadnak a nemes székeknek particularis querelái ez szerint:

Nemes Udvarhelyszéknek.

Most is nagy aggravatiójára vagyon egy darabig 11-nek, most azután is 8 compania németnek, két vice colonellusnak, ezeken kívül colonellus *Schram* uram feleségének és néhai *Santer* uram özvegyének nagy bagasiával való ott létek, ezeknek ott létek után való sok fűhordás, postálkodás és az szegénységnek egyéb sok rendbeli servitiuma. Hasonló servitiumot ériék a több nemes székek is közönségesen.

Cárolyvárbán administrált 260 szekér fának drága pénzen való vétele, úgy odavaló gyalog dolgozóknak fizetése az ott való

fizetésbeli commissariusunk fizetésivel considerabilis summára extendalódik, minthogy kedvek s akaratjok szerint kételenítettünk őket drága alkalommal expedialnunk, melyet közönségesen éreznek több székek is, kik kivált oda rendeltettek.

Hogy in anno 1714. mensibus Septembri et Octobri erogalt, quartélyokban és akkori marsusokban juxta quietantias inclytorum regiminum szénát currus 2846, libras 42, hogy bonificáltassék.

A *salétrom főzésire* kívántató földnek hegyeken, völgyeken messzünnen való hordása is, mivel egy része székünknek az helynek sóssága, egy része pedig megégése miá alkalmatlan azon munkára, úgy az marsusokbéli nagy mértékben való vecturázás enervalni szokta székünket.

Nemes Háromszéknek.

Istennek ő felségének rendkívül való itéleti lévén székünkben, 14 holnapok elfolyása alatt continualó nagy szárazságnak miatta az elmúlt esztendőben is tavasz-gabonánk igen kevés termett, az mi lett volna is, 44 compania rácz militia lévén székünkben, elvesztegette, megégette, gázlotta az fünek defectussa miatt, melyben mennyire damnificaltattunk, akkor az méltóságos gubernium előtt satis superque alázatosan remonstráltuk, mely remonstratioink, úgy hisszük, in archivo gubernali vel commissariatatus meglészenek.

Buzánk, az mi az elmúlt esztendőben termett, annak nagyobb része üszög lévén, a mi kevés abból proveniált, minthogy füveink tilalomban voltak, nem csinálhatván az szegénység szénát, zab, széna portioját az búzából kellett kiállani, melyre nézve szegénységünknek búzája idein consummálódván, még az tavasz eleitől fogva pénzes buzával vagy kölcsön vett gabonával kellett interteneálódni. A mi nagyobb, példa nélkült való nagy szárazság miá, melyben némely helyen az fen (így!) meggyuladván, lángazólag ég, az, mit az őszszel vetettek, minthogy nagyobb része az földben vezett, úgy a mi kevés kikölt, is, kiégvén az földből az tavaszi vetésekkel együtt, szegénységünk desperatióra jutván, egy része már széllyel oszlott; az mi eddig megmaradott is, nem lévén reménsége élődéséhez, kénszerítettik eloszlni; az már békövetkezett nagy éhségnek miatta némelyek meg is holtanak, mivel

ilyen nagy szorulásában szegénységünk kételenített éretlen és vad gyümölcsössel élni, mely miatt már némely faluk inficialódtak is és félő, hogy late serpálni fog és székünket obruálja. Mennyi embereink dilabáltak és mennyin vadnak, kiknek semmi reménységek nincsen jövőbéli vetéshez és subsistáláshoz, arról való hiteles testimonialisunkot az méltóságos regiumnak producáljuk, vagy ha abban is kételkedni fogna nagyságtok: méltóztassék székünkben expressussát küldeni, ki által siralmas és végső pusztulásra jutott állapotunkról valóságos informatiot vehessen.

Az elmúlt nyáron és őszön az fennebb megírt rácz kompániák és két német regimentek csak minden füveinket consummálták, mégis in defectu graminis, a mi kevés szénát csinálhattak kertekben és messze való erdőkön, in Septembri et Octobri kellelt erogálnunk 2000 szekér szénát csak az regulata militiának juxta quietantias, noha az közönséges igazság azt hozta volna magával, hogy az mely részei az hazának efélével nem terheltek, proportionáltván, refundáltak volna. A mi tavasz gabonáinkat mezeinken az rácz militia ad lubitum eltékozlott az elmúlt őszön, arról is semmi solationk nem lött.

Nagy kárával tapasztalta a nemes székünk, hogy proportioja felett az 9 német compánián kívül 15 havasalföldi és moldovai oláh compániák disponáltván székünkre, kiknek jöllehet egy equilis portiora disponáltatott 200 font széna és 6 véka zab egy holnapra, de mind tiszteteknek, mind közkatonáknak feleslovok lévén, az gazdákkal gratis interteneáltatták és nemcsak szénáját, sőt szalmáját is consummáltatták. Ex magazino lévén ezen rácz militiának e télen egy-egy oralis portioja, többire cselédesek lévén, az gazdákon élődtek, veréssel is a magokét megvették, úgy hogy in duplo s triplo is superálta portiojokat, kikre hiteles testimoniumunk szerint téli extraordinaria intertentiok mégyen ad hung. fl. 11303, item ad foeni curr. 483, melyet mint-hogy az egész országért supportaltunk, nem lévén eddig semmi consolationk, méltó, hogy a mlts. regium gubernium ilyen terhelésünkben apai reflexioval légyen.

Tapasztalható nagy kárával esett ez is székünknek, hogy az köztünk quartélyban lévő német és rácz militiának a *Barczaró* évén pro posterioribus mensibus assignatiojok, de az dispositioik-

nak késén való érkezések miá kételenítettünk gremiumunkban lévő militiát interteneálni, administrálván extraordinarie buzát cub. 202, zabot cub. 3084, szénát curr. 1630, melyeket rendkívül való áron sok helyeken öt-hat forinttal kellett venni, az militiát excontentalni, mely is juxta taxam acceptaltatván in computu, mindeddig is ex commissariatu nem bonificaltatott: az mlts. regium guberniumnak alázatosan instálunk, hogy az naturáléknak pretiuma juxta emptionem adjustáltassék.

A véghelyekben való fortaliciumok építtetésire való expensáink és ott lévő dolgosink, szekereseinkre való költségink, úgy mostan *Zágonban* erigált magazinumra való sumtusink hogy acceptáltassék és bonificáltassék, alázatosan instálunk.

Az *csiki vár* építésire és odavaló tűzifa szállítására ne kénszeríttessünk, lévén ezenkívül is az conjuncturákhoz képest a sok marsualis condescensiokban és vecturázásokban felettébb való megterheltetésünk.

Székünkben sok helyeken incendiumok lévén, egy része helyseinknek pusztán maradt: ezek iránt is a mlts. regium gubernium az jövendő adózásban hogy atyai reflexioval légyen, alázatosan instálunk: mind nemes *Udvarhelyszéken*, mind nemes *Marusszéken* feles combusták estenek: ezt is méltóztassék a mlts. gubernium consideratióban venni.

Nemes Csíkszéknek.

Pro ratione status et temporis exigentia, úgy hozván magával az közönséges hazának megmaradásának statussa, proportionk felett való militiának mind nyári és téli statióban való continuuskodása rajtunk lévén, annyira enerválta székünket, hogy az elmúlt esztendőben is naturáléknak nagy részit az gabonátlanlanságnak miatta taxa felett való áron kellett szegénységünknek más helyiségekből vagy pénzivel, vagy interesre administrálni, mely mellett ugyan ratione premissa az elmúlt esztendőben is kellett szüntelen való újabb újabb való vágások erősíttetésivel és strásálásukkal szakadkoznunk, 22 embereinknek szörnyű halálokkal és ebből következett oeconomiánknak hátramaradásával: ez iránt a mlts. regium gubernium jövendőbeli atyai reflexióját alázatosan várjuk.

A rácz militiának assignáltatott volt pro equili portione 200 font széna és 6 véka zab menstruatim, ehez nem tartván magát még az német militiánál is nagyobb mértékben vette bé, ezeken kívül sok feleséggel, cselédjek és lovok lévén, gazdájokkal ingyen interteneáltatták s ma is interteneáltatják, melyről semmi consolationk nincsen.

Szereda várának építésével martonfalvi atyánkfiainak a commendásoktól ő nagyságoktól fundusok, szántóföldek, szénafüvök elfoglaltatott, azután semmi hasznát nem vették; arról való consolationjokat alázatosan imploráljuk.

Szereda városának némely lakosai, székbéli személyek lévén, kik magokat az adónak könnyebbségiért recipiálták oda, hogy külső jószágok után adózzanak szék közzi, alázatosan kévánjuk, avagy adattassanak ki tűzifa 1200 öl, gyertya-péNZ rh. 400, gratis crucigeri rh. 875.

És az várban fűhordáson kívül continue két szekerek és 4 embereket az sütők mellett tartván az nemes szék: az iránt is a mlts. regium gubernium hogy sublevatioval legyen, alázatosan imploráljuk.

Sok embereinknek a szárazságból következett szükségnek miatta elbujdosása után *Szépviz*, és *Taploczának* nagyobb része megégvén, lakosok koldulással élnek, jövő adózásra elégtelenek.

Az *Kabalahágóban* lévő sáncz erigálása és más helyeken az ráczoknak erigált sáncz házaink, azok mellett sok helyeken való strasa tartásink hogy reflexioban vétessenek s pro occasione moderna pacis gloriosae le is szállíttassanak, alázatosan etc.

Gyergyóban Szent Miklóson lévén egy ösvényen harminczad: magok határokra marhájakot legeltetni hajtó személyeket, úgy erdőlni is nem bocsátják taxa nélkül.

Havasaink pro revum statu a secaturával pracludaltattak és elrekesztettek tőlünk, marháinkat szabad élésre oda nem hajtathatván, annál inkább ott szokott kaszáló helyeinken nem kaszálhatván, nagy kárunkkal tapasztaltuk, mely téli portionkot is nagy mértékben segíthette volna.

Nemes Aranyosszéknek.

Nem kevesebbé érezvén az mi útban tétetett szegény székünk is istennek ez hazában közönséges itiletiből származott szárazság miatt való faluinknak terméketlenségét, mint másutt is ez hazának akármelyik része is, mivel a mi kevés búza is nyötetett is székünkben, igazsággal irhatjuk, 13 kalangya alig ereszt két vékát. *Rákos* és *Hidas* nevü két falunknak nagyobb része elégett. De e mellett, nagyobb romlásunk és székünknek eloszlására nagyobb okát látjuk abban, hogy felette kevés és apró faluink lévén, nem három, de csak két compania condensensiojával is úgy megtelik székünk, hogy egy esztendőben is, kivált a faluknak jóvába, üresen nem maradhat, hogy vagy egy esztendőben pihenést vehetne, hanem majt minden faluink szüntelen téli quartélyt tartanak, mely miatt az szegénység ha az méltóságos regium gubernium parancsolatja nem érkezett volna obviálása iránt, mind el széledtek volna a körül való, könnyebb terhet viselő helyekre.

Mivel az rettenetes marsus és annak alkalmatosságával az ingyen való gazdálkodás felelte igen rajtunk foly, minden felől postaútban lévén, passusok is úgy adatván: megesett csak az idén is, hogy két-három napok alatt százhetven szekereket vittének el, úgy hogy egy rendbeli marhájával az gazda egyfelé, más rendbeli marhájával azon gazdának vagy fia, vagy szolgája, másfelé, fel nem váltják egyfelé is szekereinket, mely miatt teljes lehetetlenég subsistálni, hanem ha az nagyságtok kegyelmes reflexioja által szegény helyünk quantitássa és kvalitása hiteles expressusi által felcircuitatván, minthogy majd alig hihető az mi relationk, melyet cum veris documentis in instanti verificálhatunk; hogy ilyen rendkívül való terehviselésiben subleváltassék szegény székünk alázatosan instálunk.

Az asszony Macskási Boldizsárné asszonyom instantiájából értjük ez hazában hallatlan és példa nélkül való militaris executorok által lött nagy megbántódását contra jura regni et nobilitaris praerogative praejudicium; hogy többször efélék ne történjenek, mentől hamarébb cum exemplari animadversione corrigáltassék és azon supplicans atyánkfia hazánk törvénye szerint consoláltassék, alázatosan instálunk.

Mennyivel legyen szegény nemzetünk mindenfelé adós, az

elmúlt conscriptioból méltóztassék az méltóságos regium gubernium meglátni és azután is, isten tudja, mennyivel nem adósodott, sőt még most is naponként ez nagy szükségnek idején adósodik úgyannyira, hogy se személye, se facultása fel nem éri azt, a mivel adós.

Hogy mind az Partiumban és mind az ő felsége közelebb való ditioiban transfugiált és transfugiálandó, mind pedig taxás és aknás helyekre magokat recipiált és recipialando emberink adasanak vissza, annál inkább a mely embereinket privatos nemes olyan helyre vitt, vagy ezután vinne: méltóztassék a méltóságos regium gubernium adlaboralni.

Ezen alázatos remonstrantionkot, consolationknak nagy bizodalával alázatosan representáljuk a méltóságos regium gubernium eleiben, az mint hogy mátszor is gyakorta alázatosan elköveltük, hogy mi főtisztekül se most se jövendőben ne okoztassunk, hogy az mi invigilantiánk miá pusztulnak el szegény székünk.

Szeben 1718. 27. Julii.

Más kézzel:

Item in generalibus annectentum.

Ad excel. gub. summa cordis cum dolore memoramur: possessiones nostras ita jam esse... desolatas, ut vix sex septem hominum paria in plurimis earum reperiantur, turmatim siquidem sese subducentium cohortes se ad alia transferens loca, veritate rei confirmat, hinc loca taxalia jam plenissima habentur, hinc singuli in regio fundo pagi juxta sese singulos rursus transfugis constituerunt pagos.

Pro parte Csík.

Ad excel. gub. Marsus anni praeteriti illustrissimi domini baronis *Dittinne* (De Tige?) quantum aggravaverat sedem, data specificatio ad inclytum commissariatum demonstrat; ut hujus condigna habeatur ratio (cum et sterilitas loci hanc a natura firmat solidius), instanter imploramus.

Kivül más kézzel: Külső jószágokról hogy portiozni tartoznak, hogy portionale az ország útján az hidat tartsák.

(Egykorú példánya *Csikvármegye levéltárában.*)

1503.

A főkormányzók rendelete Csíkszékhez, hogy a népnek a nagy ínség miatt való kivándorlását, ha lehet szép szerivel, vagy akár katonai erővel is akadályozza meg. Kolozsvárt, 1718. szept. 11.

Sacrae Caesareae Cath. Regiaeque Majestatis stb. nomine.

Illustrissime stb.

Ennek előtte is kegyelmeteknek paterne intimáltatott, hogy a maga hivatalját igyekezze úgy folytatni mindenekben in gremio sui, hogy mind felséges urunk szolgálatja rövidséget ne szenvedjen és a kösség is conserváltassék pro servitio domini et conservatione hujus principatus. Legközelebb szomorúan érti, sőt tapasztalja is a gubernium a kösségnek mostani nagy bódulását és fészkeiből való kimozdulását, számosan öszvegyűlvén szerte széllyel, kik *Havasalföldére, Molduvára, tömösi Bánatusra, Partiumba* nevezetesen pedig *Biharvármegyére*, desperabunde eladván elsőbben is mindeneket, mint mennek csoportostól és el is szélyednek, a melynek is szoros inspectiója kegyelmeteket ex officio illeti, hogy hivataljának megfelelően, a kösséget sub sua inspectione conserválja et omnibus viis et modis arceálja az elszélyedéstől. Kegyelmeteket azért praemoneállyuk et autoritate gubernii parancsoljuk is: maga. tisztsége alatt levő székekre szorgalmatosan prospiceáljon, jövődöben ne causáltassék, hogy a maga officiumának neglectusával és nem administratiójával kellett székeinek elpusztulni és szélyedni. Azért:

1-mo. Minden possessoroknak intimálja elsőbben is, hogy kiki juxta suam facultatem in hac caristia igyekezze maga jószágát segíteni és felettébb való szolgálattal is ne terhelje, hanem articulatiter szolgáltatassa, különben félő, hogy elpusztulván jószágok, az onusnak supportatioja magára is ne redundáljon. Hasonlóképpen

2-do. A kösséget avval is adanimálni illendő, egész bizodalommal lévén a gubernium, hogy a provincia mostani gravamináinak és penuriájának felséges urunk előtt való alázatos remonstratiójával a mostani quantumnak nagy sublevatióját fogja tapasztalni. Ellenben

1504.

*A téli szállásokban elhelyezett katonaság számára, kiadott rendelet,
a néppel való bánásmódot és ellátását illetőleg N.-Szeben 1718. nov. 15.*

*Norma, iuxta, quam inclyta militia caesarea in principatu
Transsylvaniae pro hybernis anni 1719 locata, usque ad,
ulteriorem suae Majestatis sacratissimae dispositionem se
diriget.*

1-mo. Sublato *hauszmanszkoszt*, seu communi militis cum hospite victu, dabitur erga quietantiam dominis officialibus, seu companiarum commendantibus certa pecuniaria summa militibus per eosdem distribuenda, nulla gratis dandorum crucigerorum mentione vel distinctione, in quos non consensimus, facta, ad subsequituram aulae determinationem.

2-do. *Lignorum* una cum candelis et sale sit militi cum hospite usus communis, qui etiam lectum subministrandum habet, quo contentus esse, nullos abusus exercere, et vel in absentia, vel aliter qualitercunque propterea solutionem aliquam pecuniariam petere debet, quod tamen quoad lectum subministrandum intelligendum est, non de officialibus primariis, sed solummodo de subofficialibus et gregariis.

3-tio. *Portiones vacantes*, ut pote extra provinciam commendatorum, vel quovis modo absentium, aut equis currentium non in natura, vel forensi eorum pretio, sed iuxta ordinariam taxam, hactenus usitatam, a provincialibus solvendae erint.

4-to. *Tritici* non fiat delectus, sed magazinale mixtum cum siligne, ex quo bonus et vescibilis panis pinsi poterit, acceptabitur, nec in mensurando metreta comprimi, quassari et cumulari, sed rase et sine ulla compressione, vel vero quassatione acceptabitur; in molendinis vero taxae pro molitura dimidium vulgo *tél-vám* miles expendat domino molae.

5-to. *Portiones equiles* omnes inclusive, etiam staabi generalis in natura assignantur, in mensura ea et pondere, quae in hac provincia introducta et hactenus observata est, scilicet ad quamlibet earum pro omni de quantitate aut qualitate tollenda difficultateet quere relatione 300 librae foeni ponderis Viennensis

et duo cubuli avenae pressi et cumulati, vel vero duo cubuli et medius abradi, mensurae Cibiniensis et non pressi administrabuntur. In iis locis vero ubi avena et foenum non esset reperibile, pro sorte priori unus et medius cubulus siliginis hordei seu speltae, et posteriori duo currus straminis, addito uno cubulo avenae, vel tribus metretis hordei aut speltae, vel medio cubulo siliginis suscipiendi sint, pro quibus inclytae provinciae tres henenses florenos in sortem contributionis acceptabuntur, si vero in hoc excedaliter pretio forensi et non taxa ordinaria naturalia imputanda erunt, quod etiam intelligitur de quibuscumque naturalibus extra vel supra portiones extraditas, a militia acceptis et extortis.

6-to. Omnes *abusus*, *excessus* et *vexationes* sub quocumque nomine excogitabiles, in specie omnes conventiones et discretiones poenitus tolluntur.

7-mo. Ratione *macelli* ne fiat pecorum selectio et praesertim bovum iugalium ad libitum mactatio, quae penitus interdicitur, solummodo fiat pro comestione opta caro et ematur, prout a provincialibus venditur.

8-vo. *Aedificis* et *structurae* in quartiriis fiant pro necessitate dominorum officialium, iuxta convenientiam status et loci illius facultatem, quicquid vero pro latiori ac superflua sua commoditate adoptatem vellent, propriis sibi curent sumptibus, nec incola ad hos sumptus faciendos tenebitur, ubi autem excedatur, sumptus iuxta aestimationem infallibiliter refundendi erunt.

9-no. Consuevit militia in hybernis locata hinc et inde pro cuiusque placito itinerare, et in itinere haud exiguo damno et incommodo provincialium frequentiori uti *praeiunctura*: igitur ea hisce plane tollitur, et sine expressa assignatione commissariatus bellici interdicitur, ipsique qui hactenus sine simili assignatione tali uti consueverunt, serio adhortantur, ut in posterum desistant, alioquin defalcatio in triplo, quo pro hacce praeiunctura solvi solet, continget, provinciaque, quae praestitas accurate notabit, bonificabitur. Deinceps igitur unusquisque itinerans propriis vivat sumptibus, ei autem, qui in servitiis Maiestatem Caesaream concernentibus proficiscitur, foenum vel stramen solum, idque erga quietantias administrabitur.

10-mo. *Vecturae* a militibus ad vigiliis proficiscentibus,

hactenus abusive exactae tollentur, fiatque provisio in loco, ubi vigiliis agunt, de foeno vel stramine, panem vero et avenam miles secum ferat, nec pro transportatione illius hospitem vexet.

11-mo *Educillatio* (excepta ea, quae officialibus rei tormentariae tam domesticae, quam campestris de antiquo iure concessa est), quae dominis terrestribus, communitatibus et civitatibus in praedictum vergit, consequenter omnis vini, cerevisiae, cremati, seu vini adusti, et similium, tam in stationibus hybernis quam praesidiis exercitatae mercaturae, sub inevitabili restitutione damni dati, et subsequenda animadversione vigore harum interduntur, et pariter serio prohibentur; abusivae taxationes penes tricesimas, telonia et passus, quam etiam tempore nundinarum praecipue commendantibus in praesidiis sic nuncupata quartiria, pro adminiculo vulgo *hülff quartier* praetensa, et earum pecuniariae redemptionos, ut et ad portas civitatum cum detrimento boni publici practicatae exactiones, de victualibus iumentis, et quibuscunque aliis pro quotidiano usu ad publica fora advehi solitis victualibus, necnon tempore nundinarum apportatis mercibus taxationes, incongruae vexationes in portis, quibus provinciales a vigiliis molestantur, hominum curruumque in usus privatos violentae retentiones, sectio lignorum, et apportatio aquae, ad quam rustici in vigiliis adiguntur, appropriatio lingvarum de quovis mactato pecore praetensarum, hac addita praemonitione praedictis dominis commendantibus vetatur et interdicitur, ut nisi in praesidiis talium inconvenientiarum et abusuum subsequatur abolitio, et huius interdicti observatio: ii non solum de eventuris incommodis, et casibus contrariis respondere, verum etiam ad refusionem omnem faciendam tenebuntur, vel detractionem in suo stipendio, sine remissione expectandam habebunt. Sic venatio gregario nullatenus, officialibus vero solum pro distractione, non autem in usum quotidianum et continuum, ut aliqui consueverunt, minus adhuc exercendi quaestus causa, et adhibitibus magnis canum gregibus, vel minime autem adactis et congregatis, quasi pro servitio debito, incolis permissa erit; in specie ad territoria magnatum specialis fiat reflexio, nec eorundem vel quorumlibet agris cultis venandi occasione ulla inferantur damna, ea ratione etiam se in piscatione, quae equidem in rivulis, fluminibus

minoribus, et piscinis absolute vetita est, quivis sese accomodare sciet, Interdicuntur item ut supra iam dictum est, omnes et singulae exactiones et extorsiones, et in denegatione earum adhibitae cuiuscunque generis vexae et iniuriae; pariter violentae et haud necessariae occupationes molendinorum, in damnum incolarum, et sine pensione medii telonii, in mercedem moliturae solita; sectio lignorum etiam in prohibitis et sylvis privatis, sub poena refusionis damnique qualitate emergentis; neque admissa sit intertentio gratuita servorum et equorum pecorumve, ne rusticum de iis curam gerere, vel cum sua familia domestica in servitia privata, minus ad missitationes et inanium litterarum deportationes atque ad agendas vigilias adstringere, incongruas naturalium reprobationes facere, executiones ad cuiusque arbitrium emittere liceat; ne etiam domini officiales bellici, cum copiosis ac superfluis equis vel bobus, excepto quos tenere illis permissum est, una cum auctione familiae, quae gratis interteneri vult, subditis ac incolis gravi oneri sint: omnis enim hac et similes aggravationes, quomodo eae unquam excogitari possunt et apud militiam in usu sunt, sub inevitabili poena, saepe dictaque defalcatione poenitus intermittendae sunt; quare laesus instantiam apud officialem commendantem primitus faciendam et interdictionem ac satisfactionem petendam, si vero ibi acquirenda non esset, ad generalem commendantem campi mareschallum recurrendum habebit, ubi ad vigorem iustitiae continget punitio, eidemque de damno illato a supremo commissariatu bellico condigna et infallibilis bonificatio.

12-mo. Nullus dominorum officialium *curias* nobilitares, domos parochiales, teloniales, tricesimales, scholas, molendina, allodia, cauponas, siquidem eae omnes ab omni personali illocatione exemptae, et intactae permittendae, proprio arbitrio occupare, multo minus hospitorum designatores seu fuererii, aut quisunque alius, haec et similia loca sub gravi poena ac proportionata exactorum refusione, taxare praesumat; nullus officialium vel gregariorum fidelibus nobilibus ac eorum praerogativis quicquam derogare sibi licere putet.

13-tio. *Officiales provinciales* et eorum commissarii, ad latus militiae adhibiti, competenti cuilibet honore tractentur, ne-

que pro factis querelis incolae vexentur, multo minus verberibus afficiantur et injurientur.

14-to. Executiones dominis officialibus militaribus, sine scitu utriusque commissariatus, propria autoritate facere, vel exmittere absolute prohibetur.

Cibinii die 15-ta Novembris, anno 1718.

Ad mandatum regii principatus Transsylvaniae

gubernii

S. KÖLESÉRI mp.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1505.

A főkormányzék rendelete Csíkszékhez, a pestis ellen való óvintézkedések szigorú végrehajtása felől. N.-Szeben 1718. november 16.

Sacrae Caesareae Regiaeque Cath. Maiestatis stb. nomine.

Illustrissime egregii stb.

Jóllehet már egy néhány izben rationalis praecautiokkal kinek-kinek maga és hazája conservatiojának a mostani *pestisi infectio* alkalmatosságára való elkövetése iránt kibocsátott commissionk által parancsoltuk, de mind eddég is kevés effectumát tapasztaltuk, mivel mindennap, azon pestisi contagio harapózását, az tartózkodás vagy vigyázatlanság nélkül való communicatio miatt terjedni szomoruvan értjük. Annak okáért mind azokat ujabban recapitulálván, kegyelmeteknek autoritate a. S. C. Regiaque catholica Majestate nobis concessa punctualiter observáltatni igen serio et ultimario parancsoljuk és in specie, hogy az *Barczáról, Háromszékről* ugy *Udvarhelyszékről*, vagy más suspectus helyekről senkit is pro autentico ligimitált passus és salvus conductus nélkül határiban és falujában be ne bocsásson, sőt még nemes embereknek magok jobbágyit a vármegyékre jöni, se menni meg ne engedgye; passus nélkül valókot érdemek szerint megbüntettessen és infectus helyekről magokot subducato és csalárdsággal járókot deprehendálván, in exemplum felakasztasson és de omnibus casibus a guberniumot informálja. Ha pedig Istennek látogatásából valamely hely iuficiálodván occludátatatik: kegyelmetek nem csak ex christiana caritate, hanem erga refusi-

onem mutuatorum és hogy annál inkább coerealtathassanak az occludált helyek, ne kételenitessenek az éség előtt egészséges helyekre magokat kivonni, azoknak inficiálásával, de necessarius pro subsistentia cum omni praecautione provideáljon. Ezekre vigyázni és ezeket alattvalóival, mindeneknek ezen parancsolatunkot értésére adván, observáltatni, a militaris tisztekkel, kiknek is méltóságos generalis commendans excellentiájától hasonló ordere ment ki, jó correspondentiat tartani és azoknak hírvél az szélyekben és akasztófa felállításával lineát vonni, melyeken kívül senkinek ne legyen szabad hírtétel és engyedelem nélkül járni, sub interminatione suspendendi, maga kötelességének lenni tartsa; ellenben ha az tisztek vigyázatlansága miatt ellenkező dolog történik és valamelyik ezeknek nem observáltatásában deprehendatit tisztit s böcsületit amittálja.

Datum Cibinii, e princ. Transsilvaniae gubernio, 16. Novembris, anno 1718.

C. SIG. KORNIS mp.

SAMUEL KÖLESÉRI

(Egykorú másolata Csíkvármegye levéltárában.)

1506.

Csíkszék folyamodása a főkormányshékhöz a nagy éhínség és terhek enyhítéséért. Csík-Somlyó, 1718. decz. 9.

Méltóságos regium gubernium, kegyes, édes atyáink!

Végső, elviselhetetlen inségünk, szorongattatásink és pusztulásunkban kényszerítettünk alázatos remonstrationk által kegyes atyai excellentiád és nagyságtoknak lábaihoz borulni és miben legyen dolgunk ín praesentiarum declarlalni. Ránk jött quantumunkot, úgy vagyon, hogy repartiáltuk az militianak intertentiojára és fundust csináltunk per repartitionem, de nagy fogyatkozással vagyunk azoknak administratioiban, úgyannyira, hogy majd mondani csak mitsem adminisztrálhattunk perceptioinkból, kételenítettünk mutualni magától az militia tiszteitől, úgy kerültük volna executioját a militiának; de már abból is kifogytunk az mediumból, pene desperatiora jutott ügyünk, mert székünk lakosi

eddiglen is n. Udvarhelyszékről sustentalta magát és más külső helyekről, a kiknek volt, pénzzel vásárolván, vagy más naturalejával cambialván gabonát vagy cseremakkot, azt sem találhatott különben, mások pediglen ugyan az onnan kívül lévő erdők beneficiumából foveálták magokat galagonyával; mindezen szigoru mediumokból is kifogyván, az utak is elrekedvén *Oláhfalu* felé is, az mogyoró rügyre fordulni kételenített szegénységünk és azt örli s eszi; ha kinek marhácskája még vagy hon kezinel, az olyanok azt kenyér nélkül eszik; nagy része pedig, a ki Molduvára hajtotta ágra, azokhoz reménységit nem tartja, mivel oda bé is nagy taxa és adó alá irattattak, jóllehet első leveliben az méltóságos vajda minden jó szomszédságra magát igiri vala, de magát most azzal excusálja, hogy ebben az szűk állapotjában is az portától országára nagy adó ment, maga embereit pedig, úgy értjük, nem taxáztatja. Vadnak olyanok is immár közöttünk, kik az lóhusra is szorultak, faluink gyűlésiben vagy sír az ember, aki öt s hat hetek alatt kenyeret nem látott, vagy bizony (úgymond) hogy sem gyermekei szigoru halálát meglássa, magát felköti, mit ád az, mikor maga halálát szemivel előtte állni látja, ilyen contributioval tölti az perceptor és commissarius cassáját. Vadnak olyanok is, kik lopásra, tolvajlásra, mások házai felkoborlására gondolkoznak, igen hintegetik az szót közönségesen, hogy másét elvenni nem is volna vétek. Maga excellentiad és nagyságtok tudhatja, hogy itt oly facultasú nemesség is nincs, az kiknek vagy pénzihez, vagy naturaléjához bizhatnánk, melyből valami modalitással az közönséges szükségnek succurálhatnánk. Bízunk vala *Brassóból*, vagy az magazinumból, vagy bellicus commissarius uramtól magától egy néhány száz köből búzához, sub spe futurae exsolutionis, de onnan is elrekedénk. Nem lévén azért mind ennyi szorongattásink között más ez földön, kihez folyamodhassunk nagy alázatos reménykedésünköt: kérjük excellentiadot és nagyságtokot, ne vesse meg, sőt meghallgatván, kegyes könyörületességét fordítani hozzánk és kegyelmességit mi velünk bölcs elméjek szerint való modalitással participiálja, submississime inploráljuk, mely hogyha in repartitione futuri quanti meg nem lesz, actum est de nobis, mert tapasztaltuk azt is, hogy egy néhány megszorult embereink mások macskáit is felmészárlották s megették.

Történt vala az elmúlt ősszel az is: kimenvén némely szegény özvegy és koldus embereink *Bardócz* székbe, némelyek közülök való dolog in eum finem ex professo, hogy cseremakkot szedjenek, mások, egyéb járások lévén, megszállván, szedegettek volna tarisnyájokban egy két három maréknyit s ha többet is, afféle makkot: erdejeket pásztorló bacsoni emberek nem zálogjokot vették el, sőt magokat személyekben megragadozván s falujokba bevívén, kalodájokban csapták, egy néhány napokig csaknem éhelhalásra juttatták, nehezen kit kezesen, kit contractusra szabadítottanak el. Ezen materiáról Szebenben vicetiszt uraimék ő kegyelmek requirálni akarván excellentiádot és nagyságtok méltóságos személyit: az úr *Korda Sigmond* uram orvoslását magára vállalván, abban hagyták, de semmi consolationkot nem tapasztaltuk, mert jöllehet az ur ha megintette is, de azzal nem gondolván, azon bacsoniak embereinknek makkos erdejekre erga taxam kihajtott makkos 56 sertéseit eltartották, tizenkét forintig való érőköt.

Mindeneknek orvoslásában ragaszkodunk az méltóságos regium gubernium atyai kegyes providentiajához és excellentiádot s nagyságtokot az felséges Istennek gondviselése alá ajánlván, szigorú utolsó pusztulásunkban istenes és kegyelmes protectionjában haván maradunk.

Csík-Somlyó 9. Decembris 1718.

Excellentiatok és nagyságtoknak

a legkissebb és alázatosb szolgálói

Csík- Gyergyó- és Kászon székeknek

vicetisztei és jelenlévő minden rendei mpria.

P. s. Ezen levelünk conclusioja alatt is az várbeli militia commendansa, nem adhatván az szegénység az búzáját, pénzit, azzal fenyeget, hogy százát az gregariusoknak bizony kiküldi, harminczczal meg éri odabé, és protestal azoknak excessusiról; mit tegyünk, Isten látja, nem tudjuk.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1507.

*Csik, Gyergyó és Kászonszék vice tisztei folyamodása a főkormány-
székhez a szegénység nagy éhínségének és terheinek enyhítéséért.*

1719. elejéről.

Méltóságos regium gubernium, jó kegyelmes urunk, patro-
nusink!

Noha mindenkoron, eddig is nagyságtoknak s kegyelmeteknek
adott alázatos instantiáinknak bőséges okai voltak, de mindez
előtti nyomoruságinkot felyülhaladó mostani utolsó pusztúlásra és
éhelhalásra jutott nyomorult helységünk szegény lakosinak sorsa
kényszerít nagyságtok, kegyelmetek atyai könyörületességéhez folya-
modnunk és szegény lakosinknak hallatlan és kibeszélhetetlen nyo-
morúságos állapotját, a mint lehet, ez alázatos instantiánk által
repraesentalnunk.

Nyilván vagyon nagyságtok, kegyelmetek előtt, ámbár egyéb
terhivelésinket és ezen véghelyen szenvedett nyomorúságinkot
elhallgassuk, nyomorú földünknek sterilitása és szűk volta, mely
akármi bőv gabona termésnek idein is annyira nem terem, hogy
sine adminiculo alterius loci gabonával lakosinkat beérhesse.

Annál inkább az elmúlt szomorú emlékezetű esztendőnek
sterilitása miatt még csak annyi gabonája sem teremvén szegény
lakosinknak, kivel csak két holnapig is beérhessék; székünkben is
oly facultativus emberek, úri rendek vagy nemesek nem lévén,
kiktől a szegénység vagy jószágocskájára, vagy akármi kemény
conditiokra és örökös jobbágyságra való maga kötelezésire is se-
gítséget vehessen: oly keserves állapotra jutott, hogy az éhségnek
miatta szokatlan és barmokhoz is hallatlan eledeleknek, úgymint
laboda mag, bikk és csere makk (melyet másoktól nagy áron pénzen
veszen), megrohadott fák és törökbúza kórójának lisztei, farügy,
galagonya etc. megételire kellett adni magát, ezekkel protrahálja
nyomorult életit holt-elevenen járván; de ezeknél is irtozatosb s
hallhatlanabb az, hogy az étlenség miatt megdöglött marháknak
husát a szegénység azon éhségtől kényszerítettvén észzi, úgy a ló-
és macskahúst; látván pedig úgy is, hogy életit nem táplálhatja,
oly nagy desperatio környékezte meg, hogy sokan közülök magok

felakasztása felől gondolkodnak, jobbnak állítván megölni magokat, hogy sem szemek láttára feleségek s gyermekek éhrel haljanak meg, magok is ugyancsak azont várván utoljára; mely miatt már sokan lopásra és tolvajlásra adták magokat és nincs oly napja, hogy koborlások és házfelverések ne essenek, véteknek sem tartván akármely úton is in tanta extremitate az másét elvenni és magát táplálni, melyre kényszeríti szomszédainknak is meghűlt szereteti és keménysége, mivel már, ha valamely szegény embernek volna is mivel, vásárolni nem engedik vásárnapokon is Udvarhelyt tizenkét óra előtt, praeemptio praetendálván, gabonát venni, azután vásárol az idegen, ha marad tőlök; úgy szegény úton járó embereink, ha csak útszélyn két-három marok makkot szedtek is más helységek határán, mindjárt zálogosíták, húzták-vonták és büntették, ilyen okért maig is sok szegénynek zálogja, a ki ki nem válthatta, Erdővidékire némely falukba oda vagy s oda veszett.

Az hol mi kevés fű az elmúlt nyárnak szárazsága miatt találatott helységünkben, az militia számára occupáltván, az mit attól szegénységünk fizetéssel, vagy ajándékkal, szenául vagy fűül megvehettek, azt is portiojokban beadták; már sem búza, sem zab, sem széna nem lévén sohult is, az honnan a militia számára valamit congregáljunk: az executio szüntelen kün van szegénységünkön, mely is a fenn előszámlált cruditásokkal csinált pogácsa mellett, hogy jüüzü búzakenyeret nem talál, a szegénységet kegyetlenül vexálja, de úgy is nem hogy a portiot exigálhatná, sőt maga intertentioját sem szerezheti ki úgy, a mint kívántatnék és alig várja, quártélyába revertálhasson.

Az marha-kostnak defectussa miatt kényszerítettván szegénységünk nagy részint marhájokat Moldvában adni teletteni és ottan subsistentiájokra fűvet vagy szénát pénzen venni; az honnan nem is tarthattunk volna, sőt pro solamine praesentis temporis et necessariatatis tartottuk, onnan is nyomoruságink augealtatott, mivel minden oda bételelő marhától gostinában egy-egy forintot exigáltak, mely is mit tégyen és mennyire extendálodjék, nagyságtok s kegyelmetek bölcsen megítilheti; úgy is penig látják-e valaha szegénységink odahajtott és drága kölcségeken tartott ide ki és oda be megadózott marhájokat vagy sem, Isten tudja.

Ez mellett nem kevésé szegény lakosink facultasinak ener-

vatiojára vagy az is, hogy az szegény ember, hogy az contagio iránt való tilalom miatt passus nélkül nem járhatván, maga élete táplálására való eledelének keresésire is a militiától pénzzel kell passust váltani, mely csak eddig is apródonként, ha jól calculal-tatnék, nagy summara excrescalt, úgy most is a szegénységet, ex-hauriálja, mivel némelyik annyi hasznot sem fordíthat azon út-jában, melyre a passust váltja, mint a mennyit érette ad. Mindezeket praevideálván és praesentiálván helységink szegény lakosi, gregatim tentalták, jó idénin korán elbujdosván s lakó helyeket pusztán hagyván, másutt életek táplálására való eledelt keresni, de abban is frustralodtanak, mert még csak a falukban sem eresztvén sok helyeken be, nagy keserűséggel és csaknem éhel halva kellett visszajönniek, sokan magok is inter multa mala jobbnak és könnyebbnek itilvén magok szülötte földökbe éhel meghalni, hogy sem oly keserves számkivetésben mintegy bélpoklosok bujdosni: melyekre nézve maga is az szegénység e gremio sui három embert expediált volt a méltóságos guberniumhoz, hogy ily nagy extremitasokban a méltóságos regium gubernium atyai kegyelmességit, segítségét és consolatiojokot alázatos könyörgésekkel exorálják, az mint az annectalt testimonium bizonyítja; de expressusokat szinte a kolozsvári kapuból visszaigazították és be nem bocsátották. Azért

Hogy mi sem Isten, sem a világ előtt neglecti officii ne accusaltassunk vagy accusáltathassunk, mindezeket a méltóságos regium guberniumnak alázatosan detegáljuk és reménkedünk az istenért is ily nagy extremitásra jutott állapotját szegény székünknek, könyörülő szemmel megtekintvén, méltóztassék a mostani repartitionak alkalmatosságával bennünket subleválni és vagy az rajtunk lévő militiát transponalni máshová, vagy annak intertentiojára másunnan naturálékot disponálni, úgy mostani éhelhalásra jutott ügyiben is nagyságtok s kegyelmetek méltóztassék atyai kegyessége szerint, avagy csak erga refusionem megszorúlt s majd félig megholt szegénységeinknek valami gabona iránt kegyelmesen provideálni, különben lehetetlen akármi executioval is a rajtunk levő militiának pro toto hibernio obvenialó quantumát naturaléit extorquealni, mivel szegénységeink is éhel halnak meg, az mint már egy néhányon meg is haltanak.

Az nagyságtok s kegyelmetek atyai kegyelmességit az Isten is megfizeti, mi is alázatos engedelmséggel megszolgálni el nem mulatjuk.

Nagyságtok s kegyelmetek alázatos szolgálói
Csik, Gyergyó, Kászon székeknek
vicetisztei.

Kivül: Az méltóságos erdélyi regium guberniumhoz ő excellentiájához, ő nagyságokhoz s ő kegyelmekhez alázatos instantiája az intrascriptusoknak.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1508.

Csik, Gyergyó és Kászonszék országgyűlésre küldött követeink utasítása. Csíkszereda 1719. január 24.

Postulata seu instructio pro generosis dominis Georgio Székely de Sz. Imre et Francisco Cziko de Mindszent ad generalia huius principatus Transilvaniae comitia Ciaudio-poli pro 24 mensis Ianuarii anni praesentis 1719 indicta et, celebrata, ablegatis.

A regalis későn érkeztén, ahhoz képest a pustulatumink (*így!*) is ha későn fognak kimenni, mindazáltal a nemes székely natio főtiszt uraival ő nagyságokkal s ő kegyelmekkel és deputatusival egyetértvén ez következő keserves punctumokat ő nagyságokkal s ő kegyelmekkel együtt promoteálni igyekezzenek:

1-mo. Felsőges urunknak megígirt kegyelmességét az diplomatica immunitatio iránt és hogy az hadakozásnak idein erőnk felett is ő felségit segéltettük, az iránt való reflexiót is ő kegyelmek implorálják.

2-do. Az elmúlt hadakozásnak idein s most is a véghelyre való nézve az quártélylyal és annak intertentiojával mely proportionk felett terhelteztünk, akárki megtiltheti. Erre való nézt és a gabonának felettébb való nagy szükségére is tekintvén, hogy az jövő két holnapra a militia intertentiojára más helyekről naturale rendeltessék és pénz, instálni kell.

3-io. Melynek nagyobb hitelre az való nagy szükségnek mivoltáról igaz lélek szerént ilyen intimatitot tehetünk. A nagy szárazság miatt (kivéven két vagy három falut, az hol valami lát-szott szalmájában) sem ős, sem semmiféle tavasz gabona nem lőtt. Szénát is a nagy szárazság és a militia interdictioja miatt nem csinálhattunk, úgy annyira, hogy kételenített a községnek nagyobb része bujdosásra adni magát, de onnan is egy s más úton vissza kellett jönni, már halálát halogatja vagy inkább causálja a sok rendetlen és hallatlan eledelkkel. A mig kaptak laboda maggal, galagonyával, vadrózsa gyümölcsivel, vadalmával, eczetnek megtört vadalmának törkölyivel, bükk és tölgy makkal (melyért is a szomszéd székekben sok kegyetlen huzás vonás esett a szegénységen), nádgyükérral, bükkfának az hajával, nyírfának fűrés musztikájával, magyaró és egyéb fának rügyeivel, török-búza csugájával (*így!*), megdöglött marhának, lónak és kanczának húsával, megpergelt bocskor-börnek ételivel és egyéb irtóztató eledelkkel s a felett sok tolvajkodással, éjjeli, házak, kamarák, pinczék, gabonás házak, csürök felverésivel, az hol valamit éreznek, toldják földják életeket. Bizonyítja ezt a nagy szükségét az is, hogy sem búzát, sem zabot a militia számára be nem vihethén a szegénység és a pénzt, az executorok mind egyre rajtuk vadnak kik is az megirt eledelkkel nehezen élhetvén, alig várják, hogy statiojokban visszamehessenek.

4-to. Az elmúlt két októberben adott szénának bonificatioját sollicitálni kell, mivel nem minden székek, vármegyék, kivált a százsz székek érzettek egyiránt, mely ha bonificaltatik, nemes Marosszék a magáét közre igyirte.

5-to. A várhoz való nagy sulyos és némely szegénységinknek irtóztató romlásokkal való szolgálatunk, sok költségünk, sokaknak jószágok oda való elfoglalása sokszor lamentabiliter remons-traltatott és igyirtetett is consolatio, de mindeddig is nem tapasztaltuk: hogy a m. gubernium atyai gondviselése szerént ezekről minket valamivel consolalni méltóztassék, alázatosan instalunk. Mivel az elmúlt télen is 5 compania és egy főstrázsamester német és 4 compania rác, lévén székünkbe, mégis gratis krajczárát a várbeli presidiumnak is nekünk kellett megfizetnünk és ezelőtt egy néhány esztendőben mindenkor csak gyertyáért fl. 100. Ezeken

kivül az építés körül való szolgálatunkról, fa, mész hordásunkról tűzifáról való specificationkat commendans uram attestatiojával együtt beadtuk, nyárban a szomszéd faluknak rétjeivel az ott való militia uralkodik, kereskedik és szüntelen ott egy szekeret és a passusokon hol hármat, hol négyet kell és kellett tartanunk.

6-to. Jövő nyáron is, hogy a militia lovát, marháját fűveltesse, tudjuk meg kell lenni, de hogy abban jobb modalitas, mint eddig, observáltassék, kell adinvenialni és az eddig való, kivált tavalyi nyárban a fűvel lött sok kereskedés, széna-csinálás bonificaltassék; ezt az m. gubernium őszi gyűlésén is megigyrte vala a m. generalis commendans uram ő excellenciája, melyekről való specificatiokat beadtunk.

7-mo. Az éhség miatt hogy a kösség éppen el ne fogyjon s mind meg ne haljon (a mint is már sokakon megtörtént): méltóztassék a m. gubernium providealni, hitelben vagy költsön had kaphassanak életet; reménységünk Istenben nagy vagyon, újra juttatván, refundalhatjuk, mivel ez a provisio kivált Csíkra és Háromszékre kívántatik.

8-vo. A szegénységnek maga táplálására és az militia számára gyakorta kelletvén szomszéd székekben és vármegyékben menni, egyéb passussal el nem bocsátják, hanem a militia tisztjeitől oly drágán kell passust venni, hogy már csak erre is nagy summa pénze erogálodott a szegénységnek, melylyel magát táplálhatta s adóját pótolhatta volna. Az is némelykor úgy adatik, hogy példának okáért némely szegény atyánkfiai, nagy szükségétől viseltetvén, akartak menni a m. guberniumhoz, és a kolozsvári kapuból commendans uramtól visszaüzettek s olyan hosszas utazásuknak és szándékuknak semmiben kellett mulni: azért hogy a székek tiszteinek passussával eljárhassanak, ő excellentiája adjon ordert a militianak.

9-no. Székünkben nagyobb részi szegénység kételenített *Molduvában* teleltetni, marháját behajtani: eddig az marhákra az vajda az eddig soha nem usáltatott nagy adót vettetett, minúdenre egy forintot és meg is vette, a felett a tartásától is az oláhoknak sokat kelletvén fizetni úgy enerválta ez a két császárnak való adózás a szegénységet, hogy sokan marhájokat, nem elégségesek kiváltani, e felett marhák mellett való cselédekre,

pásztorokra most személyes nagy adót vetett, sőt a kik m. generalis uramék ő excellentiája parancsolatjából vagy egyébbszükségből bementek és mennek is, lovokot elvevén egy s két hétig s tovább is oda rontván, nyargalván mind lovokra az egy forintot, mind magokra a személyes adót rájok vetik és extorqueálják is, holott mi az oda való emberen itt a téli exactiot csak meg sem gondolunk; hogy ezen nagy huzásnak, vonásnak a m. gubernium eleit vegye és az eddig valónak is refusiojárúl atyai gondviselése szerént prospicialjon, instálunk alázatosan.

10-mo. Megvalljuk némely szegény öreg asszonyok ugyan a végre mentek szomszéd székek határaitra, hogy az hátukon valami kevés makkot hozhassanak, mivel itt a fenyőfán aféle nem terem, de némelyek egyébbs utazásokban egy-két marokkal jöttükben az utfélen szedegettek, kiket szomszéd székekbeli falusiak megfogtak, kötöztek, fogva tartottak, tiz-tizenkét forint kezességen bocsátottak el, s némelyeket kegyetlenül meg is huztak, vontak s a többin is pretendálják a kezesektől: hogy ezt a nagy irgalmatlanságot a m. gubernium azokban corripialja és az elhúzott vont taxát visszaadassa, alázatosan instálunk.

11-o. Régi adósságokra az creditorok ily nyomorú mostani szük időben az adóssokat hogy ne kényszerithessék, legyen moderatioja.

12-o. *Szereda* városi uraimék az igának könnyen viselése miatt Isten jóvoltából elévevén magokat és a falukon és azoknak határin feles jószágokat birnak: hogy azon jószágokról azon faluk közü contribuáljanak és terheket supportáljanak, az igazság magával hozza.

13-o. Ugy a székek kellett a *Nagyverdőn* által jövő útjára az *Olton* által új hídát csinálni, régi úthelyek elsilyedvén, új úthelyeket nagy költségivel venni: hogy szeredai uraimék is mind híd tartásban, csinálásban úthely vételiben contribuáljanak, méltóztassék a m. gubernium poroncsolni, akármelyik falunál is ő kegyelmek vévén több hasznát.

14-o. Sok régi instantiaink és ő kegyelmek privilegiomunknak tenora szerént hogy *Csík Szereda* várossában mesteremberek (a mely végre állittatott volt fel a város) dislocaltassanak és a székből a terhviselésnek nagy igája alól oda bement atyánkfiak az ő

felsege szolgálatjára redealjanak, modalitast mutasson és succuraljon a m. gubernium.

15-o. Az elmúlt októberben akaratumk ellen a militianak feles hust kelletvén adnunk: hogy annak ára bonificaltassék, az hol illik, munkálódják követ atyánkfiái.

16-o. Ez is nagy kárára és oppressiojára vagon a szegénységnek, hogy *Udvarhely* várossában heti vásárnak idein (noha kedden volna az napja), de még hétfőn délután zászlót tesznek ki és kedden délig és némelykor délután egy óráig is azon zászlót künn tartván, tilalmazzák, hogy a szegénység buzát és sót az alatt ne vásároljon, a ki talál vásárolni confiscalják, huzzák, vonják, maguk pedig beszedvén, az idegeneknek drágábban adják, nyereséget hajtván maguknak az szegénységnek nagy kárával és időnek hijjában való ott töltésivel. Hogy azért ezen nagy praesummalt rendtelenség megorvosoltassék, instálunk alázatosan.

17-o. *Molduvában* majd mindegyik faluból másikból oly gyakorlatossággal kelletvén jární a szegénységnek, a sok passus váltás oly nagy költségiben áll, mely igen enerválja. A militia commendansától passust, a vámostól hasonlóképpen kelletvén váltani, úgy hogy idegen országban közelt, is az utazás oly nagy summában nem telik: hogy ez is debito loco orvosoltassék, munkálódják követ atyánkfiái. Több occurentiákban is, melylyel szegény székünknek emolumentumára nézendők, követ atyánkfiái hasznosan munkálódni igyekezzenek. Az confraterék, őrállók és katonáknak terhek viselése, hogy a több iga alatt nehezen nyögő szegénység nyakában ne essék: reá vigyázzanak és munkálodjak követ atyánkfiái.

Datum ex communi congregatione sedis *Csik, Gyergyó et Kászon* in oppido *Csikszereda* die 24. Januarii 1719. celebrata.

MICHAEL BORS

MICHAEL SÁNDOR

s. infer. *Csik* v. iudex regius mp.

juratus s. super *Csik* notarius mp. (P. h.)

STEPHANUS SOLYOM

v. iudex regius sedis Siculicalis *Gyergyó*.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában*.)

1509.

Tanúvallatás Sándor Mihálynak csík-szent-mihályi curiájáról.

Csík-Szent-Mihályon, 1719. febr. 26.

Az első kérdés: «Tudja-e az valló bizonyosan és nyilván hallotta-e, hogy néhai t. n. *Sándor Mihály* uramnak itt Szt.-Mihályon elsőbben faházai levén, az mostani kőházakat t. n. *Mikó Judith* asszonynyal, szerelmes házastársával építették, úgy azon nemes curián levő egyéb épületeket is (egy kis csüröcskén kívül)?»

Második kérdés: hogy «t. n. *Sándor Mihály* uramnak valami zálogosi voltanak, azokat mind édes házastársával t. n. *Mikó Judit* asszonynyal együtt keresték?»

1-ső tanú Felcsíkszéki *szent-mihályi Búzás András* az első kérdésre vallja: «Az kérdésben tudom azt, hogy az öreg *Sándor Mihály* uramnak faházai lévén, az ifjú *Sándor Mihály* uram édes feleségével *Mikó Judit* asszonynyal építe mindeneiket, az kő kéményen, kő pinczén, bolton és egy kis régi csűrön kívül, egy szóval valamely épületek azon a nemes curián vadnak.»

7-ik tanú Felcsíkszéki *szent-mihályi Isák Lőrincz:* «Istenben elnyugdult *Sándor Mihály* uram sanczában is ő kglme pénzt nem leválhatott fel mindaddig, valameddig említett *Mikó Judith* asszonyom ő kglme tulajdon jószágát nem kötötte le örökösen, úgy annyira, hogy ha esztendő alatt meg nem adhatná örökösen, oda vesszen; mindezeket hallottam néhai *Sándor Mihály* uramtól, utolsó halálos betegségében.

8-ik tanú *Nagy Andrásné Erzsébet,* vallja «hogy az tatár járása előtt faházak valának az utrumban specificalt nemes curián, hogy *Tatárország*ból hazajövének, készen valának ezen kőházak, az melyeket *Sándor Mihály* uram *Mikó Judit* asszonynyal együtt épített. Az kémén alja és pincze megvolt azelőtt is, úgy tudom.»

(Eredetije *Borbély Sámuel* úrnál *Székely-Keresztúron.*)

1510.

Uzoni feljegyzés a pestis és rossz termés felől. 1719.

Anno 1719. 4. Januarii. Kovács György jun. Péter fia, mivel az oláhok temetésin forgott testet fogott e *pestises időben*, bírsága den. 18.

«E szomorú időben» ... «az Isten mostan rajtunk levő nagy haragjának» ... stb.

A. 1719. 5. Januarii. «A közelebbik elmúlt szomorú esztendőben» ... a szénafüvekkel semmi haszna sem ingrediálhatott az időnek terméketlensége és a militiának tilalma miatt.

(Egykorú feljegyzések az uzoni ev. ref. egyház jegyzőkönyvében.)

1511.

A főkormányzók Csik, Gyergyó és Kászonszéknek.

a) *Kolozsvár 1719. máj. 3.*

Esett a gubernium értésére, hogy a vármegyékben és székekben generalis gyűlés hirdettetett volna, mely is minthogy a guberniumnak hírré nem adatott, mind a mostani Istennek látogatásából újabban recrudescaló és sok helyekre harapózó *pestist contagio* miatt, úgy a mostani nagy *éhség* és szegénységnek szükségben létele miatt a szegénységet még inkább költségbe és szegénységbe verte volna: azért a vármegyék és székek gyűlését (a fejmegyeyin kívül) cassálják és akadályozzák; mikor máskor hirdetni akar, a gubernium beleegyezését kérje ki.

Hallatnak sok helyen *tolvajkodások, lopások és gyilkosságok*, sőt a mint a generalis commendans excellentiája tudósításából értjük, *tolvajok is csoportonként és zászlóval lappangva láttatnak*: vigyázzon rájuk és az éjszakára falukra szállókat fogassa meg; ha nem elég erős arra, a legközelebbi katonaságot keresse meg és úgy üldözze vármegyéről-vármegyére, székről-székre mindaddig, mig elfogathatja.

A búza és gabona szűk volta miatt meghatározatott, hogy 4 frton adjanak egy köblöt, de sokan nem akarják eladni közönséges helyeken, hogy a szűkült vevőket rendkívül taxáihassák; ellenben némely helyeken a másutt drágán vett és haza vitt gabonát eladni kényszerítettnek a helységek előljáróitól. Limitálják: mennyi van mindenütt, hogy a közönséges helyekre több búza és gabona vitettség és a szegénység csak keresésében is ellankadván, éhel ne haljon.

A pestis miatt különben is tegyen meg minden óvintézkedést.

b) *Kolozsvár 1719. jul 25.*

A generális commendans és a főhadibiztos azt ajánlották a mult országgyűlés alkalmával, hogy a *károlyvári annonaria* házban szűk-

séges a magyarországi magazináléból feles annonát szállítatunk. Mi is atyailag megfontolván országunk meggyengült erejét és tehetetlenségét, jobbnak és könnyebbnek látszott az említett feles zabnak súlyos szállítása helyett, hogy az aratás után szeptemberben 500 k. búzát vármegegyékre és székekre repartíálván, erga forensem pertuim beszoigáltattassék. Mi felosztatván, esett kgték kegyelmetek székire 100 köből búza. Oszsza fel magok között és tartsa készen, úgy, hogy ha a főhadibiztos rendelkezését veszi, szállítassa a kijelölt helyre és terminusra.

Minthogy pedig a *pestist* nem hogy megszüni, hanem naponként terjedni szomorúan látjuk, szükséges buzgó könyörgéssel és penitentia tartással Isten haragját engesztelni, hogy az óvó intézkedések is hasznosabbak és a nép előtt kedvesebbek legyenek. Elkezdvén aug. 1-én minden helységekb s minden városokban a harangok mindennap d. e. 8 órakor, d. u. 4 órakor meghúzzassanak és azt meghallván akármi rendbeli ember, akár otthon, akár utczán, mezőn, erdőn, szőlő-hegyekben, egyszóval akár holott táltassék, legottan minden egyéb dolgot félretévén, süveg levéve és letérdepelve a mindennapi közönséges imádságot maga religiója szerint buzgó áhítatossággal mondja el és hetenként minden szerdán közönségesen nemcsak a húsnemű eledeltől (ide nem értvén a munkát és dolgot) magát megtartóztatván, hanem szorosan bojtöljön, hogy úgy a felséges Isten könyörölvén rajtunk bünösökön, édes hazánkról döghalállal büntető súlyos ostorát fordítsa el és szüntesse meg méltó haragját.

SIGISMUNDUS KORNIS gubernator. ALEXANDER HENTER registrar.

c) *Besztercze 1719. oct. 20.*

A katonaság nyári szállásból téli szállásba való elhelyezésére tegye meg a szükséges előkészületeket, úgy hogy a pestises helyeket kerülje. Az urak és személyes quártélytól szabadosak házait s a főtisztek lakóhelyeit a quártélytól mentesítse.

A kevésbbé pestises helyek vegyenek részt a terhekben, de ezek inkább pénzt, mint természetbeli dolgokat adjanak. A felvetés (kirovás) ne csak a v. tisztek, hanem hites assessorok és birtokosok vagy embereik jelenlétében történjék.

A minapi nagy drágaságban és a búza s egyéb szükiben találtak olyan fukarok, a kik nem átalottak egy köből búzáért 20 firt érótt venni, vagy még magához az éhelholt megszükülteket jobbágyságra

kötelezni. Az ilyen creditorokra kgték rávigyázzon és ily felette való árát eladott buzájának felszedni, se erővel lett creditoroknak executióban való vételeit meg ne engedje, míg a gubernium az ilyeneknek végre nem megyen s jogosan és méltányosan nem határoz felőle.

SIGISMUNDUS KORNIS gubernator.

SAMUEL KÖLESÉRI.

d) *Besztercén 1719. oct. 21.*

1720-ra Csíkra téli hadiszállásra kijelöltetnek:

A sz. Antoniani lovas regimentből egy compania lovas.

A Geyer regimentből Csik-Szeredán egy gyalog compania.

Fate Juon kapitány rácz companiája 1. Összesen 3 compania.

A Besztercén előzetesen kivetett quantum 2850 r. frt, 18 k. búza, 18 k. zab, 3 szekér széna, 2 hordó bor, 4 mázsa hús.

Az erdélyi kincstartónak Besztercén 1719. oct. 21. parancsára:

SAMUEL KÖLESÉRI.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1512.

Mártonfi György erdélyi r. cath. püspök Csikszéknek. Károlyvár

1710. máj. 5.

Somlyóról ápr. 17. írott kgték levelét vévén, nagy szomorúsággal értem az ott való szegénységnek szánakodásra méltó voltát és inségét, melynek consoláltatásában én bizony teljes erőmmel igyekezném, csak módot láthatnék a dologban. Az elmúlt diétán a *commendérozó generalishoz* csak ezért a dolgokért mentem volt, de ő exciája azt mondá, hogy a búza extractusát kivette *Rozenzweig* uramtól és csak annyi búza vagyon a magazinumban, a mennyivel a militia megéri és azért, noha a ns. széknek szolgálni akarva, nem adhat semmit. Mennyivel inkább kevesebb lehet most a magazinumban. Ez iránt ő exciáját újabban búsítani nem illik, minthogy már egyszer megmondattott, hogy nem adhat. *Rozenzweig* is azt mondta, hogy nincs.

A *szentgyörgyi káplán*nál való szarándok (*így!*) dolgát a mi illeti, esperest uram nem azt írja, hogy elszaladott a malefactor, hanem hogy kgték erővel reá ment a káplánra és hatalmasúl a kerítést meghágván, kivitte. Az esperest inquiráltatni fogja és a tetteseket egyházi átok alá vetik.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1518.

A főkörmányszék rendelete Csíkszékhez, a pestis tovább terjedése ellen való óvintézkedések (elzárkozás, ház és ruha elégetés, gyülekezések kerülése, halottak eltemetése stb.) szigorú végrehajtása felől.

Kolozsvárt, 1719. június 28.

Sacrae caesareae regiaeque cath. Majestatis stb. nomine. Illustrissime, egregii stb.

A mindennapi példás látogatásiból Istennek naponként recrudescalo et potiori parte minden helyekre harapózó pestisi contagionak tűzét látván: illendő nagy alázatossággal leborulván, istenünket könyörgésink által engeszteljük, hogy felgerjett tűzét megszüntetvén, ostorát rólunk elvégye. E mellett szükséges a szoros vigyázás és a communicatioknak eltávoztatása, melyek iránt ennek előtte iteratis vicibus kiadott edictumokat et commissionaliter kiírt praecautioknak elkövetéséről való dispositioit helybenhagyván a gubernium, pro hic et nunc azokat nem repetáljuk; hanem hogy mégis maga tisztinek negligentiájával ne causaltassék és a miatt következhető szomorú consequentiák, az mennyiben lehet, eltávoztassanak és így a communicatiók által a pestilentialis contagio is nagyobb mértékben ne serpáljon: tetszett újabb intimatit tenni az ide alább specificalt dolgokról.

1-mo. Hogy az infectus helyeken való inclususokra oly gondviselés legyen, hogy a desperatiora juttató szükségnek miatta héjében valókká ne legyenek és az éhség miatt akármire elvetemedő emberek in obsequio tartassanak, légyen provisio reájok valami gabonabeli subsidiummal és a hol malmok nincsenek, avagy csak valami resniczéket szerezzenek nékiek.

2-do. Hogy az ilyen vigyázásra és gondviselésre alkalmas commissariusok állíttassanak, kiknek szorgalmatos vigyázások legyen arra, hogy az strásák és őrizők mindenütt falukon felállíttassanak, szorgalmatosan vigyázzanak, hogy az infectus helyekből más tiszta helyekre az emberek ne excurráljanak, se a tiszta helyekről az infectusok közé ne járjanak, hanem mindenik rendbeliek intra terminos sui territorii contineálják magokat.

3-tio. Ugyanezen commissariusoknak imponáltassék, hogy dietim diligenter investigálják: az infectus falukban hány halott esik és azokat registrálván az főtiszteknek adják be, kik is köte-

lességek szerint informálják az guberniumot ottan ottan, hogy érthesse incrementumát vagy decrementumát a contagionak és a elséges udvart is kötelessége szerint ne csak conjecturákról, hanem a dolgoknak valóságáról tudósíthassa. A holt testeket a föld színin ne hagyják megbüzhödni, hogy azoknak is büdössége miá az aër inficiálódjék, hanem eltemetessenek. Ennek előtte való dispositionkat is kegyelmetek nem az gubernium intentioja szerint interpretálta, hogy első alkalmatossággal a hol a pestis erumpál, feles házakot elégessen, hanem ha olyan remotus helyt indul a pestilentiális contagio, a mint plerumque meg is történt, hurubákban és remotus helyt levő alacson házakban, a hol nem is lehet a tűznek elébb való harapózása iránt félelem, egyet legfeljebb kettőt, s többet nem, azért mindenek felett az ruházatoknak incineratioja kívántatik, mivel nagyobbára eddig is azoknak más tiszta helyekre való transportatioja causálta, a, pestilentiális contagiot, primo azokat kell elégetni és nem a sok házakat és drága költséges épületeket, ezek in tali extremitate occludáltassanak, mint városokon is szokott praetizáltatni.

4-to. Hogy a pestilentialis contagionak communicatioja anynyival is praeludáltassék: mindenütt való sokadalmak, generalis confluxusok, törvénykezésre való székek gyűlések, pompás és nagy gyülekezettel való temetések, lakodalmozások, egy szóval akármirendbeli gyülekezetek, feles embereknek együtt való lételek interdicáltassanak, excipiálván az ő felsége szolgálatjára kívántató vecturák et quid simile alkalmatosságával való öszvegyülését és rendelését az embereknek, mely remorát nem szenvedhet.

5-to. Mivel Isten áldásából már az aratás, szénacsinálás és takarodásnak ideje elérkezett: az mely helyeken külső dolgok munkájával szoktak élni, az tiszta helyeken szorgalmasan vigyázzanak, a kiknek incumbál, hogy infectus helyekről ne fogadjanak munkásokat tudva, ha pedig titkon is olyanok volnának a dolgok között, kik infectus helyekről mentek volna oda, hogy azok által a contagio ne serpáljon, a városokban és falukban, az idegen dolgokat be ne bocsássák, hanem a gazdák provideáljanak az mezőre a dolgoknak ételekről s italokról. Hogy pedig a dispositiok és provisiok jobb renddel és szorgalmatossággal menjenek effectumban, szükség mindenütt a főtiszt úrnak maga szé-

kiben, még pedig absolute közhelyt continuoskodni és az alatta való tisztekre és communitásokra vigyázni, magok functiojok elkövetésére adigálni sub gravi animadversione, az eddig való negligentiaról és renitentiaról suo tempore a főtsizt urak számadatlanúl nem hagyattanak. Secus non facturis alte fata sua Majestas sacr. benigne propensa manet.

Datum ex regio principatus Transilvaniae gubernio. Claudio-poli die 28 Junii anno 1719.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gub. mp. SIGISMUNDUS CUN mp.

Latin külső cím: Csík, Gyergyó és Kászon székek.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1514.

A főkormányszék rendelete Csíkszékhez, a pestis ellen való óvintézkedésekről. Besztercze, 1719. aug. 30.

Sacrae Caes. Regiaeque Cath. Mattis stb. nomine. Egregii stb.

Felséges urunk mind atyai szánakodástúl, mind fejedelmi autoritásából az Istennek látogatási alatt megszorított szegény hazánknak végső pusztulástól való conservatiójára indittatván, újabban kegyelmesen és igen serio parancsolt, hogy az újabban majd az egész hazát elfogott és minden nap harapodzó pestisnek emberi erő által való praeventiójára rationalis praecautiokkal igyekeznének és kiváltképpen való módon az infectus helyeknek bészárását, a betegeknek az egészségesektől való separatioját és valahol lehet, az első inficiált házoknak megégetését mindenütt effectuálnók. És ezen civilis szorgalmatoskodások felett közönséges és magános poenitentia tartó alázatos deprecatiokkal és devotiokkal Istennek haragját engesztelnők.

Mi ugyan ebbéli tisztünköt eddig is el nem múlattuk, de vagy az embereknek megátalkodott, vagy megrögzött rosz principiumi s praejudiciumi, vagy a kenyér nem létinek obtentuma miatt eddig kevés effectumát tapasztaltuk. Már pedig az haza közönségesen látja és tapasztalja, hogy a promiscua vakmerő communicatio és alá s feljárások miatt az hazának jobb része a pestistől elborított és azoknak példájokból, a kik magokra jobban viseltek gon-

dot, magok emberbéli nagy károkat magok megmenthetetlenségekkel bizonyíthatják.

Adott Isten kinek-kinek kezében kenyeret és a tavalyi nagy szükségét mindenféle mezei és kerti elesésre való bővséggel kipótolta: azért nem lehet az szükségre és a miatt az occlusiok megtartásának lehetetlenségire már vetni. Csak legyen serénysége és aktivitása a tisztéknek, ez után jobban reá vigyázhatnak az efféle occludált és occludálandó helyekre. Hozzátevén mindazonáltal a keresztyéni gondviselést és szükséges dolgokban való succursust az occludáltattaknak, kiváltképpen az örletés iránt, a mely helységeknek malma nem lenne, elegendő provisiot. Hogyha pedig most is contagio miatt betiltott és bérekesztetett falubeliek, városbeliek vagy egyes házbéliek vakmerőképpen a tilalomnak magokat opponálnák, refraktariuskodnának és alá s fel az egészséges helyekre és házokhoz mennének: efféle embereket, mint a közönséges jónak és magistratus parancsolatinak ellenségét akárkinek is szabad lésszen úton-útfélen immune meglövődözni és a kik magokat házakban magokat nem contineálják, praemissa adhuc una admonitione házokat falukon elégetni és ha magok megmaradtak, erdőre vagy mezőre kiűzni, hasonlóképpen a városbélieket is.

Úgy hallatik, hogy sok faluk határin a megholtaknak gabonája még lábán áll és mind az marháktól vesztegettetik, mind sok helyeken künn vész. Ez iránt a tiszték szorgalmatosan gondot viseljenek és az közelebb való egészséges falukkal fel takaríttassák, vagy erre a szükségre fordíthatják, sub titulo gratuitorum laborum minden falukra szokott vetni feles dolgozókat, kik a főtisztól fogva a legalsóbbik szolgabíróig magok privatumokra fordítottak. Feltakarván pedig az eféle búza és egyéb gabonát és egy rakásra rakván, bona fide specificatioját küldjék be a guberniumnak a tiszték, hogy mind az ügyefogyottakat, mind a helységeket tudhassa azáltal segítettetni és in publicos usus fordíttatni.

A mely helyeken a gabona felarattatott, ne merészelje se dominus terrestis s dézmások, se gondviselők akármi kigondolható szín alatt és pretextus alatt a szegénységet a behordástól arcealni, akadályozni, és a gabonának nagy kárával a mezőben tiltani, különben bójóvén a panasz pro merito sine respectu personae ezen edictum ellen cselekedő exemplariter megbüntettetik és azonfelül a kárt is refundálni compellaltatik.

Sohul is a tisztek *authenticus* és *fide dignus* passusok nélkül senkit jární ne engedjék, úgy a német mézszárosokra, markotányokra is reá vigyázzanak, ha regimentek vagy compániák *commendasi* passusival járnak-e és *infectus* vagy *suspitioban* lévő falukban nem jártak-e? Ha kiket *deprehendálnának*, legközelebb való *commendánshoz* vagy tiszthez ezen *declaratióval* *sub custodia* általadják és panaszt tegyenek irántok.

Ugyanilyen helyeken egészséges helybéliek adósságokat felszedni ne engedjenek a tisztek, hanem bizzák az *infectus* helybéli tisztekre vagy bírákra afféle adósságoknak felszedését, kik is *fide mediante* jó helyre tévén, az ő idejekben *administrálják* és *rationáljanak* róla.

A megholtoknak köntösit és ágybéli portékáit sohul is tartani ne merészelje senki, hanem mindenütt elégettetni szoros vigyázat alatt hagyják meg a tisztek és ha véghez ment-e? *reportálják*. A mely helyekben pedig a pestis megszűnik, az idején magokot *separalt* és kiment emberek hirtelen bé ne menjenek, hanem a három újságot a *cessatione* pestis várják el.

Minapiban *publicáltatott* *devotionak* módját s ideit hallatnak némelyek nevetni, némelyek *contemnálni* és *absque omnipoenitentis et humiliter implorantis animi indicio* *susquedeque* tartani. Az ilyenek az Istent *boszantván*, *qui et in externis humilitatem vult*, továbbra való *haragra* ingerlik, mind a külső *magistratust* *ob contemptum principis mandantis* a büntetésre *szántszándékkal* *indítják*: azért ki-ki a maga vallása és *czeremoniája* szerint az Isten látogatásának *büneinkért* való terhit *alázatos contricioval* megismervén, ezen látogatásnak *megszüntetéséért*, *hazája* és *felebaráti jóváért*, *képmutatás* nélkül *devotioját* tenni el ne mulassa és mindaddig *elkövetni* meg ne szűnjék, *tam publice quam privatim*, míg Isten *felemelt karját* visszavonja és *ostorát* rólunk el nem fordítja. Hogy pedig ezen *szent munkára* *rendeltetett* nap annál nagyobb *devotioval* *celebráltassék*, minden ember minden külső *bülső (!)* *dolgoktól* maga, *cselédi*, *jobbágyi* által az nap *teljességgel* *megszűnjön* és az egy *templomi* *devotion* kívül *semmit* ne *cselekedjék* *sub poena fl. hung. 12 a nobilatete, et fl. 3 a rusticis et libertinis* *toties quoties exigenda ac in pios usus aut locorum sublevamen conscientiose convertenda*.

Mindezeket ezekből függő szükséges precautiokot publicalni és megtartani ultimarie most committalja és parancsolja a gubernium, azután pedig tartja magát felséges urunk kegyelmes parancsolatja tenora szerént a fő és vicetisztekhez, kiket is ad reddendam rationem neglecti officii vel non executionis publici mandati evocaltatni és brevi processu sine ambagibus juris ellenek procedálni és personaliter az ilyenekkel a felséges udvarban számot adni. Secus non facturi stb.

Datum Bistricii ex regio principatus Tranniae gubernio, die 30 mensis Aug. anno 1719.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gub. mp.

KÖLESÉRI mp.

Az első lap alján: Ad sedem Csík.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1515.

A főkormányzék rendelete Csíkszékhez, a pestis elfojtására czélzó övintézkedésekről. Besztercze 1719. november 4.

Sacrae Caesareae Regiaeque catholicae Majestatis, principis Transsilvaniae, domini domini nostri clementissimi nomine.

Egregii et nobiles, agiles, nobis benevoli, salutem et gratiae caesareo regiae incrementum! Felséges urunk erdélyi principatusának a pestisi infectio által lett szomorú sorsán és pusztulásán atyáiképpen szánakozván, minden emberi elmétől belső-külsőképpen kigondolható realis praecautioknak, rendtartásoknak végben vitelére nem csak intó, nógató kegyelmes rescriptumit bocsátotta a guberniumhoz, de minthogy csudálkozik ¹⁾ is ő felsége rajta,

¹⁾ *Oldaljegyzet más, egykorú kéztől: Ne csudáld felséges uram azt, nem tudod-e az közmondást: elvész Isten az eszit, kit meg akar látogatni. Elvévén Isten az eszit, nincs oly bölcs, kinek hitele volna az község közt, mert ha csak általpattanni egyből másba ezen nyilat Istennek nem látja Tamás, különben való erejit az infectionak nem hiszi. 2-do. Az éhség is nagy propensiot adott volna beléje, hogy torból-torba repülhessen. 3-tio. Ha ezen elviselt kiváltképpen való éhség engedi vala szorosabb oclusioját az infectusoknak, jobban lehet vala cum auxilio divino eleit venni. De ő nagy, igaz itéletű Isten, kiállhat te ellened, te nálad nélkül.*

mi okból lehessen ennyi esztendőktől fogva tartó és annyszor recurraló pestisnek grassálása és propogatioja, bocsátott újabb parancsolatokat a substitutus generalis commendánshoz is, hogy a guberniummal egyetértvén, militari assistentia mediante azon ő felsége kegyelmes intentioji manutenealtassanak és végben vitet- tessenek. A gubernium ugyan tisztit tette, sok rendbéli commis- sioknak és edictumoknak, helyes praecautioknak és minden a pes- tisi contagióhoz való informatioknak kibocsátásával, úgy hogy csak az utolsó is, mely exaraltatott septemberben tam pro infor- matione, quam pro iuris superioritatis principis declaratione, ele- gedendő bizonyság lehet és ha újobban efféle commissioinkat repe- taljuk, nem annyira tisztünket tenni láttatunk, hanem vagy a tiszték lágységát, vagy a kösség vakmerőségét vádolni. Mindazáltal hogy nem csak a militiától annak kiadatott ordere szerint vegyen kegyelmetek ultimarie informatiot és maga kárával való példás büntetést; akartuk még egyszer elébbeni commissioinkat pro ratis et manutentiis publicaltatni és egyszersmind mindenféle gradusú, praerogativájú ecclesiasticus és civilis statusbelieket kegyelmetek által serio admonealtatni, hogy se titkon, se nyilván azok ellen cselekedni, vakmerőképpen bátorzkodató tanításokat azok ellen tenni, pompás temetéseket, confluxusokat és infectus vagy suspectus helységekben felszabadulásokig semminemü ecclessiai, forumi s házi congregatiokat, vásárokat celebráltatni se maga meg ne en- gedje, se meg ne engedtesse, különben a militianak parancsolatja vagyon, hogy az kglmetek requisitiojára az efféléknek dissipálá- sára, arceálására concuraljon; kiki magának tulajdonítván, ha ezen contravenialó alkalmatossággal életének veszedelmével is meg- büntettetik. Kegyelmetek a maga székében idegen, akár provincialis, akár militaris tiszttól adott passussal jární senkit is meg ne en- gedjen, hanem mihelyt a szélyiben lépik, efféle utonjáróknak a maga passussát adja ugyan a más vármegye vagy szék határáig és eo ipso más passusokat mind cassáljon. Ezen peremptoria commissionk akármelyik czikkelyének, úgy az occlusionak enge- delmeskedni nem akarókat is, akár ecclesiiai személy, akár nemes ember, akár paraszt légyen, hasonlóképpen az engedelemre mili- tاري assistentia ipso facto renitentiae vel contemptus adigalja, ne valahogy kglmetek ebbéli szoros kötelességének posthabitioja miatt

példáson szenvedjen; e végre a külső országok is hasonló veszedelemben forgó állapotjoknak további salvalására elegendő példát mutatván. Minthogy a mostani pestisnek csudálatos természeti hetek mulva magát kiütő infectioval lenni láttatik: azért se az occludáltakat elébb, se az egésségeseket az occludalt helyekre hamarább bé ne engedje menni három hold ujságnak feltetszésénél, melyeken megválík azon infactionak újulása vagy kimaradása. A pestisben megholt emberek köntössének elégetését halljuk hogy némelyek sajnálják és egy rossz hitvány portékának elvesztését drágábbnak tartják két három ember életénél: azért mint hogy efféle emberek sem rationak, sem parancsolatnak nem engednek, tehát a magok életek conservatiojára erőszakkal fognak compellaltatni. A minta köntösben benne vagy on az infectio, ugy a pestises házakban is: azért azokban az házakban is senki addig bé ne menjen, valameddig minden szenny szeméttől meg nem tisztittatnak, fejerítettnek és füstöltetnek. Ha kglmetek maga tisztí autoritássá szerint ezen dolgoknak végben vitelére nem sufficiahat: akár egyházi, akár külső ember ellen is a legközelebb levő militiat pro assistentia et commissionis gubernialis mantentione requiralhatja és hogy véghezvitte, azon militaris tiszt attestatiojával magát munialja. Tapasztaljuk sok helyekben a tiszteknek vármegyéin és székin kívül léte miatt többire a fogatkozásokot lenni, melyeket ennyi intése után a gubernium tovább nem állhat, hanem azok ellen való exemplaris animadversioval maga exculpatioját via etiam extraordinaria kénytelenítettik elkövetni. Sic facturis altefata sua Maiestas sacerrissima benigne propensa manet. Datum ex regio principatus Transsylvaniae gubernio, Bistricii dic 4-ta Novembris anno 1719.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp. S. KÖLESÉRI mp.

Latin külső czím: Csik, Gyergyó és Kászsónszéknek.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1516.

A főkormányzék rendelete Csikszékhez a pestisben meghaltak ruhái elégetéséről. Besztercze 1720. január 21.

Sacrae caesareae regiae cath. Majestatis, principis Transylvaniae stb. nomine. Egregii stb.

Bizonyos relatiokból hitelesen informáltak a regium gubernium, hogy a pestilentialis infectioban megholt embereknek köntösei viselése miatt még a teljes három holdujtsági quarantana eltöltése után is a pestis meg újúlna és véletlen aféle emberek házaiban és személyekben kiütné magát: annak okáért az eddig kiadott edictumok szerint nemcsak az infectioban megholtaknak köntösei és ágybéli portékái a pestis megszűnése után serényebb reá vigyázással elégtessenek és valamely helyek a quarantana kitöltése után felszabadíttatnak, hol és miképpen ment végben, a tisztoktól hitelesen reportáltassék; hanem még az ó és viselt köntösöknek eladása és vétele, városokon, falukon és minden sibvásárokon publice és privatim megtiltassék. Ez ellen cselekedők, adók és vevők egyenlőképpen büntetessenek, ha nemes szabad vagy városi ember lészen huszonnégy forinttal, melyek is ecclesiára és szegényekre fordíttassanak; ha pedig paraszt ember, kalodával, pellengérben való állással, vagy megverettetéssel.

Mely is e szerint publicáltassék és effectumban vétessék, autoritate guberniali parancsoltatik, a mint minden vármegyék, székek tiszteinek és városok bírának, úgy kegyelmeteknek is executio conclusi gubernialis igen serio committaltatik. Quibus sic facturis altefata sua Majestas sacr. benigne propensa manet.

Datum Bisztricii ex regio principatus Transilvaniae gubernio, die 21-ma Januarii a. 1720.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gub. mp.

S. KÖLESÉRI mp.

Latin külső czim: Csik, Gyergyó és Kászon székek.

(Eredetije Csikvármegye levéltátaban.)

1517.

A főkormányzék rendelete, Csik, Gyergyó és Kászon székek, a pestis ellen teendő óvintézkedésekről, a falvak csalárdul való elzárolása ellen, az elaradt bűnök és vétkek kiirtásáról, a katona-elzárólásról s a gubernium sérelmeiről a vicetisztek ellen. Beszterce, 1720. jan. 22.

Sacrae caesareae cath. regiae Majestatis stb. nomine.

Egregii et nobiles stb.

Incumbens kötelességének ismervén lenni a regium guber-

nium hazánk javát és megmaradását, Istennek mindennyi látogatási között is, tam in communi, quam privato et particulari, minden útakon és módokon tehetsége szerint munkálodni és directionja alatt lévőekkel szorgalmatosan kimunkálódtni; jóllehet nem egyszer, hanem egynéhány ízben, quae sunt salutis publicae, intési, interdictumi és praescribált regulái által publicált commisiójiban jó intentiojait nyilvánvalóvá tette; mindazonáltal, hogy ne csak maga tisztit tégye, hanem annak effectumát is láthassa, azokat, a kiknek activitássától, dexteritássától és vigyázó serénységétől függ, subordinatiojok szerint való kötelelességekre emlékeztetni szükségesnek tartja.

Elsőbben is mivel az Istennek ostora, a *pestilentialis contagio* minden példa nélkül ennyi esztendőktől fogva tart és a mikor remittálni, sőt még cessálni láttatott is, csakhamar nagyobb virulentiával kiütötte magát, a haza lakosiban esett nagy kárral, most is ugyan újban mindenütt csendesedik, és sok helyeken megszűnt; mindazonáltal, minthogy elhintett mag módjára hol együtt, hol másutt, csak mégis mutogatja magát: annak okáért ad praeventendum ambiguum eventum et prioribus similes casus praeventendos in in quantum a viribus humanis pendet praevicens cautio, mindazokat a commisiokat, melyekben de datis 14 et 20 Maii, 28 Junii, 30 Aug. 15 Sepbr. 4 et 11 novbr. anni 1719, a pestilentialis contagio elkerülhetésére az infectus helyeken kívül és azokban in ipsa peste léjendő minden praecautioknak elkövetésére, oclusiokra, azok modalitásira, felszabadításnak idejére, az infectióban megholtak köntösének, ágybéli egyéb másoknak elégetésére, világos és nyilván való regulák és edictumok adattattak ki, most mind újonnan azokat recapitulálván helyben hadja és pro rato repetáltatni, publicáltatni és observáltatni parancsolja.

2-do: Sokszor megesik, hogy a törvény a vétkeknek patrocinálására fordíttatik és a tilalmakkal némelyek ellenkező végre abutálnak, a mint az *occlusiók* is a pestisi infectiónak továbbra való nem harapozhatásáért propagatiojának (mely is az össze való egyeledésből és mutuum commerciumból lenni mindenekelőtt nyilván és tudva lehet) akadályozásáért rendeltetnek; de azon oclusiokkal sok helységek és nevezetes faluk visszaelni tapasztaltatnak, a pestisnek közöttök nem létét, vagy régi cessa-

tióját igazán nem declarállják, sőt tikolják, csak azért, hogy a közönséges terehviselés, quartélytartás, portiozástól magukat immunitálják és a magok terhét más szomszédfaluk nyakában vessék. Az ilyen abusosok pedig, minthogy mind Istennek boszontására, mind felebarátjának kárára és a magistratus megcsalására czéloznak, szükség, tolláltassanak és a mely helyeken effélék történnének, a falusbírák érdemek szerint és nem a parasztság büntetessenek meg.

3-tio. Tapasztaltatik az is, hogy a kösség az Istennek látogatása alatt nem hogy meghunyászkodnék, és magát mind a természeti, mind a hazánk *articularis* törvényének dictálásához componálná, sőt még nagyobb mértékben elfajult, kiváltképpen látván, hogy a törvénynek *processusi* nem folyhatnak, mindenféle *latorság* elárodott, *lopások*, *erőszakos foglalások*, *huzásvonás*, *szitok*, *káromkodás*, *átok*, *dorbézlás* vétéknek is alig tartatik, nemes, paraszt egyaránt követi; az ilyen delinquensek sok helyeken nem a törvénynek, hanem a tisztéknek *obnoxiussi*, *non iustitiae* fiunt *victimae*, *sed officialium*, a pénzbeli mulcta el nem mulik, a *vicetisztek* gazdagodnak, az egyéb község ad *desperationem* usque szegényedik, nincs a mulctákban az időhez és mostani nyomorúsághoz való *proportio* és *moderatio*, sok helység, sok *particularis* ember téli portióját megadhatná azzal, a mit *pro mulcta supra valorem et pondus delicti adni* kénszerítetik, a vármegyéken, úgy mint székely és szász székekben *sine remissione*, mintha *patrimoniuma*, vagy rendelt fizetése volna némely tisztnek, sokszor ad *terrorem delinquentorum* dictált *poena*, ellenben nagy véték is kevés *adommal* (!) absolvtatik. Ha *corporalis* poenák, sok mulcták helyett *substitualtatnának* és *effectumban* vétetnének, a tisztéknek kevesebb hasznai, de a vétéknek nagyobb megzabolása (*így!*) lenne. Most pedig *particulariter* hogy a szitkozódás, *káromkodás*, *dorbézlás* (*így!*), *musikálás* és *tánczolások* mindenütt *megtiltassanak* és a *delinquensek* kalodában, vagy *templomok* előtt, faluk, városok, közönséges helyén állani szokott *pelengériben* veretessenek és bizonyos napokon s órákig tartassanak, *parancsoltatik*.

4-to. *A quartély tartásban*, az *anticipationak* *proportionata* felosztásában és minden közönséges terehviselésekben nem a

régi mód, hanem a mostani időhez és többet, vagy kevesebbet szenvedett minden helységeknek facultássához alkalmaztatott illendő proportio, ad dictamen bonae conscientiae, iuxta praescripta commissionum gubernialium tartassék; a naturalék administratiója iuxta normam militarem erga authenticas, nec administrantibus damnosas quietantias usualtassék: a tiszteknek peremptorie úgy committáltatik, hogy a panaszok bójóvén és liquidáltván, az exorbitans, vagy conniveáló, annál inkább maguk hasznát kereső tisztek szoros és példás büntetések elvételére magok menthetlenekké tétessenek.

5-to. Nem tagadhatja a gubernium maga autoritássának és superintendentiájának némely vicetisztek által való megbántódását, kik is mi okból viseltetvén, maguk tudják, felséges urunk nevébe s pecsétje alatt emanált commissiojít a guberniumnak a mint akarják, úgy respectálják, parancsolatit igen immál-ámmal (!) későn, sőt nem is viszik végben, debite nem publicálják, illendő engedelmességgel való repertumot nem tesznek, ment e végben, nem-e? és miképpen a committált dolog? a relatiók is sokszor olyanok, hogy jól végére nem menvén a dolognak, a valósággal nem egyeznek, melyekre bizván magát, a gubernium, kárát és kissebbségét tapasztalja promotiojokban. Annak okáért, hogy ezután a gubernium, felséges urunk nevében s pecsétje alatt emanált commissiói, parancsolati és rendelési végben menjenek és executióban vétessenek, felséges urunk majestássa azoknak vilipendiumában és elveszteglésében meg ne sértődjék, az igazságnak és a közjónak előmente légyen, unanimit d. d. consiliariorum voto in consilio gubernii Bisztricii die 19-no Januarii 1720. concludáltatott és hogy ezen conclusum publicáltassék és observáltassék, végeztetett: valamely vármegyék, székek tisztei és városok birái, a regium gubernium commissiojít vévén, efectumban nem veszik, azok szerint legalis executiókat nem tesznek, ad praescriptum terminum committált informatiókat genuine sub sigillo et subscriptione supremorum comitum, iudicum regionum, vel vicesgerentium, totiusque magistratus és nem pfunctorie csak szolgabiráké alatt egész hitelű documentumokkal bé nem hoznak, vagy ha a dolog végben ment-é, nem-é, miképpen és miért nem? cum vera speciei facti declaratione nem reportál-

nak, tehát az *articularis poena flor. hung. 200* a vicetiszteket és birákon, *etiam manu militari principis, non obstantibus repulsionis, vel aliis iuris remediis, toties quoties exequantassék.* Mindezekhez, hogy ki-ki magát tartsa és publicaltatván observálja s tiszti szerint, observaltatni el ne mulassa, ultimo, s igen serio, *authoritate a sacra caesar. R. M. gubernio concessa* intimáltatik és committáltatik. *Sic facturis etc. stb.*

Datum ex regio principatns Transsilvaniae gubernio, Bisztricii die 22-da Januarii, anno 1720.

S. SIG. KORNIS mp.

S. KÖLESÉRI mp.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1518.

A főkormánysezék Csik, Gyergyó és Kászoszéknek

a) *Besztercze, 1720. márcz. 10.*

Gr. Steinville mint az országgyűlésre rendeltetett kir. biztossal megegyező akaratból rendeljük, hogy az országgyűlésre a pestis miatt csak a vármegyék és székek főtisztjei és deputátusi jöjenek *Kolozsvárra* ápr. 17-ére.

A pestis ha szinte egészen nem is, de többnyire mégis megszűnven, Istennek hálát kell adni: *Te Deum*, magyarul Téged Isten dicsérünk eléneklésére húsvét másodnapját határoztuk. Ha el nem érkezik a rendelet akkorra, úgy a következő vasárnapon.

A megholtak számát össze kell írni eme rovatok szerint: faluk nevei, adófizető gazdaemberek, asszonyok, férfi és lánygyermek s a hatodik rovatban a megmaradt adózó embereknek számát.

A cserjék és erdők gyújtogatását eltiltják, mert a nagy szárazság miatt égések következnek belőle.

A megholtakért való *pomana* vagyis *elemosina* fejében sok helyütt, halljuk, az oláh papok a megholtak marháját magoknak követelik. Alkudjanak meg az örökösök és fizessenek az oláh papoknak annyit, a mennyi jogos.

b) *Kolozsvár, 1720. aug. 28.*

A kolozsvári szept. 28-iki gyűlésre a főtiszteket meghívja a téli szállásra való gondoskodás végett. «Szükséges lészen e végre minden

helységeknek, városoknak, faluknak tehetős vagy tehetetlenségeknek, ez idei termésnek mivoltának úgy végire menni, hogy a rendes teherviselés a többet vagy kevesebbet szenvedett többel vagy kevesebbél bíró helységek és faluk mostani statusokhoz képest proportionáltathassanak.» Tájékoztassák magokat ezek felől, hogy informatiot tehessenek.

c) *Kolozsvár, 1720 oct. 14.*

Esett kgték székire a katonaság téli ellátására felvetett adóból 7650 frt, búza 18 köből, zab 18 köből, széna 3 szekér, bor 2 hordó, hús 4 mázsa.

Az oralis portio 2 kr. ne a szállásadóktól adassanak a katonáknak, hanem ex massa communi adatik ki a hadi biztosság által.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1519.

Kászonszék termésének kimutatása 1720-ban.

Felsőfalu, Impérfalva, Jakabfalva, Újfalu határában termett összesen őszi 761 köből 2 $\frac{1}{2}$ véka, 4628 kalangya; tavaszi 492 k. $\frac{1}{2}$ v, 3146 kalangya.

Összeírták: BALÁSI JÓZSEF kászoni v. királybíró
és JÁNOSI MIHÁLY kászoni esküdt jegyző.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1520.

Katonák kártételei felszámítása Csikban. 1720.

Erga compagniam d. capitanei de *Fagott* quaerelae sedium *Csik Gyergyó* et *Kászonszék* super excessibus quartirii hybernii 1720.....
81 frt 21 $\frac{1}{2}$ den. kárt számitanak fel

Quaerelae s. *Csik, Gyergyó et Kászonszék* erga militiam *Rascianam* d. capitanei *Falczán* de hib. a. 1720.

Ménaság, Kászonszék-Ujfalu, Bánkfalva 6 frt 20 $\frac{1}{2}$ kr. kárt számit fel.

Erga militiam praesidii *Szereda* panaszolkodik Cs. Szentkirály, Zsögöd, Csatószeg, Szent-Imre = 42 frt 26 kr. kárt számitván fel.

Csik-Taplocza 16 frt, Kászonszék-Ujfalu 6 frt 18 kr.

Kászonszék-Ujfalu még 3 frt, Alcsik még 3 frtot számit fel

Veczel kapitány servicz fejében kicsikart 30 frtot; gyertyáért 82 frtot.
Ligna focalia orgiae 300, r. fl. 300.

Az egész kártétel összegezése:

A Fagott companiája.....81 frt 21 1/2 kr.	Alcsikban és Kászonban még 3-3 6 frt – kr.
A St. Antoniana Regiment.....30 kr.	Summa: 160 frt 11 1/2 kr.
Háromszéken.....1 frt 39 kr.	Ehez járúl Veczel zsarolása .....30 frt – kr.
Alcsikban az őrség...42 frt 26 kr.	Gyertya.....30 frt – kr.
Felcsikban.....16 frt 7 kr.	Tüzifa.....300 frt – kr.
Kászonban.....6 frt 28 kr.	Az egész összeg..... 572 frt 11 1/2 kr.
A rácz katonák.....6 frt 20 kr.	

Ezeken kívül még fuvarozási költségek.

Claudiopoli 9. Nov. 1720.

Egy másik 1720. aug. kimutatásban *Csik, Gyergyó és Kászon*-szék a katonák kihágásai ellen összesen 94 frt 41 kr. ára kárt számít fel.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1521.

*Csik, Gyergyó és Kászon*szék folyamodványa a főkormányshékhé, hogy a nagy szárazság, inség és pestis miatt elpusztult székük közterhein könnyítsen. A válasz kelt Kolozsvárt 1720. máj. 8.

Méltóságos Regium Gubernium, nekünk jó uraink s kegyes patronusink!

Nem kétlyük Excellentiád és ngtok ennek előtte való esztendőkbén beadott alázatos istántiáinkból Istennek bokrossan rajtunk általment sujtoló ostoni miatt nagy extremitásra jutott siralmas állapotját nyomorúlt helységünknek bőven megértette, mivel elsőbben is a hallatlan és ebben a hazában eddig oly mértékben nem tapasztalt szárazság miatt, minden marháinkból kifogyánk, mert csak Molduvában több másfélezer marháinknál, kiket kiteleltetésnek okáért behajtottunk vala, egyszersmind oda vesze az többi marha-kostnak szük volta miatt majd mind eldöglének. Ezen szárazság nagy éhséget causálván, jobb része az szegénységnek helységünkéből kibujdosék, némelyek éhel meghalának és a kik megmaradtak vala is, irtoztató és hallatlan eledelekkel halasztották éhen halásokat; de mindezekkel is Istennek ellennünk felgerjdet haragja meg nem elégedvén, oly nagy mértékben közöttünk a pestis grassalt, hogy egy helységben is az ő felsége birodalmi között,

hasonló példa eddig nem hallatott, mely miatt nyomorult sovány és pénz keresésre alkalmatlan helyyünk utolsó pusztulásra és siralmas extrenitásra jutott.

Kire nézve nagy alázatossan és az Istenért is könyörgünk Excellentiádnak, ngtoknak, méltoztassék ily megromlott és végső pusztulásra jutott székeinknek keserves sorsát istenes consideratióban venni és az mostani impositio alkalmatosságával subleváltatásunk iránt illendő reflexióval lenni, hogy mi is az Excellentiád és ngtok kegyes patrociniuma által az ő felsége jövődöbéli szolgálatjára capacitáltathassunk, mely kegyes gratiájáért Isten Excellentiádat és ngtokat hosszas gubernálással áldja meg, alázatossan kívánjuk.

Exczellentiád és nagyságtok

alázatos könyörgő szolgálái

Csik, Gyergyó és Kászonszékeknek

minden rendei.

Szokott hátirat: A guberniumnak.

Válasz: A mennyiben a mostani quantumnak massája engedte, kívánta az széket a gubernium subleválni.

Actum Claudiopoli die 8-vo Maji 1720.

Ex regio principatus Tranniae gubernio

per SIGISMUNDUM KUN mp. gub. secr.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1522.

Cserei Mihály a bölöni, nagyajtai és ágostonfalvi jószágokat, melyeket öcsce Cserei János notája után adományként kapott, visszabocsátja öcsce kezébe, fentartván azokra örökösödési jogát. Nagy-Ajtán, 1720.

jul. 25.

Én Miklósvárszéki Nagyajtai *Cserei Mihály* adom pro sempiterna rei memoria, hogy midőn öcsém uram t.n. bölöni *Cserei János* úr a múlt esztendőben *Rákoczi Ferencz* fejedelem directioja alatt lévő magyarok közé elegeydvén hazájából ki ment és mikor in anno 1711. a magyarokkal való megegyezés véghez ment, akkor is kegyelmes urunk ő felsége hűségére nem cedált, in anno 1717 die 25 Januarii *szebeni* közönséges országgyűlésében a magyar nemzet törvénye szerint megnotátatott és bölöni

udvarháza, minden ott való külső belső appertinentiákkal, job-
bágyokkal, úgy bölöni házához tartozó nagyajtai, úgy szintén
fejérvármegyei *ágostonfalvi* portioi, minden azokhoz tartozó job-
bágyokkal, appertinentiákkal együtt ficalis director csík-szent-már-
toni *Balázs Deák* uram által fiscus számára penes sententiam
elfoglaltattak volna; mely jószágokat a felséges római császár
Carolus VI. mostani kegyelmes urunk fejedelmünk ő felsége cum
toto jure örökösön nekem adott; azalatt öcsém uram suo capiti,
de non suis bonis gratiát obtineálván magának a felséges udvar-
ban, in hoc anno 1720 2-do Maji hazájába visszajött: kiváltkép-
pen való atyafiságomot akarván ő kegyelméhez mutatni, azon
fiscus számára elfoglalt és ő felségitől nekem adott jószágokat ő
kegyelmének visszabocsátottam, bizonyos conditiok és contractus
alatt, mely nállam ő kegyelme subscriptioja, pecsétje, aláírása alatt
vagyon, hogy tudniillik 1282 forintokat deponálván és azon jó-
szágait a fiscusnak proscriptionarium(?) és az ő kegyelme atyafiai-
nak, *Cserei Farkasnak* és *Lászlónak* akkor a mi praetensioja
volt az ágostonfalvi jószágon, hogy a bölönivel együtt azon pénzt
Cserei János uram nekem megfizesse; ha Cserei János vagy mos-
tani özvegyi állapotjában gyermekei nem lévén vagy megházaso-
dván s gyermekeket adván Isten ő felsége, mind maga, mind gyer-
mekei in utroque sexu deficiálnának, azon fenn specificált jószá-
gok, melyeket én csupa csak igaz atyafiságomból tulajdon enyimek
lévén, ajándékoztam vissza ő kegyelmének, nem az ő kegyelme
testvératyafiaira s azok maradékaira, kiknek már semmi jussok
és successiojok nincsen azon jószágokhoz, hanem én reám s az én
holtom után az én két ágon lévő maradváimra szálljanak vissza
azon jószágok, minden törvény nélkül, a mint annak modalitása
az öcsém urammal való contractusba bővön specificálva vagyon,
és ne lényen szabad semmi úton-módon sem Cserei János uram-
nak, sem megházasodván az ő kegyelme gyermekeinek, azok ma-
radékainak, azon jószághoz senki másnak, sem maga testvér-
atyafiainak, sem idegennek, sem in parte, sem örökösön, sem
zálogjára eladni, elkölteni, legalni, testalni, vagy új donatioval is
megkérni, melyet is ha cselekednének, azok az eladások, concam-
biumok, legálisok, testálások, donatiok impetrálási minden időben
haszontalanok legyenek, hanem ha ő kegyelme maga cum per-

missione superiorum ebből az országból felyebb való országba el akarna menni, vagy ő kegyelme is Erdélyben lakván, megházasodván, az ő kegyelme gyermekei, kitől isten oltalmazna, olyan boldogtalan állapotra jutnának és megszegényednének, vagy rabságra esnének, vagy törvényből való casus miatt fiscus sententiáltatná, in iis casibus azon fenn deprecalt jószágokat in collectiva summa zállagjára csak is, nem örökösön, nem is felyebb, hanem azon 1282 frtokért eladhatják, zállagosíthatják, megkínáltatván elsőbben is engemet, vagy az én gyermekeimet, ha azon pénzt le akarjuk tenni és ha szintén akkor a pénzt le nem tehetnök is s másoknak azon summáig is zállogba ő kegyelme és ő kegyelme gyermekei azon jószágot eladják is, ugyancsak mikor én vagy az én két ágon lévő gyermekeim a pénznek szerit tehetik, mint igaz legitimus és immediatus successorok a pénznek szerit tehetik, azon jószágokat akárki kezinel találják, akármi időben s állapotban, summa praespecificata deposita visszaválthassák akárkitől s mint örökös jószágokat, örökös jussal bírassák s ad posteritates transmittalassák, a mint mindezek a dolgok és conditiok az öcsém urammal inscribált contractusban, mely költ in anno 1720 die 26 mensis Junii az nagyajtai bölöni Gazdag János, ennek a széeknek mostani hütös notáriussa, és ugyan bölöni Jakó András uram, ezen széeknek hitess assossora praesentiajokba, mind öcsém uram s mind a megnevezett személyek, mint közbirák, subscriptiojok s pecsétjek alatt. Én azért azon fenn declaralt jószágokat sub conditionibus superioris enumeratis öcsém urnak ő kegyelmének azon fiscalis örökös jussal, melylyel nekem ő felségitől adatott, ő kegyelmének és ő kegyelme két ágon lévő maradváinak kezibe bocsátom, szabadon bírni, curalni, de nem eladni, vagy idegeníteni, megengedem, az immediata successiot magamnak és két ágon lévő maradváimnak intacte immutabiliter et in perpetuum vigore contractus totius fati et praesentium literarum reserválván. Mely dolgoknak jövedőbeli nagyobb bizonyására adom ezen kezem írása, saját pecséttem alatt költ levelemet fide mediante. Nagy-Ajta 25. Julii 1720.

Miklósvárszéki nagyajtai CSEREI MIHÁLY.

Kívül Cserei Mihály kezével: Bölöni Cserei János öcsém uramnak, ő kegyelmének a bölöni, nagy-ajtai, ágostonfalvi jószágokat kezéhez bocsátottam, arról való levél a. 1720.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1523.

A főkormányzék rendelete Csikszékhez tatár rabok dolgában Kolozsvárt 1720. okt. 14.

Sacrae caesarae regiaeque cath. Majestatis stb. nomine!

Egregii stb.

Kézdi-vásárhelyi Szabó Mihály panaszából értjük, hogy az elmúlt 1694 esztendőben a pogányságtól raboltatván el *Csík-nak* egy része, mely rabok közül két rab asszonyt hozván ki a tatárok *Jászvásárra*, oly reménységgel, hogy atyafiai litrumokat le tegyék, kiknek is kiváltására midőn utánok mentenek volna, azon emberek erőszakoson elvették, sőt a tatárokat is megsebhették annak; utána csakhamar a suplicáns fél is bémenvén *Molduvában* az említett rab asszonyoknak erőszakoson való elvételekért a tatárok a suplicánst is elrabolták s mindaddig keserves rabságot kellett szenvedni, míg nagy sanczon meg nem változott. Minthogy ezen suplicánsnak satisfactioja iránt ezelőtt is committáltatott kegyelmeteknek, ex superabundanti újabban a gubernium előbbeni parancsolatját recapitulálja. Ezen dolgát ne halogassa, quo citius contentáltassa, vagy ha valami ok praepediálja, a guberniumot kötelessége szerint genuine informálja. Secus stb. Datum ex regio principatus Transylvaniae gubernio Claudiopoli 14 Octobris anno 1720.

S. SIGISMUNDUS KORNIS gub. mp.

SIGISMUNDUS KUN.

Latin külső cím: Csík, Gyergyó, Kászoszéknek.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1524.

Udvarhelyszék általános leírása és lakosainak, természetményeinek táblázatos kimutatása s Aranyosszékkal párhuzamban állítása, 1720-ból.

Generalis descriptio summarisque extractus totius inclyta sedis Siculicalis Udvarhelyi.

Siculicae gentis in Transylvania originem, moresque leges et instituta quoniam multi, praestantissimique litterarum monumen-

tis tradidere viri, neque nostri instituti sit ea attingere, solummodo brevi, simplicique stylo describenda duximus, quae ad mandatum sacrae casareae regiaeque catholicae Majestatis excelsi regii gubernii Transylvanici qua delegati investigatores et conscriptores commissarii, nostra in praesentia propriis perlustravimus oculis, praeprimis ergo quod attinet ad inclytæ sedis Udvarhelyi situm et qualitatem. Generalis ejus descriptio sequitur hoc modo. Inclyta haec sedes, uti coeteris quantitate major, ita respectu honoris et dignitatis etiam inter omnes reliquas sedes Siculicales primatum obtinet; situs ejus magis rotundæ, quam quadratæ figuræ formam habet, ab ortu solis sedes iterum Siculicales *Csik* et *Háromszék* vicinas, sedemque Saxonicalem *Kőhalom* dictas conterminas attingit a meridionali plaga, sede item Saxonicali *Segesvár*, et comitatu de *Küküllő* clauditur; qua vero solis occidentem respicit, sedem alteram Siculicalem *Maros* contiguam habet, a septentrione autem extremis jugis Carpathicorum, quae sedem *Gyergyó* ab hoc sede disternant, finitur, ex quibus modo dictis montibus duo fluvii non magni, Major scilicet atque Minor *Küküllő* nuncupati, non procul abinvicem, diversis tamen ex fontibus orti, exiguo primum alveo, receptis autem subinde variis rivulis et fluviolis aucti homini (?) a septentrione in meridiem conversi, unus ad dextram, qui Minor, alter ad sinistram, qui Major *Küküllő* appellatur, decurrunt, ac totam hanc sedem duobus quasi brachiis comprehendunt, Major *Küküllő* ab ortu solis a sede *Segesvár* et *Kőhalom*, Minor vero ab occasu a sede *Maros* disjungit et disternat; sunt et alii minores fluvii duo, scilicet *Homorod* et *Fejérsnyikó*, qui omnes vix aliquando vel nimii aestus vel immodici frigoris causa defectum sui fluxus sentiunt, sed et molas frumentarias copiose penes eorum ripas aedificatas continuo volvunt, et jumentis commodam utiletque prebent aquationem, pariter incolis piscationem, si non pro aliquo etiam notabili lucro, saltem pro sua necessitate inservientem. Regio tota montosa est, sylvis referta, cultusque aspera lapidosa, petrosa et sterilis, praesertim sub alpibus, qua ad orientem et septentrionem vergit, fundus seu terra ipsius arenosa, argillosa, et flavii coloris, excepta plane illa, quae ad meridiem respicit, sedique praefatae *Segesvár* et comitatui de *Küküllő* est collimitanea, fimationem nihilominus di-

ligentem ubique adhibere oportet, sine fimo plane infoecunda redditur, soli natura frumentorum, ut authumnalium, ita et vernalium, praecipue tamen avenae ferendae commendari mediocriter potest, triticum producit ubique, a potiori siliginosum, maxime autumnali quod uredini valde est obnoxium, ita ut quandoque ex tribus quatuorque gelimis vix unica metreta provenisse affirmatur; triticum autem vernale crescit purum, sylvae plurimae, et fors etiam ultra, quam essent necessariae, maximam regionis partem occupant agrosque ac foeneta valde coarctant et ad culturam reddunt inutilia, ex quibus plurimi ignobiles rivuli et fluvioli, praecipue immodicis aucti imbribus vel nivium eliquationibus repentino decurrentes, impetu plurima solent pagis et territoriis inferre damna tam externe, quam interne. Aedificia, domus videlicet horrea et stabula, vel alia similia (nominanter talia, quae personae contributioni obnoxiae possident) pauca reperiuntur scandulis texta, sed omnia ex rabibus ligneis fabrefactis, puta pinis, quercubus, populis et fagis sunt aedificata, straminibus contexta. Tota haec sedes constat ex 125 pagis, vel possessionibus, et duobus oppidis, quorum situs et qualitates in particularibus descriptionibus satis superque sunt expositi, sequentia solummodo puncta majoris in toto opere luminis et intelligentiae gratia declaranda et specificanda duximus: Primo quod attinet ad sessiones, sive fundos internos, intelligendum est, quemadmodum nobis fide mediante relatum est, et rationabili etiam conjectura assequi potuimus, in plurimis pagis sessiones fuisse non multas, sed magnas et spatiosas, deinde autem successu temporum progenie et sobole incolarum multiplicata, diversis vicibus eas inter filios et nepotes divisas ac subdivisas esse, unde secutum fuit, ut multo plures ubique locorum inventi sunt habitatores et incolae, quam sessiones vel fundi interni; imo quidusdam in locis nec potuimus ulla industria investigare, vel experiri, quis quantam sessionis aviticae particulam inhabitet, sed consideratis talibus sessionibus, de quarum quantitate certam habuimus experientiam, juxta eos fundos similes consignavimus. Secundo et hoc advertendum est, quod sedes haec foenata et prata, respective ad numerum pecorum panca habet, eaque praecipue juxta pagos, inter sepes et hortos, pecora potiori ex parte straminibus, paleisque sub textis bona cura asservatis,

aluntur. Tertio, dominorum magnatum et nobilium a contributione liberorum terras et foenilia, juxta instructionis nostrae tenorem, nullo modo attigimus, neque conscripsimus, nihilominus tamen ad calcem descriptionum pagorum ubique adjecimus, quartam circiter cujusque pagi territorrii partem domini terrestres possident, et signanter pro sua oeconomia colunt, exceptis duntaxat subditorum suorum terris, quas omnes loco suo in rubricis consignavimus, eam tantum obcausam, ut personarum contributionalium facultates externae distinctius innotescant. Pariter et sylvas personarum solummodo obnoxiarum apposuimus, dominorum vero terrestrium omisimus quarto debita privatarum personarum tam activa, quam passiva in rubricis apposuimus, communitatum vero, pagorum in descriptionibus eorum, ibidem et lucrum sive quaestus communitates concernens consignatus est, una cum quanto unius cujusque pagi pro anno 1721. imposito, etiam naturalibus in summam pecuniariam, juxta communem taxam computatis. Quinto vina, quae in partibus tantum inferioribus hujus sedis crescunt, acria et ignobilia esse dicuntur. Sexto gelimae omnis generis frumentorum constant ex 25 manipulis vel mergetibus quantum frumenti cujusque culmus ob imo defalcatus et spictis ad invicem conversis comprehendere potest. Septimo, in rubricarum titulis, ubi sementorum species annotatae sunt, ac imprimis tritici et siliginis, deinde hordei, avenae et speltae, postea canabis, et lini, advertendum est, quod siligo in his partibus non adeo crescit, potius ergo tantum de tritico siliginoso et puro vernali est intelligendum, hordeum etiam raro, sed avena magis ibique linum vix alicubi. Octavo cursus foenetorum et foeni debent intelligi ejusdem quantitatis et mensurae, quales militibus in quartiris administrari solent. Nono arbores fructiferae tam intus in pagis, quam sylvestres in campis et sylvis vix non ubique abundanter reperiuntur. Quoniam autem pruna siccata in rubricis, ubi quot cubuli fuerunt, expressimus, istos tantum durabiliores et utiliores fructus existimantes; quapropter plerisque in locis omisimus in pagorum descriptionibus, quot pomaria, sive arbores fructiferae dentur; sylvestres autem quando fructificant, quotidiano tantum usui incolarum serviunt, acetum inde exprimere solent, ubi vero notabilis aliqua quaestura provenire potest, apposuimus. Decimo vinearum proventum sive urnas vini, quae anno 1720 creverunt, descripsimus.

Status et conditiones personarum	Personae	Sessiones populosae	Sessiones desertes	Boves jugales	Vaccae	Juvenici et juvencae	Equi et caprae	Oves et caprae	Sabelici porci
Specificatio rerum	Nro	Nro	Nro	Nro	Nro	Nro	Nro	Nro	Nro
Armalistae	211	166	48 $\frac{1}{2}$	624	224	196	218	2445	1380
Viduae armalistarum	4	3 $\frac{1}{2}$	–	8	5	–	1	35	17
Primipili	2096	1437	309	4822	3932	1117	1316	15077	9444
Pixidarii	310	192 $\frac{1}{2}$	33 $\frac{1}{2}$	525	489	80	94	1445	1039
Viduae libertinorum	290	162	22	338	311	79	52	763	733
Privilegiati	348	228	29	1043	495	114	175	2520	953
Viduae privilegiatorum	61	32	$\frac{1}{2}$	34	43	8	11	59	79
Satellites	13	7	$\frac{1}{2}$	6	19	1	3	–	12
Salicidae	103	80	9	255	162	10	31	629	342
Viduae salicidarum	4	1 $\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	2	3	–	–	3	4
Jobbagiones	1276	868	65	2522	1692	380	408	7706	3877
Viduae jobbagionum	60	28 $\frac{1}{2}$	1	30	44	14	–	121	104
Servi aulici	45	22	–	55	73	8	21	244	118
Inquilini	365	152	5	331	336	66	95	1915	679
Vagi	242	37	4 $\frac{1}{2}$	133	155	36	81	1523	291
Exempti	63	45 $\frac{1}{2}$	14	177	128	17	73	458	299
Desertae extraneorum	–	–	496	–	–	–	–	–	–
Tota summa	5492	3460	1038	10797	8106	2126	2581	34907	19354
Sedis Aranyas	1015	594 $\frac{1}{2}$	248	2381	1521	234	345	5775	2647

Status et conditiones personarum	Apum alvearia	Terrae arabiles cultae	Terrae incultae	Sementa autumnalia	Tritici et siliginis	Avenae hordei et speltae	Milii et panici	Canabis et lini	Pisi lenris et fabae
Specificatio rerum	Nro	Cub. Metr.	Cub. Metr.	Cub. Metr.	Galimae	Galimae	Galimae	Galimae	Cub. Metr.
Armalistae	301	3206 1	421 2	1301 3	14998	6243	140	1071	106 1
Viduae armalistarum	–	41 2	2 3	17 2	150	65	–	25	1 3
Primipili	1569	21760 1	3418	9679 2	99758	45758	988	8454	776 3
Pixidarii	146	2032 2	323 2	917 1	10195	4526	76	999	61 2
Viduae libertinorum	92	1655 2	222	481 1	5107	2310	37	813 ½	25 1
Privilegiati	106	2160 2	143	529 3	10557	6743	12	1642	28 3
Viduae privilegiatorum	2	128	5	24 2	584	287	1	221	– 1
Satellites	–	12 1	3	10 1	222	43	–	–	–
Salicidae	41	404	173 2	188	2729	1639	5	374	1 2
Viduae salicidarum	–	6 2	4	1	38	21	–	8	–
Jobbagiones	489	9842 1	1148	3883 3	37487	17753	674	4218 ½	281
Viduae jobbagionum	8	272	23 2	81	899	326	26	146	5 2
Servi aulici	34	220 1	50	96 1	1314	335	16	142	8 2
Inquilini	57	730	37	481	3985	2443	84	655	21 2
Vagi	7	77	5 1	100 2	1151	622	22	210	1 2
Exempti	79	892 3	142 1	349	4992	16	22	205	19 2
Desertae extraneorum	–	3492	273 3	–	–	–	–	–	–
Tota summa	2931	46892	6394	18126 1	194011	90344	2103	19162	1267 3
Sedis Aranyas	588	6097	549	3440	25651	4499	383	2388	93

Status et conditiones personarum	Foenea et prata	Foeni in hoc anno	Vinae fossores	Vinae urnae	Cacabi cremati	Braxatoria	Cacabi et braxatoriarum proventus-annuum	Molae frumentariae	Molae proventus annus	Molarum dentarium
Specificatio rerum	Currun	Curr.	Nr.	Nr.	Nro	Nro	Flor. Den.	Nr.	Cub. Metr	Flor. Den.
Armalistae	1083	843 1/2	42	467	37	14	136 –	11	96	10 –
Viduae armalistarum	15	9	–	–	1	–	–	–	–	15 –
Primipili	7321	6060	283	2137	246	70	891 –	34	436	–
Pixidarii	841	632	56	428	21	5	78 –	2	25	–
Viduae libertinorum	513	341	3	20	37	–	115 –	–	–	–
Privilegiati	2636	2280	10	96	45	16	166 –	15	112 2	47 –
Viduae privilegiatorum	166	106	–	–	14	–	42 –	–	–	–
Satellites	7 1/2	19 1/2	–	–	–	–	–	–	–	–
Salicidae	354	222 1/2	–	–	15	2	50 –	1	10	6 –
Viduae salicidarum	5 1/2	3 1/2	–	–	–	–	–	–	–	–
Jobbagiones	2921	2535 1/2	83	528	47	4	156 –	2	20	–
Viduae jobbagionum	67	40	–	–	1	–	3 –	–	–	–
Servi aulici	66 1/2	51 1/2	19	106	3	–	9 –	–	–	–
Inquilini	241	405	5	45	9	–	30 –	–	–	–
Vagi	33	156	–	–	8	–	24 –	–	–	–
Exempti	229	191	11	80	18	2	60 –	3	43	10 –
Desertae extraneorum	934 1/2	–	–	10	–	–	–	–	–	–
Tota summa	17391	13829	513	3917	501	113	1760 –	68	742 2	88 –
Sedis Aranyas	2863 1/2	3233	2539	12649	54	–	216 –	9	168	–

Status et conditiones personarum	Fagopyri	Pruna siccata	Tabaccae	Reditus ex elocatione pecuniae	Reditus ex commercio	Reditus ex vini et cervisia enopolis	Proventus ex manufacturis seu artificio	Proventus ex calae	Proventus ex scandulis	Debita activa	Debita passiva
Specificatio rerum	Cub. Met.	Cub. Met.	Centenar. Librae	Flor. Den.	Flor.	Flor.	Flor.	Flor. Den.	Flor. Den.	Flor. Den.	Flor. Den.
Armalistae	50 2	66 2	6 55	1 50	6	3	402	--	--	1723 –	2560 –
Viduae armalistarum	–	1	– 18	--	–	–	–	--	--	--	22 –
Primpili	382 2	842	23 23	16 –	204	69	1447	132 50	57 80	4381 –	20684 –
Pixidarii	108	76 2	14 19	--	–	–	74	20 –	31 –	200 –	1888 –
Viduae libertinorum	12 3	44	1 42	--	93	8	–	--	736 70	297 –	1269 –
Privilegiati	–	99 2	2 48	--	23	3	435	--	--	657 –	4197 –
Viduae privilegiatorum	–	6 1	--	--	8	–	–	--	--	35 –	216 –
Satellites	–	–	--	--	90	12	156	--	--	18 –	31 –
Salicidae	–	30 2	--	--	–	–	20	--	--	19 –	254 –
Viduae salicidarum	–	–	--	--	–	–	–	--	--	--	--
Jobbagiones	275 1	330 3	12 70	--	–	–	–	66 –	23 –	999 –	7846 –
Viduae jobbagionum	1	8 1	– 3	--	–	–	–	--	--	10 –	218 –
Servi aulici	48 3	2 2	--	--	–	–	–	--	--	3 –	68 –
Inquilini	56	30	4 56	--	6	–	359	34 –	--	131 –	1304 –
Vagi	1 2	– 2	1 52	--	3	–	83	--	1 –	201 –	118 –
Exempti	12 2	7	--	5 –	29	7	295	--	--	542 –	703 –
Desertae extraneorum	–	–	--	--	–	–	–	--	--	--	--
Tota summa	948 3	1537	66 77	22 50	462	102	3271	252 50	849 50	9266 –	41353 –
Sedis Aranyas	1997	90 1	2 46	--	–	–	1138	--	--	915 –	4347 –

1525.

Udvarhelyszéknek folyamodványa a főkormányshékhez, adózási terheik könnyítése és sérelmeik orvoslása végett. (1720.)

Méltóságos regium gubernium! Nékünk érdemünk felett való jó uraink és patronusink!

Minemű karban és állapotban légyen ns. *Udvarhely* székek pro moderna rerum occasione dolga és állapotja és az ő felsége ns. székünkre vettetett és vetendő quantumának is megfizetésiben és egyéb ő felsége szolgálatjának is praestálásában mennyi és minemű különb-különbféle akadályokkal praepediáltassunk, nem kétlyük ngtok előtt nyilván vagyon, mindazáltal bizván az ngtok atyai gratiájához, dolgainknak orvoslása és jobb statusban való állítása iránt alázatos remonstratióink által ngtok előtt letésszük.

Nyilván vagyon ngtok előtt, hogy ns. *Udvarhely* székek nagyobb része mindenfelől havasok alja lévén, mivoltára nézve vad, sovány és terméketlen akármű üdőben is, annál inkább az mostan nem régen elmúlt siralmas, szűk üdőben, kifogyván szegénységeink az súlyos terehviselés és keserves szükség miatt (salvo honore) vonó marhájakból, nem colalhatván földeket úgy, az mint az helységeknek soványsága kívánna, az földi termésre és gyümölcsözésre teljességgel alkalmatlanná tétetett, úgy annyira, hogy maga oeconomiája nem hogy arra satisfacialhatna, hogy reája esett portioját abból lefizethetné, sőt élete táplálására is más helységek-ből kételenítették búzát és egyébféle gabonát szerzeni, mely miatt és az ns. székre terhesen vettetni szokott contributio miatt, mivel contributionk is nem minualtatik, annyira enerváltatott szegénységünk, hogy némelyek már majd minden jóságokat másoknak obligálták, némelyek anynyival adósok, hogy az fejek sem szabad, csak az elmúlt siralmas szűk esztendőben gabonát hogy vihesse-nek, annyi kölcsön pénzben és adósságban verték magokat, hogy maradékok sem sufficialhat lefizetésire. Ehhez accedal az is,

Hogy Istennek ő felségének ítéletéből az két uttal csakhamar egymás után rajtunk általment pestis adózó embereinket (kiknek is eddig számos volta conserválta székeinket) annyira elfogyatta, hogy adózó embereinknek nagy része elhalván és azoknak contributioja a megmaradt kevés népre maradván, oly terhesen esik az

adó, mintha semmiben adózó embereinknek száma nem minualódott volna, mivel csak az elmúlt esztendei adóból egy tehetősebb emberre computatis omnibus etiam naturalibus, majd ötven-hatvan rh. fl, egy medii status emberre harmincz-negyven rh. forint esett. Mely adózó embereink közül is már most mely sokan különb-különbféle úton és módokon akarják az contributio alól magokat eximáltatni, ngtok előtt alázatosan akartunk remonstrálni.

1. Vadnak oly mostan magoknak nemességet, szabadságot és immunitast kereső primipilusok, kiknek még az régi hadakozó üdőkben is elejek és magok primipilusok, vagy pedig ns. zászló alatt (mint az udvarhelyiek) szolgáló nem jószágos ns. emberek voltak, kik is az adózáshoz nem szokván, commissariusság és perceptorságbéli szolgálatjuk által immunitáltattak az contributio alól, szerezvén a mellé magoknak két-három zselléretet.

2. Hasonlóképpen vadnak oly armalistak, kik ab ingressu felicissimorum suae sacr. Majestatis armorum contribualtanak és minden ő felsége szolgálatjára kívántató onust supportaltanak, úgy némely oly igaz ns. emberek is, kik jószágokat magok dissipálták s ennek előtte hogy az portiotól immunisok lehetnének, nem levén rendes adózó jobbágyok, meg sem gondolták, most már magokat immunitaltatni akarják, kiknek is számok armalistákkal és primipilusokkal együtt extendal ötszázra vagy többre is, kik is mindnyájan magokat az contributiotól per varias vias et modos némelyek instantiajukva obtinealt resolútiókkal s commissiókkal, hogy nemesi szabadságokban manu tenealtassanak, az ns. székely natio végezése ellen exemptaltatni akarják. Ezeken kívül

3. Ennek előtte való üdőkben az két Oláhfalu is az ns. Szék közé contribualván, az egy búzán kívül pénzzel, zabbal, szénával, az ns. széket proportionate, mint más faluk, segítették, allevalták, kik is már bizonyos üdöktől fogva az széktől annyiban elszakadtak, hogy semmiben egyébben az ns. székek nem succurrálnak, hanem csak valami pénzben. A kiket követvén

4. Nehogy az *zetelakiak* is az széktől elszakadnának, contractusra vévén *Zetelaka* az széket, most már nem iuxta qualitatem et quantitatem, hanem csak iuxta benevolentiam segíti az contributióban *Zetelaka*, a széket.

5. Mindenik religion levő ecclesiasticusok, esperestek, mes-

tereket, cantorokot, harangozókat, az tisztek akaratja ellen, az széknek és adózó embereknek nagy praeiudiciumára, oly jószágos és adófizető embereket vésznék maguk közé, az kik majd jobb-jobb értékű és tehetségű emberek, az kik az határokat is majd jobban birhatják, kik közül némelyeket (mivel nem is arra capax subjectumok) ha szintén erőltetnék is arra az hivatalra, ha contribualni és egyéb ő felsége szolgálatját supportalni nem kellenék, azon hivatalt nem amplectalnák. Vadnak felesen olyak is, kik magok házoktól valamely olyan ecclesiákban, az melyekben idáig soha mesterek nem tartattanak, egy héten egy-két napokon vagy csak vasárnapokon és innepnaponként, csak hogy lehessenek sub titulo et nomine ecclesiastico, beszolgálnak és sub eo praetexto eximaltatják magokat a contributio alól.

6. Némely actualis ecclesiai rendek parochialis fundusokon kívül jószágokat tartván, nem csak magok nem contribualnak külső fundusokról, de még jószágokban lakó, adózó rendekből álló magok zsellérek is exemptalják. E mellett

7. Lévén az ns. széknek olyan constitutiója, hogy az mely özvegy papnének és letett mestereknek fiai husz esztendőket meghaladnak és azalatt papokká, mesterekké nem lesznek, az olyanok contribualjanak. Vadnak felesen olyan özvegy papnének és letett mestereknek is fiai, kik meghaladván az husz esztendőket, ecclesiai hivatalokot nem amplectaltak, vagy soha is nem amplectalnak, mindazonáltal mégis nem adóznak, adózni sem akarnak.

Ecclesiákban, nominanter *Udvarhelyt* fő s vicecuratorok, szent egyházfiai s bírái, papok zselléri, exemptusi, az adózó embereknek az tehetősiből oly feles számmal vadnak, hogy az városnak nagy része nem adózik, azoknak is terheket az ott lakó szegénység supportalja.

8. Lévén némely falukon, só vidékin, az parajdi aknához szolgáló sóvájók és aknai szolgálatot supportáló emberek, kiknek is számuk száznál többre extendal, azok is ennek előtte való üdőkben, etiam post ingressum felicissimorum suae sacr. Majestatis armorum, szintén úgy adóztanak, mint más primipilusok, kik is már most jóllehet fizetésért szolgálnak mind ő felségének, mind pedig más ns. sókat vágató hazafainak, privilegiumot extrahalván magoknak, reájuk esett és esendő portiojoknak csak felét akar-

ják megfizetni és úgy akarják magokat immunitaltatni, portiojuknak felét az azokban az falukban lakó szegénységnek vállára tévén.

9. Ez is nem kevés praejudiciumára vagyron székünknek: sok adózó rendekből álló személyek ns. vármegyékre vagy kiházasodnak, vagy ott valami jobbágyokat szereznek és az székben oeconomizálnak, s adózó rendek lévén, sub titulo nobilitatis et jobbagionum in comunem sedis contributionem nem contribuálnak.

Vadnak sokan olyak is, kik hogy az contributiótól és egyéb terehviseléstől s ő felsége szolgálatjától annál inkább menekedhessenek, házokat, örökségeket, jószágokat elhagyván, az ns. vármegyékre vagy más ns. székekre által mentenek lakni és ott ki egy, ki más szín és praetextus alatt, ki zsellérképpen commoralván, sem azokat az ns. vármegyéket vagy székeket, az hol laknak, nem segítik úgy, az mint illenék, sem pedig itt az székben nem szolgálnak, hanem mind ott, mind pedig itt immunitast keresnek magoknak, kiknek is reductiojoknak és az articulus szerént való repetalatásuknak s feladattatásuknak egyszersmind megenedtetését, alázatosan várjuk.

10. Minthogy az elmúlt siralmas 1718. és 1719. esztendőekben az akkori szükség és pestis miatt ns. *Háromszéknek* nagy része maga lakóhelyiből elbujdosván, az ns. *Háromszék* portiojában is extra antiquam praxim, az mely szerént az proportio ő kgek és mi közöttünk forgott, reánk repartióaltatott volt, jóllehet azon szükség és pestis mi reánk is elkövetkezett volt, úgy mint ő kgmekre, mindazonáltal minékünk erőnk felett is ugyancsak supportalnunk kellett, mely is székünket annyira enervalta, hogy maga proportioja szerént való contributiójának is lefizetésire alig sufficialhat. Instalunk azért az méltóságos regium guberniumnak alázatosan, hogy az régi praxis szerént proportionaltassék mi közöttünk és ns. *Háromszék* közt contributionknak repartioja.

11. Vadnak ilyen difficultasink is az só iránt, hogy az *sófalvi kamara háznál* lévő némely *máglyás* sóra menő szegénységeinket kergeti, veri, az sőt embereinkkel hordatja az mázsához, az só árát megadván, az mázsárlásért és eldarablásért, az mázsza körül szolgálóknak a só árán kívül külön kell fizetni. Az *nemes sóért* adni szokott zabjainkot is oly nagy vékával méri és oly megnyomva, hogy öt véka zabból is négy véka ki nem telik. *Brassai* uraimék is ő kgmek, sőt vivő szegénységünkötől felettéb

való taxát exigálnak, mely iránt is hogy az mélts. gubernium minket atyáiképpen consolaljon, alázatosan kérjük.

Oldalt más kézzel: Hán uram és az brassai dologból az m. G. eleiben kell folyamodni.

Minthogy pedig az mesteremberek manufacturái és talpbőr árrok felett megdrágultanak annyira, hogy két-három áron is alig veheti meg ember: hogy az olyanokban is az mélts. regium gubernium limitatitot tétessen, alázatosan kívánjuk.

Ezen repraesentalt difficultasinkból általlátván ngtok ns. székünk mind az pestis miatt isten ítéletiből, mind ennyi exemptusok és adózni nem akaró emberek miatt, kik is ennek előtte való üdőkben etiam post ingressum foelicissimorum suae Majestatis armorum, meg sem gondolták, hogy ne adóznának és az ő felsége közönséges szolgálatját és egyéb közönséges terhét együtt ne supportálnának az székekkel, mennyi rövidséggel és defectussal legyen.

Alant más kézzel: Az salétrom főzés is nem kevés költséget causal az székeknek.

Instalunk azért ngtoknak alázatosan, méltóztassék ennyi defectusinkot és rövidségünket s alázatos instantiánkban feltett dolgainkot és panaszinkot, kivált adózó embereinknek számának ily különb-különbféle utakon-módokon lett és naponként leendő megkevesedését, istenes consideratióban venni és contributionkot könnyebbíteni, dolgainkot is igazítani, mivel ily színű dolgaink, ha nem orvosoltnak, az adó is rajtunk nem decrescal, hanem accrescal, adózó embereink is, az kiknek számos volta conservalta eddig is székünket, mely ha nem lett volna, a földnek sovány és rosztól miatt s terméketlensége miatt lehetetlen lett volna mind az ő felsége contributioját, mind egyéb ő felsége szolgálatját supportalnunk, a mint hogy ezután is lehetetlen leszen, ha a specificalt utak módok szerént, naponként csak fogyton fogynak, mivel ezen az úton, az mint alázatosan remonstráljuk, még ha mi termékeny helyly volna is székünk, nem conserválódik, hanem poenitus deficial. Mely iránt való atyai gratiáját is az mélts. regium guberniumnak alázatosan várván, maradunk

Az méltóságos regium gubernium

alázatos szolgálói

Nemes *Udvarhelyi* széknek vicetisztei és assessori,
az nemességgel együtt mind közönségesen.

Kivül: Spectabili ac generoso domino domino *Sigismundo Corda* suppromio iudici regio sedis. Sic. *Udvarhelyy*.

Alatta ugyanazon kézzel: Haec etiam instantia, in quibus fuerit necessaria, recapitulanda erit.

(Eredetije *Udvarhelyvármegye levéltárában*, nemzeti láda XIV. cs)

1526.

III. Károly a Rákóczi-forradalomban való részvétele miatt nótázott Cserei János ágostonfalvi (fejérmegyei) és bölöni (miklósvárszéki) birtokát Cserei Mihálynak adományozza 645 m. forint (vagyis 537 r. írt és 90 kr.) lefizetett zálogösszegért, melyet aztán (az oklevél után olvasható feljegyzés szerint) Cserei Mihály visszabocsátott öcsöscse kezébe. Kelt Bécsben 1721. márcz. 3.

Nos *Carolus* sextus Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae stb. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis fidelis nostri nobilis *Michaelis Cserei de Nagy-Ajta*, quae ipse nobis et augustae nostrae domui, tam in negotiis cameralibus, quam vero aliis pro locorum et occasionum exigentia industriose et noviter hactenus impendit et qualia etiam in posterum praestitutum atque in dies maiori conamine exhibiturum, se nobis pollicetur, totales igitur et integras portiones possessionarias in possessionibus *Ágostonfalva*, in *Albensi* et *Bölön* sede Siculicali *Miklosvár*, sic videlicet nuncupatis comitatu et sede existentibus habitas, quae alias *Joannis* itidem *Cserei*, non ita pridem gratiam vitae et capitis ex benignitate nostra speciali consecuti praefuerant, verum ex eo, quod idem superioribus annis suscitatis in anno 1703 per *Rakoczi* tumultibus, nescitur unde motus, quibusve ad id inductus respectibus, se immiscuerit, perfidasque rebellium partes non modo secutus fuerit, sed etiam publicatos saepius amnestialis gratiae terminos procaciter eluserit, atque ideo in generali fidelium nostrorum statuum eto rdinum dicti nostri Transylvaniae principatus dieta, per nos in civitatem nostram saxonicalem *Cibiniensem* pro die 11 a mensis Januarii anni 1717 iam praeteriti indicta et celebrata, de lege eiusdem principatus in notam perpetuae infidelitatis, amissionem scilicet ca-

pitis et universorum bonorum mobilium et immobilium, ipsum solum proprie et praecise concernentium, ubivis in dicto nostro principatu Transsylvaniae existentium et habitorum incurrisse pronuntiata eatenus sententia declaratus fuerit et iuxta eiusdem omnia bona, velut rebellis, et tunc absentis in nos, consequenterque fiscum nostrum et benignam collationem nostram redacta et devoluta extiterint. Totum item et omne ius nostrum regium, si quod in easdem portiones etiam aliter, qualitercunque extiteret et habebetur, aut easdem et idem ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus nostram concernerent collationem, sub evictione legali quoad summam infra specificandam simul cum curia nobilitari in dicta portione *Bölön* existente, cunctisque huius et earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis item fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad easdem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, eidem *Michaeli Cserei* tum meritorum suorum iam praedictorum intuitu, tum vero erga sexcentorum quadraginta quinque hungaricalium aut quingentorum triginta septem rhenensium florenorum et triginta crucigerorum summam fisco nostro regio actualiter iam persolutam praefato *Michaeli Cserei* ejusque masculini sexus descendantibus jure perennali donandas, dandas et conferendas, iis vero deficientibus vel non existentibus foeminei sexus, in et pro iam dicto sexcentorum quadraginta quinque hungaricalium aut quingentorum triginta septem rhenensium florenorum et triginta crucigerorum summa titulo pignoris sive redemptibili jure benigne inscribendas duximus. Assecurantes simul et affidantes universos ejusdem heredes et posteritates foeminei sexus, ad quas videlicet deficientibus vel non existentibus, ut praemissum est, masculis jam dictae portiones spectabunt, quod si temporum successu nos vel successores nostri legitimi, videlicet Transsylvaniae principes aut alii quorum id interest seu intererit, praescriptas portiones pro nobis aut pro sese redimere vel rehabere voluerimus, ex tunc ab iisdem non ali-

ter neque secus, nisi deposita prius et integre simul et semel persoluta praespecificata sexcentorum quadraginta quinque hungaricium aut quingentorum triginta septem rhenensium florenorum et triginta crucigerorum justae currentis et usualis monetae summa redimemus et rehabebimus, redimentque et rehabebunt. Ad quod firmiter et inviolabiliter observandum tam nos ipsos obligamus et obstringimus, quam successores nostros legitimos, videlicet Trassylvaniae principes aut etiam alios, quorum interest, seu intererit, obligatos et modis omnibus obstrictos esse volumus. Prout damus, donamus et conferimus, inscribimus et impignoramus, assecuramus item et offidamus, obligamusque et adstringimus, harum nostrarum secretioris et aulici sigilli nostri independentis munimine roboratarum, vigore et testimonio litterarum mediante. Quas nos in formam privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae.

Datum in archiducali nostra civitate *Vienna*, die tertia mensis Martii anno domini millesimo septingentesimo vigesimo primo; regnorum vero nostrarum Romani decimo, Hispanici decimo octavo, Hungarici et Bohemici etiam decimo.

CAROLUS m. p.

B. JOANNES JOS. BORNEMISSZA de Kászon.

SÁMUEL ALVINCZI.

Mely donatio kék veressel s fejjérel elegyes sínóron függő és firtartóba foglalt pecséttel vala megerősítve. A donatio tábláján belyül néhai *Cserei Mihály-nak* a donotariusnak ezen jegyzése olvastott:

Miklósvárszéki bölöni idősbik *Cserei János* uram ugyan *Bölön*-ben levő udvarházáról, ott való jobbágyokkal, szántóföldekkel és minden appertinentiákkal, úgy szintén ugyanazon udvarházhoz eleitől fogva biratott fejjérvármegyei *ágostonfalvi* portioról és *Nagy-Ajtán* is a mely jobbágyok és szántóföldek vadnak mindazokról való kegyelmes collatioja felséges római császárnak, a mely jószágot a donatio tenora szerint elfoglaltattam magam számára, de öcsém uramhoz ő kegyelméhez igaz és példa nélkül való atyafiságtól viseltetvén, ő kegyelminek remittáltam olyan conditioval (melyet velem tudom Erdélyben egyik atyámfia is nem cselekedte volna), hogy ha Isten (melyet bizony nem kívánok) ő kegyelmét ez életből kiszólitáná és ő kegyelmének semmi gyermekei nem maradnának, azon udvarház minden fenn declaralt *ágostonfalvi* és *ajtai* portiokkal együtt az én gyermekeimre szálljanak vissza és minden

törvénykezés nélkül szabadosan az én gyermekeim, mint tulajdon saját jószágokban, szabadosan belé szállhassanak, magok számára elfoglalhassák, mivel most is csak az én engedelméből birja ő kegyelme, a melyről ugyan maga keze írása és pecsétje alatt költ contractussa is van ő kegyelmének nálam. Ez a donatio pedig úgy sonál, hogy valamíg az én fiú-ágam durál, örökösön bírassák a jószágot, ha pedig az én fiú-ágam teljességgel deficiálna, tartozzék a fiscus az én leány maradváimnak hatszáznegyvenöt magyar forintokat elsőbben kész pénzül letenni és úgy juthat a fiscus a jószágnak kiváltásához. Ezeket azért akartam megírni, hogy az én gyermekeim tudhassák jövendőben is azon megnevezett jószághoz való igaz jussokat.

CSEREI MIHÁLY mp.

(Mult századi másolata *Cserei Ákos úr* birtokában *Ákosfalván*.)

1527.

Főkormányzék rendeletei Csík- Gyergyó és Kászonszéknek. Kolozsvár 1721, április 14.

Tudatja, hogy a meghalt gróf *Steinville* helyett ő felsége «gr. *Virmond* excellentiáját ugyan erdélyi principatusában generalis commendansnak declarálja.»

Országgyűlésre meghívja Kolozsvárra május 12-re, ha ő felsége az elhalasztásba beleegyezik: június 8-ára.

C. SIGISMUNDUS KORNIS mp. gubernator. SAMUEL KÖLESÉRI.

(Eredetije *Csík vármegye levéltárában*.)

1528.

Csík- Gyergyó és Kászonszék az 1721. május 12-ére Kolozsvárra országgyűlésre küldött követeknek adott instructioja. Csíkszereda 1721. április 21.

(1–5. Aprólékos panaszok.)

6. *Bodzába* vecturázó szekereinket nemes *Háromszéken* ki nem váltván, harmad s negyed napig és néha egy hétig is oda erőltetik, megtartóztatván, mely mennyi hátramaradásával legyen szegény embereinknek igazságos consideratioba vétetni ne posthabeálja kgltek loco in debito.

(7. Aprólékos panasz.)

8. Úgy 32 számból álló örállóknak is terheket felírja, kik is in publico regni bono et servitio foglaltatnak.

9. De az confratereket is felséges urunk in nro 32 exemptioval méltóztatik consolálni, pro servitio divino applicálván őket: azoknak is terhében részesülni nemes hazánknak, vagy nationknak ne legyen terhére, instálni kell.

(10. Aprólékos panasz.)

11. *Molduva* felől való határoknak kijárását is kgltek in debito loco urgealni, (facto et optento optata hac gloriosa pace) hátra ne hadja, communicálván, az kikkel illik.

De itt sok káraink is jussanak kgteknek eszibe, melyeket a molduvaiak erigálának mi rajtunk.

(12–14 aprólékos panaszok.)

Appendix. Az várnak restaurációjára mint erőltet az commendans és mely súlyos dolog legyen az, kivel mű nem birunk, ha succursus nem disponáltatik, avagy quantumokból arra bonificationk nem suspendáltatik, remonstrálni, efficialni azt szorgalmatoskodjék kgltek totis viribus, az mlgos guberniumnak irt levelünk mellett és maga instantiája mellett.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1529.

A főkörmányszék rendeletei Csík, Gyergyó és Kászonszéknek.

a) *Korod 1721. junius 2.*

Tudatja, hogy a junius 8-ára Kolozsvárra hirdetett országgyűlést elhalasztották a generalis commendans betegsége miatt junius 22-ére.

C. SIGISMUNDUS KORNIS.

b) *Kolozsvár 1721. julius 19.*

Tudatja, hogy a *szathmári béke (tansactió)* alkalmával gróf *Károlyi Sándortól* kölcsönként pénzt vissza kellettven fizetni: *Csíkszékre* esett 850 magyar forint; «annak okáért kgték elsőben is a szatmári transactio alkalmatosságával hazajött minden rendbeli atyjafiait az egyházi rendben lévőkkel együtt hitelesen connumeráltassa, azután kinek-kinek rendi és facultásához képest a közönséges massát subdividálja. A fő és nemesi rendre pedig nem birtokuk, hanem vármegyéje vagy széke szerint, a honnan szokott iratni a potiori, avagy a régi szokás szerint felülni, egyszer és egy helyben vettessék. Ide nem értetnek azok, a kik annakelőtte való időkbén visszatértek ő fge hűségére.»

Ennek felszedésére válasszanak egy perceptort, ki azzal báró Kemény László gubernialis consiliariusnak Szent Mihály napjáig számoljon el «erga quietantiam», hogy ha pedig az egész summa pénz ad proximum terminum nem administráltatik, tiszteken fog exequáltatni.»

Claudiopoli die 19. Julii ao 1721.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp. SÁMUEL KÖLESÉRI

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1530.

A főkörmányzó Csik, Gyergyó és Kászonszéknek. Meggyes, 1721. augusztus 22.

Perillustrres! stb.

Kgtek levelit 14-ta Augusti datas elvettem. Nem szükség ötet hatot keresni s énnékem annyikról informatiot tenni, mert az mint informatus vagyok, *legelsőbben is ott következett az insurrectio és az rebellio s példásabb laniena.* Azért azon kgtekre repartialtatott summát fizesse universus populus. Coeterum stb.

Medgyes, 22. Augusti 1721.

Earudem perill. gen. Dominationum Vestrarum

benevolus ad officia paratus

C. SIGISMUNDUS KORNIS mp.

Latin külső cím: Csik, Gyergyó és Kászonszéknek.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1531.

Kemény László nyugtája. Nagyszeben 1721. oct. 11.

Melylyel igazolja, hogy a gróf Károlyi Sándor-féle kölcsönből Csik-székre esett 850 forintból, 566 firt 66 krt neki átadtak.

Szeben 11. Octobris anno 1721.

KEMÉNY LÁSZLÓ.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1532.

B. Kászoni Bornemisza János Csikszéknek. Görgény 1722. jan. 13.

Azért sietett az udvarból, hogy *Csikba* mehessen a törvényes dolgok eligazítása végett főkirálybirói tiszte szerint. De az országgyűlés miatt, mely jan. 15-én lesz, nem mehet most be. Szükséges, hogy *minden székekből vicekirálybíró uraimék mind a négyen* jöjjenek ki a ns. ország gyűlésire, azonkívül is kellene szokás szerént deputátusokat expediálni mennél többet most. Minden dolgát, a mi lesz a székeknek a *generalatus, regium gubernium, ország és commissariatus* előtt, el akarná velük végezni.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1533.

Főkormányzék Csík, Gyergyó és Kászonszéknek. Kolozsvár 1722.

január 18.

Tudatja, hogy az országgyűlés február 19-én jön össze *Nagy-Szebenbe*, melyre a küldöttek pontosan megjelenjenek, mert «a catalogus elolvastatván, valaki absensnek találtatik, az articularis poena irremissibiliter exequáltatik rajta.»

Claudiopoli die 18. Januarii a. 1722.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp. SIGISMUNDUS KUN mp.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1534.

Csik, Gyergyó és Kászonszék a Kolozsvárra 1722. február 19-ére hirdetett országgyűlésre küldött követeinek adott utasítások lényesebb pontjai. Csikszereda 1722. február 4.

1-mo. Hogy az molduvaiaktól elfoglalt határok kijáratását és rehabalását precálják ő kglmek.

3-tio. Hogy az gubernialis személyek száma nátionk részéről in aequali nro legyen, mint az alma natioból.

4-tum. Szereda városa lakosi lévén mind oconomus és székbeliek, nem mesteremberek: hogy ad propria reducáltassanak és mesteremberekkel ültessék meg az fundus.

5-tum. Effectuálják ő kglmek azt is, hogy az *Olt* vizén levő

hidaknak tartásában részesek legyenek, mint hogy nagyobb hasznát is ő kglmek veszik, az határba is incorporálák magokat, melyben azon hidak vadnak.

6, 8 mázsa só nem lévén elég egy nemes curiának: adjanak többet.

9. *Kászon-rétin* volt egy hely: *Király-szabadja*, a hol eddig útasok legeltettek, most *Kézdi-Vásárhely* foglalta el magának; adas-sék vissza.

11-mum. Az molduvaiak per excessum sok feles marhákot vőnek el lakosinktól, még a postáktól is, úgy hogy nem mernek bejární. Orvosoltassék.

12-mum. Az *rác*z militia statioja lévén az *Gymesben*, sok feles privata personáknak szénafüvőköt megkaszáltatják, szénát abból csinálván, kereskednek abból, injuriajokra az possessoroknak.

13-mum. Ezen *rác*z militia regulamentum ellen kereskedik minden időben *égetett borral*, praejudiciumára az adozó incoláknak.

14-tum. Az militia keveset gondolván az regulamentummal, az prima plana semmi naturaléját equilis portiojára az gregariusok portioinak felire csak levalja, vigyázzván, hogy pénzül szedje fel, holott az krajczárát sem szedhetni executio nélkül.

Ugyanez még más három ponttal pótolva.

15. *Salétrom*, és *büdöskövek* vecturája nem kevés hátramarádást causal incolainknak: orvoslásában munkás legyen kgltek.

16. Az *Bodzába* járó rácok 10 portiojára az naturáknak vecturája igen felette rontja az incolainknak marháit és hátramarádást dolgaiban causal.

17. Járul ehez specificatioja az presidium servitiumának is.

Ex congregatione communi *Csik, Gyergyó et Kászon* congregatae in arce *Csikszereda* celebrata.

Anno et die in presenti.

(P. h.) Extradata per
FRANCISCUM CZIKO
Csik infer. jur. not. mp.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában*.)

1535.

B. Kászoni Bornemisza János Csíkszéknek. Szeben 1722. ápr. 18.

Azért jött főkép Erdélybe Bécsből, hogy főkirálybíró tisztének eleget tegyen; de ő fge már visszarendelte «ő fge udvarában publicum servitiumomnak folytatására». «Hogy a ns. székek dolgaiban és törvények kiszolgáltatásában fogyatkozás ne lenne», át akarná adni hivatalát valamely érdemes személynek a szék beleegyezésével. *Le nem köszön, tehát szabadon nem választhatnak, hanem ajánljanak (candidáljanak) 3 személyt.* «Ha melyik inkább tetszenék nékem, annak suo modo transferálnám azon tisztségemet; ha nem tetszenének, nem transferálok».

«Ha ezen materiában némelyek talám holmi ratiokat akarnak allegálni: tudnia kell az olyanoknak, hogy az ország törvénye szerint is az ország fejedelme jussának és authoritásának is meg kell tartatni a főkirálybíró dolgában is, kivált most, főkapitány nem lévén, én is legitimus főtiszt lévén, kedvem és akaratom ellen mást nem választhatni.» Szabad választás nem lehet, mert nincs üresedés.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1536.

Csik és Kászón gyűlése Csik-Somlyón. 1722. ápr. 27.

Tárgyalják *B. Bornemisza János* lemondási szándékát, s azt határozzák, hogy megkérik küldöttség által, hogy maradjon meg tisztségében s ha nem akar, ajánlják *gr. Lázár Ferenczet, gr. Haller Jánost* és *t. nemz. Thoroczka János* urat ő kglmét. Föltételeik a következők: Ha *Hallert* választaná: 1. törvényesen incorporálja magát a székben, 2-do. «hogy kedvetlen, illetlen directiotól se magát, se székünköt és dolgait ne kormányoztatná ő nga»; 3-io. székünkötől külső helyekre való gratuitus laborra is ne kívánná embereink szolgálatját.

Deputatusok *t. n. Henter László és Sándor Péter* uramék ő kglmek.

4-o. Akármelyik actuáltassék, homagialiter legyen köteles, hogy ezen extraordinarius casusban levő translatiot consequentiába nem vészi.»

(Fogalmazványa Csíkvármegye levéltárában.)

1537.

Gr. Lázár Ferencz a négy: Alsó-, Felső-Csik, Gyergyó és Kászonszék közönségének. Szárhegy 1722. ápr. 28.

A tegnapi gyűlésről nem volt tudása, azért nem ment oda. A gyergyai királybíró azzal menti magát, hogy nem tudta, de most már a kgték tegnapi levelére bocsátott cursust, hogy holnapután reggelre compareáljon. Én felforgattam a Trip. Apr. Comp. törvénykönyveket s úgy látom, hogy a szabad választáshoz van joga a székeknek, ha a főtiszt leköszön. Ha leköszön, én is kötelességemnek tartom csekély votumomat adni egyre. *«Csak egy személyt választhat kgték.»*

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1538.

Csik, Gyergyó és Kászongyűlése folytatása. Somlyón 1722. ápr. 30.

Csik és Kászongyergyó székekkel együtt aztán ápr. 30-án újabb congregatiót tartottak *Somlyón*, a melyen a gyergyai vice királybíró hozzájárult *Csik és Kászongyergyó* székek határozatához, a többi ülnökök, nemesek és falusbírák pedig nem 3, hanem *egy személy megnevezésében* állapodtak meg és pedig *gr. Lázár Ferenczében Szárhegyről*, mert ők a törvényes választáshoz és az eddigi gyakorlathoz ragaszkodnak. Ha nem nyerhetik meg: akkor *Csikkal és Kászonnal* együtt ők is *B. Bornemiszát* akarják megtartani.

(Fogalmazványa Csikvármegye levéltárában.)

1539.

*Br. Bornemisza János Csik, Gyergyó. és Kászonszéknek. Abafája
1722. máj. 5.*

A deputatusoktól hallván a határozatot (a király-bíró felől), bánja, «hogy a ns. székek meg nem egyezhettek egészen, noha van az olyanok iránt is mód és rend. Én most egész resolútiót (t. i. a lemondás és királybíró felől) nem tehetek, hanem perpendáлом továbbra is az dolgot.»

Addig a vicetisztek intézzék az ügyeket.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1540.

A főkormányzék Csík, Gyergyó és Kászsónszéknek. Nagy-Szeben

1722. május 9.

Rendeli, hogy török buzát búza és szőlő közé ne vessenek és a szénafüveket fel ne szántsák.

Kórházak felállítását is rendeli. Cibinii die 19. Maji a. 1722.

C. SIGISMUNDUS KORNIS

S. KŐLESÉRI

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1511.

Gróf Kornis István Csík, Gyergyó és Kászsónszéknek. Szamosfalva

1722. július 28.

Tudatja, hogy «ha mi controversia inter militiam et provinciales fenn volna, sopiáltassék». Arra nézve gyűlés «rendeltetett az generalis commissariatus végzéséből ad diem 12. mensis Aug. Kolosvárra és fog duralni usque diem 10-mum mensis Septembris.»

Ha az extraordinariak nincsenek administralva, administralják és küldjék be a provincialis perceptor kezébe.

Szamosfalva 28. a. Julii 1722.

Servus et benevolus officia paratissimus

C. STEPHANUS KORNIS mprria.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1542.

Főkormányzék Csík, Gyergyó és Kászsónszéknek. Kolozsvár

1722. október 3.

Tudatja, hogy gróf *Virmond* halála után generalis commendásnak gróf *Königsegget* nevezték ki.

A katonaság téli költségei fedezésére esett Rh. fl. 11200, trit. cub. 15, avenae cub. 10; foeni curr. 4, vini vas. ¹/₂.

Claudiopoli die 3-tia Octobris 1722.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp. SIGISMUNDUS KUN.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1543.

B. Bornemisza János Csík, Gyergyó és Kászonszéknék. Bécs

1723. ápr. 28.

Köszöni ismételve, hogy főkirálybirósága folytatására felkérték. Helytelen, hogy némelyek új választást kívántak, mert az approbatabeli articulus szerint való választás akkorra való, mikor vacantia van. Az pedig nincs, mert ő még él, sem pedig rebelliommal (mely által szokott a főtiszttség amittáltatni) tisztségemet el nem vesztettem, felséges urunk is tőlem el nem vette, hazámon kívül nem magam privatumomban, de ő fge udvarában, az ország publ. szolgálatjában vagyok, ne nyugtalanodjanak azért és engemet tudósítsanak: micsoda dolgok és causák volnának generalis székre valók, melyek a főkirálybíró praesentiáját necessario kívánnák, egyéb dolgokat végezzék a v. tisztek.

Leveletem egyik székéből a másikba küldjék és olvastassák el publice.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1544.

Főkormányzék rendelete a jobbágyok elköltözésének megakadályozása

és a verébfők szedetése ügyében. N.-Szeben, 1723. május 5.

Sacrae Caesarae Regiaeque Majestatis stb. nomine. Egregii stb.

A föld népének sok helyeken a magok fészkekből való kimozdulások és elszélyedések kivált a külső vármegyékre titkon való által való kimenetelek és szökések mind felséges urunk szolgálatjának minemü rövidséget és egyszersmind a dominus terrestreseknek is tapasztalható kárt causáltak légyen, már exponáltuk; hogy azért, effélék megakadályoztassanak és zaboláztassanak, illendőnek itiltetett. Azért minden útonjárók, kuldusok és egyéb lézengő személyek akár in persona, akár familiástól, szekeresstől, marhástól, úton, városokon, falukon és egyéb helyeken is ha deprehendáttnak, passust kérvén elsőbben is töllök, szorgalmatosan megexamináltassanak és utazásokban megtartoztassanak; végére menvén honnét indultak. Ha magát nem igazolhatja, mind addig detentioba tartassék, míg az vármegye vagy szék tiszteitől s földesurától assecuratoriát vagy testimoniumot nem producal, hogy igaz járásbeli ember; sőt a testimonialisok és assecuratoriájok is

megvizsgáltassék: kik subscriptioja és pecségi alatt emánáltattak, nehogy hamis levelekkel élvén, annak színe alatt magokat fraudulenter salválhassák. Ha ki kgltek közül negligálja és invigilantiája mijá efféle személyek elabálnak passus és testimonium nélkül, számadásában léssen és a poenát is el nem kerüli. Accedál ehez is, hogy némely helyekben felette sok személyek eximáltattak a contributióból, melyeket kglmetek absque rationabili causa immunitálni ne attentáljon, hogy azoknak is terhe más szegény lakosokra redundáljon.

A verebeknek mind búzában és egyéb gabonákban való kártételek nem kevés kárt importál: azért az elébbeni kiküldött gubernium commissiojának tenora szerint a *verébfőknek szedését* is maga subordinátusival procuráltassa, melyre kgltek tisztékül szorgalmatosan attendáljon. Sic facturis stb.

Datum ex regio principatus Transilvaniae gubernio. Cibinii die 5-ta Maji ao 1723.

SIGISMUNDUS KORNIS gub. mp.   SIGISMUNDUS KUN mp.

Latin külső cím: Csík, Gyergyó és Kászsónszéknek.

Kívül: A külső vármegyékbe szélyedetett község zabolázásáról.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1545.

A főkormányzék Csík, Gyergyó és Kászsónszéknek.

a) *Kolozsvár 1723. junius 15.*

«Mínthogy mélt. generalis commendans ő excellentiája szándékozik az odabé való helyeket perlustrálni és eczersmind a *csiki feredőre* is el fog menni:» megparancsolja, hogy az utakat csinálják meg «és az feredőnél való forrást szépen megtisztítván, az ahoz szükséges necesariumokat is annak rendi szerént elkészíteni el ne mulassa.»

SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp.   SIGISMUNDUS KUN mp.

b) *Kolozsvár 1723. junius 19.*

A katonaságnak kenyér-sütéshez szükséges fát kell szállítani, még pedig «az elkerülhetetlen szükség úgy hozván magával, kgetekre esett

lig. foc. cur. nro pro magazino 100, pro praesidio cur. nro. 150, melyeket kgltek *Csik-Szeredára* adminisztráljon.»

SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp.

S. KÖLESÉRI mp.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1546.

Gr. Kornis Zsigmond gubernátor Csik, Gyergyó és Kászonszéknek.

a) *Korod 1723. julius 5.*

Tudósítja, hogy a «*savanyú vizre*» menő utában kapta «ő felsége decretumát,» melylyel *Medgyesre* országgyűlést hirdet.»

Dominationem Vestrarum

Benevolus

SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp.

b) *Korod 1723. julius 6.*

Tudatja, hogy ő fge szolgálatja miatt csak később fog bemenni «a *savanyó vizre*» s reméli, hogy az «útakra és egyebekre is kgltek inkább prospiciálhat és jobb móddal való dispositiót tehet.»

Jóakarója

G. KORNIS ZSIGMOND.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1547.

A főkormányzék Csik, Gyergyó és Kászonszéknek.

a) *Medgyes 1723. augusztus 4.*

Tudatja, hogy mivel «ez a haza a *oláh zlotokkal* úgy elborított, hogy többire jó darab üdötől fogva egyéb pénz nem is forogjon»: «annak okáért tetezett ő felségének kevesebb kárral nagyobb haszonra vigyázni és a megnevezett zlotokkal currens valorokban degradálni». Ő felségének «tetezett bizonyos formájú aprópénzeket beküldeni», a mit hirdessenek ki. Augusztus 20-tól «az *oláh zlotok* mixtim et indifferenter *20 garasra, azaz egy magyar forintra és 20 pénzre* szállitattak.»

«Az apró garasocskáknak bár különböző formája legyen is: a krajczároktól különbözik és kettő leszen egy polturát.»

Megparancsolja, hogy «az elmúlt esztendőre való annualis ratioit ad sequentem anticipationem autentice behozni el ne mulassa ... sub poena articulari.»

«Az mostani suppletorium quantum olyan mértékben maradt», csak buza helyett pénzt vetettek fel.

b) *Kolozsvár 1723. november 23.*

Országgyűlést hirdet *Nagy-Szebenbe* 1724 január 10-re.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1548.

*Csik, Gyergyó és Kászsorszék az 1721 január 10-ére Nagy-Szebenbe
hirdetett országgyűlésre küldött követeinek adott utasítása. Csik-Szereda
1724. január 6.*

(14 pontból áll; nevezetesebbek a következők:)

1-mo. Isten kgtetek helyben vivén, nationknak minden közönséges dolgaiban nationkbéli főtiszt urakkal ő ngokkal és ő kglmekkel, úgy nationkbéli követekkel is edgyet értvén, arra vigyázzon, hogy se nationk in genere, se nationkban in privato, *régi törvényeink* ellen meg ne sértődjék senki, magok előtt viselvén az közönséges szolgálatban való functioját kgltek. ¹⁾

5-to. Isten őrizzen, hogy valaki kisebbségében gyönyörködnék, s nem is oda czélozunk véle, liánom, hogy agitur res de re magni momenti, vigyázzon kgték igen szorgalmatosan arra, minemű *proportiot* hoz az conscriptio székünkre, mert főconscriptor uramnak nemcsak magában levő passiója volt ellenünk, hanem azt kifakadva írásában is elhadta, mely írását maga szemivel mgos gubernator urunk ő excellentiája is látott és olvasott.

Oldalt: Háromszékkel és Csikkal commune.

7-mo. Minden helységek felett ezen hazában soványabb s hidegebbszerű lévén székünk, többet ártott az elmúlt nyári sok és hideg eső az gabona *termésinek*, kivált az ősz vetésekben, melyek az szemlésekben nagy és sok hibát szenvedtek és elannyira

¹⁾ Többnyire minden követutatisás hasonló bevezetéssel kezdődik.

terméketlenné tétettek, hogy igen keveset eresztenek. Az *pénz* is úgy annyira megfogyatkozott helységünkben, hogy sokadalmaink is egy jó heti vásárt fel nem érnek, mely miá még most annyira jutott ügyünk, hogy még executioval sem lehet szedni perceptor-rinknak csak az gratis és husz krt is; jég is feles határinkot verte el. Most pediglen az marhadög is hallatván, tétova járó utaink is occludálatnak.

Oldalt: Ezen nyomorú termés és pénz szüki commune *Háromszékkal, Csikkal.*

11. Ha mikoron *sértésinket* az makkra, az szomszéd molduvai határokra által kell adnunk, nem volt nem régen ennek előtte a singulis a két-két pénz vám, megelégedvén az harminczadon egy seregből egy sertéssel, de már e mellett az sertés mellett ama két-két pénz is exigáltatik; mely újanában bécsúszott usust tollálatni tartsa a kgtek maga kölelességének.

Oldalt: Commune Háromszékkal, cameraticum

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1549.

Gyergyószéknek lakosai gr. Lázár Ferencznek Gy.-Szent-Miklós

1724. febr. 19.

Mint patronusoknak székyülésükből panaszkodnak a gyergyai clerus, nevezetesen a gyergyai vice esperest, a szárhegyi plébánus és legfőképen p. *Barta* uram a gróf papja ellen, hogy a vicarius rendelete ellenére is nem akarnak megelégedni a két kalangya zab bérrel, harmadikat is követelnek s a nélkül megmaradni nem akarnak, a mint hogy a sok egyenlenség mián a kösség is úgy elidegenedett ő kgktől, hogy nem is marasztják.

Kérik pártfogásukat a ns. cath. status és a vicarius előtt, ha valamiben munkálódnának ellenök. A conscriptio dolgában is pártfogást kérnek, «jól tudván ngd, szegény székünknek terméketlen vad voltát és állapotját.»

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1550.

A főkormányzók Csik, Gyergyó és Kászonszéknek

a) *N.-Szeben 1724. márcz. 24.*

Tudatja, hogy az országgyűlésen, (melyen Königsseg grf. generalis volt ő fge teljhatalmazottja) az adóból kivettett Csik, Gyergyó és Kászonszékre 17,510 frt és 298 k. búza

b) *Kolozsvár 1724. szept. 27.*

Téli quantumból esett rájok, gr. Königsseggel úgy egyezvén meg, 11,666 frt 15 k. búza, 10 k. zab, 4 sz. széna, $\frac{1}{2}$ hordó bor, $1\frac{1}{2}$ m. hús.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1551.

Gr. Lázár Ferencz «Csik, Gyergyó és Káson székeknek mostani gyűlésében lévő rendei» Csik-Somlyón. Szárhegy, 1725. márcz 17.

... Négy esztendeje, hogy a főkirálybíróaságról a candidatio megtörtént, kiben is hogy kgtek rólam el nem feledkezett, köszönöm szeretettel. Én mind *Bécsben* s mind *Erdélyben* sok fáradsággal és költséggel munkálódtam, a kit kgtek megíthet abból, hogy mindeddig is a törvéntelen installatio kgtek között meg nem esett.

Azt javallom, hogy kgtek a maga törvényének és ususának megtartásáért mind ő fgének, mind a m. r. guberniumnak, mind a commendans generalisnak qua plenipotentiariusnak instáljon, hogy ebben az dologban tartassék meg a haza törvénye, úgy hogy ha az eddig való főtiszt úr viselni akarja, üljön mellette és articulariter adminisztrálja, ha pedig az ő felsége decretuminak és az ország articulusainak tartása szerint nem illik egy subjectumnak két s három tisztséget viselni, ne impediáltassék kgtek annak installatiojától, a kit votum pluralitate egyszer és vicecancellarius urunk akaratjából lett candidatióban elválasztott ... Én a tisztséget nem uraságnak s haszonnak, hanem nagy számadó szolgáltságnak tartom. Kgtek is (most lévén ideje és alkalmatossága) delegátusai által munkálódni el ne mulassa.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1552.

*Csik, Gyergyó és Kászonszék Kolozsvárra 1725 április 9-ére küldött
követeinek adott utasítása. Csík-Szereda 1725. április 9.*

A lényegesebb pontok:

5-to. Tartjuk székünkben az pénz szük voltának edgyik okát, hogy szabados vásárlása és kihajtása engedtetett az oláhországi marháknak, kecske, czáp és marha bőröknek hozásának, jobb nagyobb és olcsó lévén az ott való marha, az pénzt után hordják.

7-mo. Várbeli laitmán és commendans uram ő kglme nem csak az külső kereskedőkön, de az székbéli lakosokon is, az közelebb is minémü nagy huzást-vonást praktizála, maga kgték is tudja luculenter

8-vo. Hasonlóképpen excessive jussát praetendálván körös-körül egy mélyföldnyire az vadászásban is, annyira elfogta fenyegetéssel, vadak elvételivel *Sögötfalvát* és *Sz.-Léleket* a vadászattól, hogy éppen teljeséggel semmi úton módon vadászni azon adózó embereink nem mertenek, melybéli károkról husz vagy huszonöt frtig is szólani mernének. De az halászatból is hasonló erőszakos úton és hálók elvételivel elfogta őket, melyekről admo-neáltatván mltgos generalis *b. Thige* uramtól, láttatik cessálni, de a kár megvan; suo in loco ezt is kgltek sollicitálja.

11. Az tutajok válmlása ellen folyamodnak, mert 100 szál deszkában 30 szál esik ki, le *K.-Fejérvárig*.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1553.

A főkormányszék Csik, Gyergyó és Kászonszéknek.

a) *Kolozsvár 1725. május 12.*

Az 1725. ápr. 9. országgyűlésen *Kolozsvárt* kirovatott quantumban katonaság téli költségeire esett az előre kivetettel együtt «kgltek székire pro hybernio anni 1715. 16,263 frt; tritici administran di cub. 341; tritici impos cub. 341.

C. SIGISMUNDUS KORNIS.

S. KÖLESÉRI.

b) *Kolozsvár 1725. október 2.*

Tudatja, hogy országgyűlés, melyet szeptember 15-re hívtak össze *Kolozsvárra*, az adóból (anticipato) a katonaság téli eltartására kivetett r. fl. 9422, tritici cub. 15. avena cub. 10; foeni cur. 4; vini vas. $\frac{1}{2}$; carnis centenarium 1 $\frac{1}{2}$.

Megrendeli, hogy az oklevelek «és egyéb akármi névvel nevezendő az haza javára néző acták tanáltassanak,» a gub.-hoz adják be.

SIGISMUNDUS KORNIS.

S. KÖLESÉRI.

Melléklet:

Azon folyamodványra, hogy az idegen borokat tiltsák ki, azt válaszolja, hogy az nem lehet; hanem ha a hazában jó bor lesz, akkor meg lehet szorítani.

S. KÖLESÉRI.

c) *Kolozsvár 1725. november 28.*

Tudatja, hogy ő felsége patenset adott ki, melylyel privát embereknek a salétrom főzést és puskapor készitést eltiltotta. ¹⁾

Claudiopoli die 28 Novembris 1725.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp.

S. KÖLESÉRI.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1554.

Csik, Gergyó és Kászonszék folyamodványa a főkormányshékhöz különböző sérelmeik orvoslását kérvén. 1725.

Postulata inclitarum sedium siculicalium Csik, Gergyó et Kászon inclyto Transylvaniae gubernio humillime porrigenda.

1. Ennek előtte is, sok ízekben instáltunk az mélts. regium guberniumnak és mélts. statusoknak az *moldvaiak* által elfoglalt határink felől, de még eddig semmi consalatiot nem obtineáhatánk, melyből nem hogy cessálnának, sőt most legközelebb is

¹⁾ Ez a patens Bécs 1725. márcz. 1. kelettel, nyomtatott példányban, Köleséri Samuel által hitelesített gub. kiadványban, megvan Csíkvármegye levéltárában.

egy néhány havasinkat elfoglalták, marháinkat elhajtották; a kik cselekszik ha közinkbe jönnek is, nem szabad bántanunk; nevezet szerint *Borda havasát* az idén foglalták el

Oldalt más írással: Tam ad gubernium, quam generalatum promovenda.

2. Mélts. generalis *Schram* uram ő excellentiája parancsolatjából pro excubiis az *Gymes* passusán oly munkához kellett fognunk, melylyel messzesége miá nem is bírhatunk: húsz házat meg annyi pajtákat. Magának pedig a *rác* kapitány nagy tágas, magos, pompás házakot kezdett építtetni, detzkával akarván mind ezeket béfedetni, ahoz értő emberek limitatiojok szerint legalább ötezer deszka kivántatik; mely hogy elhagyassék, vagy abbéli sok költésünk repundáltassék, alázatosan instálunk.

Oldalt más írással: Ad generalatum.

3. *Gyergyó-székben* legközelebb most *Kheverhiller* uram ő excellentiája regimentiből való katona két embert meglőtt, noha egyik meg nem holt, tavaly is egy embert. *Al-Csík* székben is *Lochstet* uram regimentiből való katona egyet és mind ezekért semmi satisfactio nem lett.

Oldalt más írással: Ad generalatum.

4. *Szereda* várába felettébb való servitiumot kell praestálnunk, fát kell hordatnunk, continuo hetelő szekereket kell tartálnunk, a sütők mellett két (hét?) embert, fogyatkozásit restaurálnunk kell, mindhogy pedig pro lignis focalibus másuá fizetnünk kell: hogy ez ilyenekért nekünk is refusionk lenne alázatosan instálunk.

Oldalt más írással: Tavaliban notálva van.

5. Az *tutalyosok* rendetlen vámjának orvoslásáért sok rendekben búsítottuk mind az mélts. regium guberniumot, mind az mgos statusokat, de nem hogy consolationk volna, sőt naponként nehezedik a vámja. Legközelebb német militia strásálván *Solyomkő* nevű helyben, az erdön azok is vámolják a tutalyokat, melynek megorvoslásáért alázatosan instalunk.

Oldalt más írással: Tavaliban notálva van.

6. *Szereda* vára építésinek alkalmatosságával egynéhány embereknek lakóhelyeket a külső sánczhoz elfoglalták, rajta lévő épületeket elrontván, kik is kényszerítetnek máig is sellér-házak-

ban lakni, nem lévén másutt magoknak jószágok; hogy ezeknek is jószágokért refusiojok lenne, alázatosan instálunk.

Oldalt más írással: Ad gubernium et generalatum.

7. *Gyergyó-széke* a fiskus erigáltatván egy fűrész, egy néhány embernek fűrész helyeit elfoglalták, melyet három eszten-deig birván, már felhadták, vasait leszedvén rolla s már a jószágot remmittálni nem akarják, holott annak előtte is azon szegény emberek abból éltek, s ő felsége contributioját is abból fizették. Instálunk azért alázatosan, hogy vagy az jószágokat remmittálják, vagy igaz árát adják meg.

Oldalt más írással: Ad gubernium et cameram.

(Eredeti fogalmazványa az 1725. levelek közt *Csikvármegye levéltárában.*)

1555.

Gyergyószék Haller Jánosnak. Somlyó 1726. jan. 14.

Méltóságos gr. Hallerkői (!) János úrhoz Gyergyószéknek alázatos instantiaja.

Melyben panaszkodik, hogy a primipilus személyek körülbelől 4 esztendő alatt sulyosan kezdettek imponaltatni s háromszáz fjt bírság terhe alatt a foglyok őrizésére (pedig primipilus sohasem őrzött foglyot) kényszerítettnek.

Ezután más aprólékos panaszok következnek: 2., 3., 5. pont alatt, melyek mindenikének generalis széken való orvoslását Haller János Somlyón 1726. január 14-én kelt, e kérelem 3-ik lapjára irt válaszában orvoslását ígéri. A 4-ik pont ez:

«Az is igen nehéznek látszik nekünk, hogy ennek előtte circiter tíz esztendőkkel, az jobbágy, sellér s örálló személyek felire, mindenféle terhviselést, úgy mint szekér szert és egyéb falu közti való közönséges dolgot supportáltak. Most pediglen nem tudjuk mi okra nézve az adón s portión kívül, noha annak is csak felit, semmiféle terhviselésben bennünket, szegény szabadsággal élő személyeket nem segítnek; noha mindenütt az faluk határát ők is velünk együtt egyaránt bírják, némellik falunak pedig harmada jobbágy lévén, csak egy néhány szegény szabad ember húzza az ígát, mely dolog igen nagy terheltetésünkre vagyon. Vadnak templom selléri is olyanok, kik az magok proportiojokot is bírják, a templom jószágát is: mégis csak felire contribuálnak.»

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1556.

Gróf Kornis István, gróf Haller Jánoshoz. Szamosfalva 1726.

január 27.

Irja, hogy a szék a gratis krajczárt ne fizesse, mivel nem tartozik s máshol sem fizetik, «ha szinte executiot is szenvedne a szék érette, nem kell megadni, mivel nincs rólla fundus.»

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1557.

A főkormányshék Csík, Gyergyó és Kászonshéknek.

a) *Kolozsvár 1726. február 11.*

Eltiltja a parasztokat a vadászattól, mégis ha vadásznak «elsőben is puskájokat és egyéb vadászó eszközöket, melyekkel a vadakat vesztegetik, elszedvén, annak utánna nem pénzzel, hanem corporalis poenával is büntesse meg.

b) *Kolozsvár 1726. május 31.*

Tudatja, hogy az udvartól parancsolat érkezett, hogy «a vármegyék, székek és városok lakóinak elpusztult sorsáról és állapotjáról» adjanak felvilágosítást. Megrendeli «authoritate guberniali igen serio per remptorie, ut acceptis his, non obstantibus feriis, in gremio sui confluálván, per formalem inquisitionem diligenter keresse ki, kiket signanter mi mijá pusztultak el, et de die in diem pusztulnak a helységeknek lakosi.»

c) *Kolozsvár 1726. október 2.*

Tudatja, hogy a gabona szűk termése miatt a pálinkafőzéstől a zsidókat, örményeket, ráczoikat, bolgárokat, muntyánokat eltiltották.

d) *Kolozsvár 1726 november 22.*

Mivel *Törökországban* a pestis dúl, megrendeli, hogy «az alá s fel járókra, de mindenekfelett a passusokra, ösvényekre és általában útakra reá vigyáztasson, a szomszéd birodalmakban maga passussával embereit ne küldözze, passus nélkül járókat ne admittáljon, ha valami gyanós (*így!*) embereket pediglen nem rendes útakon jární deprehendál, vagy deprehendáltat, azonnal tiszték kezébe adja és a guberniumot rólla informálja.»

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1558.

Keresztúr fiúszék ítélete a Keresztúrfalva és némely külső birtokosok között folyt birtokperben. Sz.-Keresztúr, 1726. máj. 9.

Levata causa ao 1726 die 9 Maii in *Keresztur* vicesede judiciaria sedis filialis *Keresztur*, in negotio ad justitiam judicis jurati cum suis juratis tertio se pagi *Kereszturfalva*, nomine et in persona totius pagi *Kereszturfalva*, ut actoris contra et adversus quosdam possessores extraneos erat ut inctos deliberatum. Litigálován az falu *Kereszturfalva* az külső falusi némelly *Kereszturfalvában* bébíró személyekkel, úgy mint kis-solymosi és szent-erzsébeti, kereszturvárosi, kis-galambfalvi lakos némelly emberekkel, nem kevés injuriákat károkat praetendálván miattok szenvedni, midőn contra jura regni et contra mentem decreti par l-mae tit. 71, némellyek az inctusok közül színes, álnok, csalárd csere pretextussa, némellyik zálogos titulussa alatt, erdejeket, mezejeket szabadoson bírják, holott némellyek sem az venditorok közül sem az emptorok közül az citalt decretalis locus szerént az egymásnak cserében, vagy általadott vásárlott örökséget sem egyszer sem másszor nem bírták, mellyet fuse az falu *Kereszturfalva* exmissioja szerént comprobalt, sőt magok is, kik jelen voltak, caram facie sedis referállják: azért hogy mind csere s mind az zálagos vásár dolose lett, tetezett az törvényszéknek, hogy az kik illeténcéppen vásároltak, hogy az egymásnak általadott örökséget nem bírták az kereszturfalvi lakosok közül, hanem az falunak nagy kárára színes csalárd álnok csere s vásár színe alatt, vittenek bé külső bébírókot, az citalt decretalis locus szerént, az cserében eladott jószág aestimáltassék és mennyen az falu kezében, mint álnok csere és az falutól mint egy vértől cum aestimatione redimállják, az kik pedig zálogon vásároltak, pénzeket vigyék meg az határookban való bébírástól, tovább az olyan bébíró emberek amovealtatnak, a kik pedig pro hic et nunc nem comparealtanak, ut absentes in actione convincuntur. E protocollo sedis filialis *Keresztur* die 27 Julii 1745.

Extradatum per SIGISMUNDUM PÁLFY
juratum sedis praedictae *Keresztur* notarium m. p.

(Eredetije *Csehérdfalva* község levelesládájában.)

1559.

Csik, Gyergyó és Kászton-szék végzései a csiki papság előterjesztésére.

Csik-Somlyón 1726. aug 1.

Resolutiones sedium Csik, Gyergyó et Kaszon ad difficultates propositas a venerabili clero Csikiensi in generali congregatione instituta ab illmo ac reverendisimo dno dno Joanne Antalffy l. b. de Csik-Sz.-Márton episcopo Tranniae etc. etc. conclusae.

1-mo. A marhás béradó emberek iránt juxta conclusionem Mártonffianem priorum in puncto quarto collocatam megmaradván az usus, a marhátlanok iránt végeztetett, hogy egy napi favágással tartozzanak azon időben, melyben a fát mások bészolgáltatják, nem taxálván **öket** sem nyári munkával, sem pénzbeli fizetéssel, ha azon időben a favágát praestállják.

2-do. A törvényes processusokból emergálandó proventusok exequálására a brachium az eddig való mód szerint (requiraltatván fő vagy vicetiszt uraimék) nem denegaltatik, mindazonáltal azon sz. széket nem illető causákban a brachium nem procedalhat, in causis vero civilibus mixti fort admittaltassanak a ns. szék tisztei és assessori is.

3-tio A káromkodoknak, tisztátalan személyeknek büntetések hagyatik a megyék bírái kezekben pro hic et nunc. A criminalis dolgokat mindazonáltal a megye bírái tartoznak vicetiszt uraméknak kiadni.

4-to. A causansok in praejudicium fori ecclesiastici, ha inchoalt causajokot in fori spirituali sine depositione ejusdem külső forumon prosequálni kezdenék, az ilyen két úton járók ellen juxta jura patriae procedalhatni.

5-to. A venerabilis clerus leveleknek hordozására, a mint ennek előtte Szebenben in ao. 1722. die 25. Febr. a mlgs cancellarius akkori főtiszt úr ő nga előtt resolvaltattott volt, úgy mostan is azon servitiumra rendeltetnek az immunitással élő deficiens mesterek és mesternék.

6-to. A béradás és stola iránt úgy *Gyergyóban* is, mint *Csikban* az uniformitas observaltassék.

7-mo. Az ecclesia földin lakó jobbágyok és sellérek de capi-

tibus solum adózni tartozzanak, hogyha egyéb propriumok a faluban nem találatnák; marhájok lévén pedig, a falu közti is tartozzanak extraordinariumokba, ide értetvén a plebánus uraimék magok ős és zálogos jószágokban lakó sellérek is.

8-vo. A székeknek és statusoknak proprietássa tartassék a régi usus és mód szerint, cum hac tamen declaratione, hogy egy characterben lévő bizonyos számú személyeknek adassék egy szék sine determinatione, hogy melyik végin vagy közepin legyen; ha pedig decedalna a széket felváltó személy sine semine, a szék redealjon az ecclesiahoz és az ecclesia más béradó embereknek adhassa hasonló characterben lévőknek pro denariis ötven.

9-no. Pro directione meliori, hogy minden megyében annál is jobban folyhassanak a ratiok és exactiok és építések etc, végeztetett és concludaltatott, hogy minden megyében fő megye bírāja vagy curator állítassék (kinek is a többivel együtt plébánus uraiméktól illendő böcsület megadassék) s continualni tartozzék három esztendeig maga functioját, ha alkalmas lészen.

10-mo. Concludaltatott az is, hogy az oláhok és eretnekek, a kik pápisták között laknak, tartozzanak a pápisták ünnepit megülneni sub poena fl. 3.

11-mo. Jobbágyos nemes emberek magok in persona az ecclesiát, a parochialis házakat nem tartoznak építeni, kivált ha oly personak, kik patrociniumokkal, industriaikkal effective segítik az ecclesiát és egyházi személyeket, secus 1717. esztendőbeli constitutio in puncto 18-vo in omnibus suis punctis et clausulis tartassék meg in vigore suo az oláhok iránt is.

12-do. A holott jószágos emberek magokot recipiálnák kápolnák mellé, ha jószágot bírnak, magok facultasok szerint contribualni tartoznak.

13-tio. Valamely személynek két curiaja és azokban oeconomicus cseléde tartatnák, mind azokról tartozzék a parochusnak bért adni.

14-to. Szombat vagy ünnep estin *kalákában* tánczólokat, kik a miatt a vasárnapi misét vagy innepnapiaikat elveszteglenék azon személyeket a megye bírái singillatim három forintig, úgy a gazdát is megbüntessék,

15-to. A pénz béradás iránt a megyéknek régi constitutiói

tartassanak meg, ha casu quo valahol valami inusualist béhoztak volna a megyék pénzbéli béradásban, azon novalítások poenitus praesentium vigore abrogaltassanak. A hol pedig ezen pénzbéli béradásban az ecclesiai személyek defraudaltattanak volna, saltem a három sustákra elevaltassék, melynek harmada leszen a mesteré.

16-to. A parochialis földek trágyázások iránt jóllehet kötelességet magokra nem leváltak a becsületes megyék, mindazonáltal requiráltatván megcselekedhetik.

17-mo. Valaki a pap és deák ellen vádolkodni akar, azt írásban adja fel a mlgs püspök ő gnak vagy vicarius uramnak, hogy a más félt admonealtathassák ad reddendam rationem et sic comperta rei veritate, ha bünösnek comperialtatik a vádoltatott fél, hadd büntethessék meg, ha pedig méltatlan leszen a vádlás, a vádló fél érdeme szerint büntetődjék meg.

Extradatum ex. gen. congregatione venerabilis cleri in praesentia illmi ac reverendissimi praetitulati episcopi supremi et subofficialium sedium Csik utriusque Gyergyó et Kászon constituta et celebrata in Csik-Somlyó die prima mensis Augusti anno dni millesimo septingentesimo vigesimo sexto.

Ex originalibus fideliter translata et comportata sine diminutione vel augmento, variationeque prorsus aliquali extradatum

per JOSEPHUM BALÓ
juratum sedis Siculicalis Gyergyó notarium

Alatta: Pro Ditró.

(Egykorú másolata a ditrói Puskás család levelesládájában.)

1560.

A gubernium rendelete Udvarhelyszékhez, a sóvétel felől és a sóval való visszaélés megakadályozása végett. Kolozsvárt, 1726. decz. 18.

Sacrae caesareae regiaeque catholice Majestatis, principis Transilvaniae, dni dni nostri clementissimí nomine.

Egregii et nobiles, agiles, nobis benevoli, salutem et gratiae caeserae regiae incrementum! Felsőges urunknak és örökös fejedelmünknek nevezetesebb regáléi közül való lévén a só, melyet a

fiscalis aknákból mind az haza fiainak szükségekhez képest kiadatni kegyelmesen indulgealt, mind pedig maga aerariuma emolumentumával nagy költséggel Magyarországra transponalt, és minthogy az ő felsége regálójának nagy praejudiciumával, aerariumának pedig kiváltképen való kárával tapasztaltatott eddig a só körül való praevaricatio, annak lopása és megtiltott utakon, titkon, sőt fegyveres kézzel való vitele is sok ros consequentiákkal együtt: annakokáért mindazoknak meggátlására és praevenialására, sőt azokra okot s alkalmatosságot adható dolgoknak jobb rendben való vételére s mind pedig az hazabelieknek contentumára tetszett ő felségének nekünk kegyelmesen parancsolni, hogy minekelőtte ezen só dolgának és az hazában kinek-kinek szükségéhez képest való kiadásának és vételének módja rendben és regula alá vétetették, addig az ő felsége kegyelmes akaróját az hazában publicálnók és mindeneknek értésére adnók, mely is e szerént vagyon: Hucusque usitato modo et non pagatim vel oppidatim (a mint proxime akarták a só-officialisok practicalni) sal petentibus concedatur, ita tamen ut quilibet, qui salem habere cupit, a magistratu vel iudice communitatis suae scriptas attestaciones proferat, unde cognoscatur, ex quo loco talis ignobilis incola sit et quali quantitati indigeat, ut interea etiam, in quantum fieri potest, fraudes omni modo praepediantur. Salva manet facultas nobilibus pro necessaria salis quantitate ad libitum mittendi.

Melyhez képest a gubernium maga kötelességének eleget tenni kívánván, nem csak ezen kegyelmes akaróját és indultumat felséges urunknak kegyelmeteknek értésére adgyuk és publicáljuk, hanem e mellett ugyan felséges urunk parancsolattjából, a mint a Cameraticum Directoriummal concertaltattak az egyéb circumstantiak is, azok szerint kegyelmeteknek autoritate guberniali committaljuk:

1-mo. Hogy a nemesség az ő felsége indultumával úgy éljen hogy maga creditumát nagyobb következő kárával el ne veszesse. A maga szükségéhez és consumptiojához illendőképen vegye a sót, ne hogy vagy másoknak eladja, vagy a mint kivált az aknákhöz távolabb lakóktól megeshetett, szekeressinek a vecturáért béribe adja, felit pedig magának tartsa, ha meg éri, szükség felett kívánt többet.

2-do. A parasztság pedig és városi lakosok a vármegyékben a főbíró és viceispánytól, székekben vicekirálybíráktól, városokban a magistratustól vegyen authentica attestatiot, ki honnat való és mennyi sót akar az aknákon venni, a melyikeken vagyon a districtus rendeltetve, kik is olyan attestatiokat adjanak, hogy azokról meg is felelhessenek absque omni dolo et fraude, különben mind a ki iratta, mind a ki irta, kemény animadversio nélkül nem maradnak. Erre nézve a szolgabírák attestatioja nem acceptáltatik. Mindazonáltal ezen attestatio-váltás alkalmatosságával a szegénység ne fárasztassék, se czédula-pénz adással ne terheltesék, a minthogy az aknákon is a vecturázó szekeresek fa- és kőhordása, vagy egyéb szolgálat praestatioja praeter ordinarium fodinalem censum tolláltatik.

Ellenben valaki praevaricatióban, sólopásban és akármely fraudulenta districtiában deprehendáltatik, szekerét, marháját elveszti, cum corpore delicti, maga pedig secundum gradum et qualitatem personae in mortuo homagio condemnáltatik absque remissione, et ulteriori processu in loco delicti exequendo.

Kglmetek annakokáért ezek szerint felséges urunk kglmes resolutioját a feljebb megirt dolgokkal és a só praevaricatiojáról való poenával edgyütt, maga directioja alatt lévőeknek mentől hamarább publicálni és értésökre adni tartsa maga szoros kötelességének lenni s el se mulassza. Secus non facturis altefata sua Majestas serenissima benigne propensa manet.

Datum ex regio principatus Transilvaniae gubernio, Claudio-poli die 18-va die a. 1726

SIGISMUNDUS KORNIS.

S. KÖLESÉRI.

(Eredetije Udvarhelyvármegye levéltárában.)

1561.

Csik, Gyergyó és Kászonszék elszegényedése okainak előterjesztése a főkörmányszékhez. 1726.

(Az egész 16 pontból áll; nevezetesebbek:)

1-mo. In praesenti rerum statu, az melyek helységünköt szegénységre hozzák és enerválni láttatnak, nem utolsó, hogy az

harminczadon által az molduvai marhának behajtása, egy kevés cameraticai jövedelmecskének okáért szabados lévén, oly nagy kárt télesen székünkbeli lakosinknak, hogy azok miá semmi marhái az hazánkfiainak nem distraháltathatnak, sokadalmak beneficiumában teljességgel nem participálódhatnak, mely dolog adózó szegény embereinknek szívet lelkét úgy annyira általjarta és lanasztotta, hogy adaja lefizetésében desperatiora is juttatta.

2-do. Mivel ezen helységnek természeti, ex sui situatione képmény hideg nagy havasok között, nagy idein korán az telet béállítja, az tavaszi kívánatos jó üdőt legkésőbbben nyilatkoztatja, makk-termő erdők iránt destituáltatunk, marháink, juhaink és sertésink *Molduvára* általhajtására kételenítettünk; in hoc passu is az harminczadon, vámon az exactiok szaporodása soktól fosztja lakosinkat, mely exactiok az néhai úr *Apor István* uram ideiben nem voltak, signanter úgy mint minden in singulis marhától den. 2 és egyéb passuálisok is edálatnak.

Az oláh bornak nemcsak auctio, hanem közönséges harminczad nélkül való be nem hozathatásában, valamint, szintén hazánk törvényével ellenkezvén, a nemesi szabadságnak praejudiciuma vagyon, úgy helységünknek s következendőképpen az egész hazánknek nem kicsin enervatioja tapasztaltatik.

4-to. Nincs helység ezen hazában, mely úgy annyira destitutus volna piacz iránt, mivel hogy gremiumunkban levő *Szereda* városát is mind szántó-vető oeconomus gazdák és nem mechanikus vagy kereskedő emberek lakják: innen van, hogy székünkben nincs circulatioja az pénznek, mert azt sokadalmak idein külső mesteremberek hordják ki székünkéből; mindenütt a városbeliek a mechanicum mellett exerceálván a mezei oconomiát, a mely ösztönözi, hogy ha feljebb nem, illendő árán ne adja árúját, mert azonkívül is oeconomiájából teli a kamrája.

11-ta. Sok dolgaiban hátramaradást causál s kárt is nagyot hoz magával, hogy minden officialis az cornétásokig alá inclusive mosogatót, favágót kívánnak quartélyokban és nyári statiojokban is és ágyruhát is az gregariusoknak.

16. *Molduvából* régen kijött és itt megtelepedett s az ő felsége szárnyai alatt nyugutt oláhok és azoknak fiai, kik helységünkben születettek és megházasulván contributio alá is írat-

tattak volt, az conscriptioban is pro patriotis inscribáltatván, most már ezen esztendőben *Molduvába* transponálták magokat azokkal együtt más sok ős hazafiai is, kikre esett adó már az székre visszatérvén, nagy terhet hozott helységünkre.

Mennyi sok számú ezereket az pogányság elrabolván székünkől, azoknak kiváltására mennyi ezerek saczban elvitettettek, mely ugyan enerválta a széket.

(Egykorú másolata *Csikvármegye levéltárában.*)

1562.

Gruber Ferencz parajdi sótárnok (?) Udvarhelyszék alkirálybirájának (?) sőügyekben. Parajd, 1727. febr. 3.

Spectabili ac generose domine, domine mihi colendissime.

Praetitulatae Dominationis Vestrae litterae sub 25. praeteriti ad me exaratas omni cum honore percepi, sequitur idcirco in responsum Post meum reditum *Udvarhelino* me adeptum fuisse ordines, quoad sales venales pro necessitate domestica quidem singulatim erogantur, hac tamen cum praecautione, quod illae singulatim advenientes personae authentico attestatione munitae apud officium salinarium compareant usque, quo ab inclyto regio gubernio conscriptiones novae perficientur; unde elucescit, liberum non esse salis quantum, interea, et ad spatium temporis, donec resolutionem ulteriorem aquisiturus sim, stent omnes illi ignobiles ante hac, qui salis quaestum exercuerunt, in mora, exceptis pagis vicinis, utpote *Soofalva, Parajd, Atyha, Korond, Pálfalva* et *Siklod*, qui pagi quoniam suam sustentationam potiori ex parte per distractionem salium assevere, hac cum observatione salis quaestum execere poterunt ne unquam partes *Maros-Vásárhely*, comitatum *Küköllő* et *Thordensis* incidant, quibus in partibus deprehensi pari passu et illi poenae, quae praevericantibus solet, imponi, cum amissione praejuncturae et curruum subiacebunt.

Quod *sales nobilitares* dominis dominis officialibus inclytae sedis sub modico tempore denegati sint, rationem in inclyta sede exposui, sperans, quoniam excelsum regium gubernium in id gratiose se resolverit, quod ad instar conventionis in anno 1722-do concertata rationes muneris salicidarum et laboratorum gratuitorum

ab inclyta sede de *Udvarhely* observatio fieri debbit et paulo post super hoc negotio in competentem coram publicationem subsequuturam, meam his diebus factam remonstrationem inclytae sedis petitum quam proxime attingere, eventum absque mora communicaturus, secus omnes domini nobiles, quibus sal nobilitaris competet, cum attestationibus pro beneficio a sua sacratissima Mtte clementissime concesso, miserunt, sola inclyta sede de *Udvarhely* iis non concordante, et siquidem dominus *Wolffgangus Kacso*, qui penes dominos nobiles inclytae sedis ob salium nobilitarium erogationem attereri deberet, generosorum dominorum nobilium fors decima in parte cognitionem non hebeat, haud gravabitur inclytae sedes dominis illis nobilibus, exceptis dominis magnatibus, de possessionibus et fruendi salis necessitate ita attestari, quomodo ego ad extradandos sales nobilitares secure procedere possim. Ob modificationem abusuum his in partibus rogo dominos dominos assessores occasione, qua in *Szovata* quoque de novo inquisitione paragere oportebit, in causis inclytae sedis allatis, bene instructos, proxime ad me mittere, ut tollantur incessantes et tot annis quaerelae, quibus sub humanissima mei commendatione persevero

Spectabilis ac generosae Dominationis Vestrae

Parajd 3-tio Febr. 1727.

Servus obligatissimus

FRANC. AMAD. GRUBER m. p.

(Eredetiye *Udvarhelyvármegye levéltárában.*)

1563.

A főkörmányszék Csík, Gyergyó és Kászonszéknek.

a) *Szt.-Benedek. 1727. április 22.*

Országgyűlési meghívó *Kolozsvárra* 1727. május 10-re.

b) *Kolozsvár 1727. szeptember 3.*

Országgyűlésre meghívó 1727. szeptember 25-ére *Kolozsvárra* Meghagyja, hogy az idej terméstről szerezzenek hiteles adatokat és terjesszék be az országgyűlésre, hogy a katonaság «téli quantumának» kivétel-sekor tekintettel legyenek az olyan helységekre, hol gyenge termés volt.

c) *Kolozsvár 1727. október 1.*

Tudatja, hogy a szeptember 25-én tartott gubernialis gyűlésen a behívott főtisztokkal és deputatusokkal megállapította a katonaság egész téli «quantumát». «Esett kgltek székire r. fl. 18,626; in natura tritici cub. 15, avenae cub. 10, foeni cur. 4, vini vasa $\frac{1}{2}$, carnis cent. $1\frac{1}{2}$ »

d) *Kolozsvár 1727. október 12.*

A marha dögvész terjedésének meggátlásáról. Ne engedjenek sem *Molduvába*, sem viszont senkit és semmit, mert ott is dúl s jelentést kíván a marhavészről.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1564.

Szemerja háromszéki falu törvénye 1727-ből. Anno 1727.

Szemeria falvának régi eleitől reá deveniált ab antiquo usu-ált és az mostaniaktól is usuáló törvényei ez szerint vadnak:

1-mo. Az ki az faluban lakó emberek közül az falu közibe akar állani, vagy az falu közül ki akar állani, annak karácson hete az ideje, az ki bé akar állani egy forinttal áll bé, az ki ki akar állani, ajándékon kiállhat, arra az béállásra pedig (ha épülete nincsen) magához illendő képest, számán épületbe való fát tartozik az falu adni, ha ide való ős fíjú és örökös birodalma, jószága vagyon az faluban; de idegennek, sőt haza fiának is, ha örökös jószága nincsen az faluban, nem tartozik adni; az ki pedig az falu közibe áll, akkor az falu közönséges terhének succumbálni kell, úgy hogy mindenekben az falu közönséges terhit, az faluval együtt, az maga facultassa szerént supportálni kell, az falu közönséges füveiből és erdeiből is az szerint adatik rész, mint másnak, mindaddig, valámig az falu közönséges terhit supportálja és az falu közül kiáll; ha pedig az falu közül kiáll, az falunak közönséges élő helyeiből, úgymint fűviből és fájából, gyümölcsiből is részt nem vehet; ha pedig itt az faluban valakinek örökös funduson lakó örökös jobbágya áll bé az falu közü, annak fele rész adatik, minthogy az erdő őrzésben is fele részszel tartozik, succumbálnván egyéb terehviseléseknek is; az szénafűből penig az nemes

embernek másfél rész adatik, az rét-őrzés is az szerént jár, az nemességen ide bírós vidék-emberek és possessorok erdeinkre makkra soha bé nem hozhattak s nem is engedtetik.

2-do. Vadnak olyan erdeink, az melynek birsága három forint minden szál fától, az több erdeinknek birsága pedig egy-egy forint minden szekér fától, ha valaki bennek erdől; az mü erdeinken pedig ab antiquo az juh-járás, legeltetés, esztena csinálás sem falubeli embernek, sem idebírósna és vidéknek semmi úton-módon, semmi szín és praetextus alatt meg nem engedtetett. Ha falubeli ember tilalmas helyeken erdől, arról megzálogoltatja az falu és ha megvalósodik, az erdő tilalmáig megbünteti, ha pedig ide bírós vidék-ember erdöltet, azt az falu elé izenteti és ha magát meg nem mentheti, azt is a falu erdő-tilalmáig megbünteti, ha a faluban valami cselédje vagyon, azon a falu az birságot megveszi, ha cselédje nincsen, jószágát, földit, vagy szénafüvit, ha edgyik nem találtatik, másikat, az birságért elveszi, vagy pedig az földiben lévő és található gabonáját. Az falunak pedig szabad erdeje telljességgel suhult nincs, az egy *Bodos* nevű helyen kívül.

3-tio. Ha tilalmas helyeinkben, határinkban, gabonában vagy szénafüben itt az faluban lakó embernek marhája találtatik úgy, hogy szánt-szándékkal ott őriztetik, azt a falu, vagy határ-pásztor behajtja, az ott járásért egy forintig megbünteti, azon kívül az kárról kezeset kell adni és meg kell fizetni; ha olyan formán találtatik tilalmas helyen az marha, hogy ember nincs mellette, azt a falu megzálogoltatja és ha igazítani nem méri az szántsándékról, ötven pénzig megbünteti; ha pedig szaladás szerint szaladott el s megesküszik az marhának ura rajta, azt húsz pénzig büntetik. Hasonlóképpen az vidékben lakó, ide bíró embereknek is marhájuk ha tilalmas helyekben, vagy gabonában, vagy széna füvekben megtaláltatik és pásztorát is mellette találják, azt is behajtják és egy forintig megbünteti az falu s a kárt is megfizeti. Ha ember nincs mellette, úgy is behajtják és eléizentetvén, az szántsándékról, ha hüttel nem meri igazítani, ötven pénzig megbünteti az falu, ha pedig megesküszik az marhas ember és szaladásnak valósodik, húsz pénz az birsága, az ide bírós embernek annyi a birsága mind erdőlés, mind gabonában és szénafüben való járás iránt, mint itt a faluban lakó embernek; hanem ebben vagyon különbség, hogy

az ilyen excessusokról az falubéli embert egyenesen záloglással élteti az falu, az ide bírós embereket izentetéssel; ha pedig valaki valamely tilalmas helyre, olyan helyen hajtja bé marháját, hogy kaput nyit bé, vagy kertet hány ki, arról külön nyolczvan pénzig bünteti az falu; az szaladás szerént tilalmasba ment marhák pedig ha béhajtathatnak, minden marhának két–két pénz az birsága, azonkívül az kárról adjon kezesz az marhás ember.

4-to. Az falubeli embert ha valamely dologért vagy excessusért megzálogoltatja az falu, ha az zálaglott ember zálagja igazítására elé nem áll és nem igazítja, azon az birságon marad, az melly dologért vádba ment és megzálogoltatott; hasonlóképen az idei bírós vidék embertől, ha izenteti az falu valamely dologért bizonyos napra és elé nem megyen, vagy küld azon napon az falu eleibe, s nem menti magát és dolgát nem igazítja, az is azon a birságon marad, az melyet az eléizentetett dolog valósága importál magával.

5-to. Ha az Olton innen való határunkban valamely vidéknek örökös birodalma vagyon, határkertet, vagy falkertet tartozik tenni.

6-to. Ha valaki más ember földit elszántja, az káros ember az hütösökben hármat vagy ötöt, vagy mind is, az mint az dolog kívánja, falu hagyományával kihítja az elszántott föld színére, azt is, az ki elszántotta, ha ki megyen, mind az két fél kezesz áll, az hütösöknek közül elbocsátják az földének kijárására és a mellyik comperiáltatik, hogy a másikat elszántotta birsága az Olton innen való határban negyven, az Olton túl valóban pedig nyolczvan pénz; ha követ ásatnak fel az hütösökkel, minden kő felásásért tiz-tiz pénz; ha pedig az az ember, az ki az más ember földit elszántotta, az hagyomány hivatalra ki nem megyen s az hütösök kifáradnak hijjában, azért a falu megbünteti egy forintig. Az szénafüvek dolga is ezen a törvényünkön folyt s foly ma is. Ide bírós vidékről, úgy mint az itt lakosról vagyon ez a törvényünk.

7-mo. Az militia servitumára, vagy postára, vagy egyéb vectorára, az szerint a bírós valakit kinevez és el nem megyen, azért a falu megbünteti egy forintig, mégis azon szert meg kell szolgálni. Az ki falu közönséges gyűlésire, csengetésire nem megyen, annak birsága tizenkét pénz; ha hagyományos csengetésre nem

megyén, annak húsz pénz, ha csak hiteles ratiokkal magát meg nem mentheti.

8-to. Ha valaki falu gyűlésiben valakivel vetekedik, vagy valakinek becsülete ellen szólt és bévádoltatik, azt a falu de facto megbünteti ad den 25, ha penig az vádló ember béesküszí, ad den 50.

9-mo. Ha valaki vagy maga, vagy cselédje valaki kertiben hír nélkül gyümölcsre, törökbúzára, veteményre, vagy az mezőn valaki borsójában mégyén és bévádoltatik, az falu egy forintig megbünteti.

10-mo. Ha valaki hirtelen való indulatjából, valamely marhájának eltévedésiért vagy valami eltévedett portékájáért a falut egybe csengeti éjjel vagy nappal, az falu tartozik felkelni és keresni az megkárosodott ember portékáját vagy marháját; de ha el nem is találták is lopni az csengető embernek marháját vagy portékáját, hanem csak eltévedett volt, azért nem lehet a csengető embert megbüntetni.

11. Ha valaki éjjel vagy nappal ok nélkül tolvajt kiált valami indulatjából és tolvajt nem mutathat, az kiáltó embert azért egy forintig megbünteti az falu.

12. Határkert kerülésnek idein ha valamely embernek rése találtatik és birságon marad, annak birsága húsz pénz, ha kezes léssen, ha penig kezes nem léssen vagy maga vagy más a birságról, az birság léssen den. 40. Azon réset penig harmadnapra meghadja az falu a réses embernek, hogy feltegye; ha akkorra fel nem teszi, akkor is azon a birságon marad, toties quoties.

13. Minthogy a falu közönséges élő helyeire minden embernek marhája, valaki a faluban lakik, szabadoson jár, úgy azon helyekről oriáló törvénykezésekbe is tartozik fizetni, ha valamelyik részről költésünk, vagy törvénykezésünk esik.

14. Szoba szemetet, vagy ganéjt ha valaki utczára kihányja, megbünteti az falu ad den. 50.

15. Ha ganéjt, vagy valami rutságot valaki patak folyamatjában hányja, megbüntettetik egy forintig.

16. Ha valaki faluban vagy mezőn és akár hol is az falu határában közönséges útból, vagy valami közönséges helyből elfoglalna és szántana vagy kertelne, azért a falu megbünteti ötven pénzig s az elfoglalt jószágot is visszavészi a falu.

17. A ki korcsomát tart a faluban és igaz mértékkel nem mér, azért a falu megbünteti ötven pénzig.

18. Az sert, pecsenyét árulván, elsőbben meg nem láttatja, azért a falu megbünteti ad den. 20.

19. Szent-György napjától fogva Sz.-Mihály napig sem falusi juh, sem vidék juh az faluban bémenni meg nem engedtetik; ha valaki béhajtana, vagy ben jártatna, azt a falu megbünteti egy forintig.

20. Ha faluban lakó ember közül valamelyik ember idegen marhát hoz bé a faluban teletelni vagy legelni: falu híre nélkül semmiképpen bé nem hozhatja, ha az falutól megkéri és a falu respectállja bizonyos okokon és megengedi, az marhát befogadó ember kezest adjon a falunak arról, hogy ha el lopnák is a marhát, árát ne praetendálhassa s meg se vehesse a falun, ha penig valaki falu híre nélkül idegen marhát tartana házánál, vagy faluban és verificáladik, az olyan embert a falu megbünteti egy forintig s mégis az idegen marha nem patiólatatik házánál.

21. Ha valaki erdőnkben hántogatna vagy harapót gyújtana és megvalósodik, ki dolga, azt az falu megbünteti három forintig s az égető embert tiszt urunknak is kiadja.

22. Ha valaki étzakának idején részegségiből rikótozna, vagy minden igaz ok nélkül lövöldözne, azt a falu megbünteti egy forintig

23. Valaki más ember kertit rontja, hordja, azt a falu megbünteti egy forintig.

24. Edgyik határunkban is, hogy vidéki juhból álló estenát erigálhassanak, meg nem engedtetik, hanem ha a faluban lévő juhokból egész esztana nem telnék, annak kipótlására, megegyezésből hozhatni vidékből is.

25. Ide biró vidék embereknek akármiféle marhájokot hogy csordáink közti beadják és azzal legeltessék, semmiképpen meg nem engedtetik.

26. Ha ki határinkon vagy szénafű helyeinken falubeli vagy vidék-emberek közül (szokott renden útját elhagyván) keresztül vagy hosszára vert utat csinál, vagy erőszakoson jár, azt a falu megbünteti egy forintig, toties quoties comperiátatik.

27. Ha valamelyik csordánknak pásztort nem találtunk s nem

fogadtunk, vagy fogadott pásztorunk medio tempore elszökött, olyankor azon csordát szerre őriztük, olyan formán, hogy akár falu szeribe való, akár falu szerin kívül való és akár mi rendbéli ember, az ki azon csordában marháját jártatni és legeltetni akarja, az őrzéssel szerin mindenik rendbéli ember tartozik, az melyik pedig őrizni nem akarja, azt a falu megbünteti ad den. 20. minden szerben.

28. Határ és falkert kerülésnek idején ha falubéli és falu szeriben való ember ott lévén, azon kerülésbe és számban nem adja az kertit és ki nem mutatja, ha szintén kerti volna is, de hogy ki nem mutatja, kert nélkül való, vagy réses embernek ítéltetik és birságon marad in den. 20; ide bírós vidék embernek is az ki kerttel tartozik és kert kerülésnek idein embere nincsen, az ki számba adja, hasonló büntetésen vagon.

29. *Szőllő-Máj* nevű erdőnkben, vagy annak aljában, torló szabadulásnak idején és egyéb időben is, hogy az juhokkal szálást üljenek, sem fáját fejszével vágják tűzre, meg nem engedtetik, erdő tilalmának birsága alatt.

30. Körül való szomszéd faluknak csordájokat, hogy erdeinken, határinkon és ugarunkon jární, legelődni ab antiquo meg nem engedték.

(Eredetije a «*Székely Nemzeti Múzeum*»-ban S.-Sz.-Györgyön, 329 sz.a.)

1505.

A főkormánysezék Csík, Gyergyó és Kászonszéknek. 1728. február 11.

Tudatja, hogy az országgyűlést április 10-dikére hívták össze Szebenbe.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1566.

Csíksezék, Nagyszebenbe az 1728 április 10-iki országgyűlésre küldött követeinek adott utasítása.

1. Hogy *Szereda*, praesidiumához elfoglalt fundusok és szénafüvek iránt azon személyeknek consolatiojokra bonificatiot sollicitálni in debito loco ne posthabeálják, melyeknek in annexis fasciculis specificatioját kgték feltalálhatja.

Az *plajások* dolga, az *Csik-Szereda* privileguma materiája és az *conscriptio extractizálásának* állapota ha in *questionem* jönnek: azok iránt az *annectált fasciculusok pro sui instructione* *kgteknek* *inservialnak*.

7. *Profugeálván* az katonák ottan-ottan, *mindjára*st *gazdák* *árestáltatnak*, holott *ők nappali munkájok* *terhe* *alatt* *megfáradván*, *elaluznak*. *Orvoslásában* ezen *dolognak* *fáradozni* *debito* *in loco* *ügyekezék* *kgtek*.

Ex congregatione sedium Csik, Gyergyó et Kászón

extradatum per

FRANCISCUM CZIKO

earundem sedium jur. notarius mp.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1567.

*Csik, Gyergyó és Kászonszéknek az 1728 augusztus 30-án tartott
gyűléséből adott követi utasítás. 1728 aug. 30.*

(26 pontból áll; nevezetesebbek:)

9-no. Az *segesvári praetensio* iránt az *mi Csikszék* *votumát* *nézi*: *kivánta volna* *Csikszék* *jobb szívvel* *magát* *megsacczoltatni* *Ali* *basától*, *mint* *sem annyi ezer atyafiait* *keserves*, *örökös* *rab-* *ságban* *experiálni* *és tüzzel*, *vassal*, *a mint* *lett*, *pusztulását* *látni*.

12-mo. „Az *lófő jószág* *vásárlásáról*” (mint az 1729, május 20-iki utasítás 2-ik pontja.)

15. Az *főtiszt* *urak* *változásában* *inhaerealunk* *dein* *az* *dec-* *retum* *és* *Approbata Constitutio* *mellett*.

26. Az *molduvai szomszédink* *ottan-ottan* *mind* *tavaly* *s* *mind* *az* *üden* *is* *újabb* *újabb* *foglalásokat* *tésznek* *havasinkon*, *előbb* *előbb* *insepiálván* *határinkba*; *ők* *miként* *informálják* *fejedelmeket* *vajdájokot*, *az* *szüntelen* *mindazáltal* *panaszolkodik* *mü* *reánk*, *holott* *az* *ő* *hívei* *excessivusok*. *Tandem* *ezen* *controversiának* *meghatá-* *rozása*, *felette* *szükséges* *dolog* *volna*. *Mert* *most* *újabban* *is* *Csik-* *Szt.-Mártontól* *Saj* *nevű* *havasnak* *napnyugati* *részét* *camoná-* *val* *elfoglalták*, *Bordának* *is* *egy* *részét* *hasonlóképpen* *jurisdic-*

tiojok alá vették. Ők elkövetvén rajtunk a mit akarnak, műmagunkéban sem manutenealhatjuk magunkot, mert a mit akaránk, nem követhetjük, resistalni nem merünk, nem facultáltatunk.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1568.

Csík-szék folyamodványa a guberniumhoz. Csík-Szereda. (1728.)

1. «Kéri, hogy a *Csík-Szeredáról Oláhfaluba* vezető útát és ott a hidakat ne csak a szék, «hanem mivel lévén pedig ezen ut *Csík-Szereda* városának oly hasznos, melyen székünknel nem kevesebb bort hordanak által, ez okáért, mivel azon határban, melyen erigálhatott ezen út, birodalma is vagyon Szeredának, hogy ő kglmek is proportionaliter azon útát és hidakat tartani tartozzanak.»

2. Kéri, hogy a *tutalyosok* vámját szállítsa le egy pulturára.

3-szor. Panaszolkodik, hogy más székekben idegeneknek megtiltják a gabona vásárlását, hol délig, hol pedig tovább is fel nem szabadjítják, a kik vásárolnak zálogjokat elveszik és eltartják, miglen magoknak kereskedésekre is elegendőképen nem vásárolnak.» Orvoslást kérnek.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1569.

A főkormány-szék Csík, Gyergyó és Kászonszéknek.

a) 1729. január 29.

Tudatja, hogy «minden törvényes jurisdictional bíró helyek törvények cursusát és executióját néző constitutiojokat és szokásokat kelletik megtekinteni, hogy azokban netalán tapasztalható remorák megorvosolthatassanak. Parancsolja «pro die 13 mensis futuri Februarii anni currentis ... Kolozsvárra» küldjön követeket, s azok által «a törvények constitutioját terjpszsze a deputatio eliben.»

b) 1729. február 8.

Tudatja, hogy ő felségétől rendelet jött, hogy «a lengyel pénzek a modo usque ad 15-tum futuri mensis Martii in pleno et consveto hactenus valore maradjanak meg, mind vásárlásban s mind contributi-

ban; expirálván pedig ezen terminus, az lengyel susták járjon tizenegy pénzben, a garas öt pénzben, a poltura harmadfél pénzben.» Megparancsolja, hogy hirdettesse ki. Tudatja, hogy a «só kiadásának módgyáról» egy «methodust» ajánlott *Tordamegye*, melyet vegyenek tanácskozás alá.

SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp.   SIGISMUNDUS KUN mp.

c) 1729. február 22.

Megtiltja, a *Havasalföldére* «való átjárást és az onnan való átjövést, mivel ott, *Galacz* városában «a pestis nagy mértékben grassál.» Megrendeli, hogy jól vigyázzanak, «mert ha kgték vigyázatlansága miatt valami véletlen casus következik, a gubernium kgtékkel fog számot adni.»

d) *Kolozsvár* 1729. szept. 26.

«E mostani congregatióban mind az adó, mind a quartélyok pro hibernis instantibus a. 1730. a mennyire lehetett aequa proportione dividáltatván: esett kgték székire fl. r. 18725, trit. cub. 15; avenae cub. 10; foeni cur. 4; vini vas. $\frac{1}{2}$; carnis cent. 1 $\frac{1}{2}$ »

Az Erdélyben levő 142 s fél compagniakból álló militiából pedig ex incl. regimine Starembergensi in sede comp. 1., in praesidio comp. 1., ex incl. reg. Kevenhülleriano comp. 3., cum domino vigil. praefecto, ex militia Rasciana capitaneus Marko cum sua compagnia» fog telelni stb.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1570.

Csik, Gyergyó és Kászonszék követeinek utasítása a szebeni 1729 máj. 30 országgyűlésre. Csik-Somlyó, 1729 május 20.

Instructio deputatorum incl. sedium Siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon ad confluum dietalem in diem 30. Maji anni praesentis 1729 Cibinium indictum expeditorum, ordine quo sequitur.

Primo: Isten kegyelmeteket helyben juttatván, minden községes jóban egyetértvén méltóságos főtiszt urunkkal és más nemes székek főtiszt uraival ő nagyságokkal és követeivel, vigyázzanak arra, hogy mentől jobb és hamarébb való modalításokat az igazság kiszolgáltatásában feltalálhatnak, az haza törvényit az

szerént szabják és rendeljék, religionkkal ellenkező dolgokat ne admittáljanak, sőt az ellen lévő articulosokat abrogáltassanak.

2-do. Az *lőfő jószág vásárlását* felszabadító *nagysinki* 1664-ben írt articulus hogy vigorában állíttassék, az nemességnek kívánsága volna, jóllehet az lőfőség az Approbata mellett maradni kívánna.

3-tio. Az *apellatoról* való praeceptoriumok minemű meritalis materiákban adassanak és mineműekben ne adassanak, circumscribalni szükséges.

4-to. Az *törvényes birságialis poenák* specificatioja subnectáltatott ezen punctumban eo fine ide, hogy conferralván más székek ususival, ha miben deformitas találtatik, ad normam uniformem hozattassék:

Vivum ergo homagium nobile	Depositio causae.....h. fl. 1.50
facit .....h. fl. 25 –	Onus repulsionis ung. fl. 18.–
Mortuum homagium	Indebita .....u. » 1.50
vero .....ung. fl. 50.–	Evictio .....u. » – 40
Vivum homagium primipilorum .....u. fl. 12.50	Marcha una coram
Mortuum .....u. » 25. –	facie sedriae deposita .....u. » – 50
Pixidariorum vivum u. » 6.–	Extra faciem sedriae
Jobbagionum.....u. » 3.–	duplum seu.....u. » 1.–
Minor potentia.....u. » 12.50	Poena indignitatis u. » 4.50
Béke birság.....u. » 1.50	Calumnia 24 gira % u. » 12.–
Novum .....u. » 1.–	Violatio sedis 24 gira
Tisztaság.....den. – 24	facit ..... u. » 12. –
Emenda linguae.....h. fl. 12.50	

5-to. Ugy levén informálva a méltóságos regium gubernium az *szeredaiaktól*, hogy az *sögöthi* határoknak, erdőknak pacificum dominiumában lettenek volna, minekelőtte processusokat nem kezdték volna el, két rendbeli commissiot is hoztanak arra nézve az méltóságos guberniumból, hogy ad decisionem, causae usque sub processu is azon határok és erdőknben a sögötiectől ne insetáltassanak, de sinistre levén ezen informatio a mint kitetszett az processusból mind az fiu s mind az generalis, széken értesse meg kegyelmetek, az méltóságos úrral együtt tévén róla informatiot, hogy az dolog különben volt, coram facie sedis iudriae

másként constalt, mert sűrű marha-hajtogatást, hajtópénzzel való birságlást, károk megvételeét az szeredaiakon exerceálták, sőt hogy az Apafi Mihály commissioja mellett beharapózni szándékoztak volna, gyilkosság is történt volt közöttök, most is féltő, ezen commissiok mellett hasonló casus hogy ne történjék, mert valamíg a törvény be nem ítéli, addig bírni semmi úton-módon meg nem akarják engedni: ennek eltávoztatásáért contramandalni hogy méltóztassék a méltóságos regium gubernium, munkálódjék kegyelmetek a sögöthi expressus mellett, mivel különben is nem oly szorulásban van Szereda, hogy azon erdők s határok nélkül el nem lehetne, mert a taploczai erdőkbe és határokba nem régen béállván, ottan senkitől nem háborgattanak, végit sem érik magoknak is van annyira való pascuatióra való helyek, hogy jármás marhájoknak sufficiens, lógó marhájoknak is van közönséges havasok, borjús teheneknek s fékes lovuknak certis conditionibus hogy szabad legyen a sögöthi nyomás mező, pro ipsorum necessitate megítéltetett.

6. Vett vala az nemes szék az méltóságos guberniumtól egy commissiot de peragenda *conscriptioe salinaria*, ad normam praescriptarum et annexarum rubricarum, de minthogy kétséges, ha meglehet-e valamely só-inspector jelenléte nélkül, vagy sem: azért in loco debito annak is végére kell menni.

7-mo. Az *fiu-leányságról* opinioját írni és letenni az méltóságos deputatioja az juris correctionak in suspenso hagyta vala némelyek absentiajokra nézve, mit resolvaltak annak utánna róla, nem tudhatjuk, quidquid fit, minthogy ezen nemes székünkben a principio mindeddig elé usualták, megmaradását munkálódja kegyelmetek, mivel sok ilyen materiákból számtalan dolgok, controversiak gördülhetnének elé.

8-vo. Mennyi számtalan sok cserefát *Delnefalvának* kell bonificalnunk, melyeket az praesidiumba behordattak pro restauratione, ennek valami bonificatioját loco in debito munkálódni tartsa maga kötelességinek.

9. Az *nemes só* nemességnek és primipilusoknak is, hogy kiadassék, allaboralni kell.

10. *Gyergyai* atyánkfiai panaszolkodnak, hogy az tutalyokot rendkívül vámolják az gátokon: ennek is orvoslásában legyen kegyelmetek szorgalmatos.

11. Mind *Csikban, Gyergyóban s Kászonban* az molduvai szomszédok havasinkba igen beharapóztak, camonat (*így!*) annu-
atim vivén el rólok, meg nem tartván az régi határokat. Valami
orvoslását keresni ennek is, allaborálja kegyelmetek.

Ceterum az tavalyi instructiora relegálván annectaltuk azt
is ezen mostani instructionk mellé.

Datum et actum in congregatione sedium *Csik, Gyergyó*
et *Kászon* die 20. Maji a. 1729. in *Somlyó* celebrata.

Extradatum per

FRANCISCUM CZIKÓ

praescriptarum sedium notarium mp.

(P. h.) Czikó gyűrűpecsétje.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1571.

*Cserei Mihály (a történetíró) levele Cserei Jánoshoz Miklósvárszék
alkirálybírájához magán ügyekben. Kelt Nagy-Ajtán 1729. máj. 15.*

Ajánlom kötelességgel való szolgálatomat uram kegyelmednek!

Tegnap *bölöni* emberek micsoda levelit hozták *Kun Mátyás*
uramnak, in specie kegyelmedhez által küldöttem. Ha azt a *Da-*
mokos Benedeknél lévő 21 sustákat megküldi kegyelmed, én
elveszem. E héten ha Isten engedi *Kálba* indulok. Házamat éjszaka
felverték; sok kárait lettenek, de necesse ki kell mennem. *Kun*
Mátyás uram levelit visszavárom.

Gondolom, kegyelmed addig a gyűlésben nem indul, mig én
visszajövök. Az én borom áráról disponálna kegyelmed *Bodosi*
István uramnak; bár csak az innepekre valahonnan adná meg
mert az sokadalomra szükségesképen kívántatik. Annál többet
sem adtam soha szék számára, annak is irigye találkozott; bár oda se
adtam volna. Jó és magam italjára való bor lévén, eddig a kor-
somán is egy-egy sustákon elkölt volna; annál sokkal alábbvaló
bort is úgy adnak. Eddig sem láttam egy pénzt is soha sem
nemes *Háromszéknek*, sem *Miklósvárszéknek*, ezután is azoké
legyen, a kik töltözödtének vele.

Részemről bánom, szék holnapra nem promulgaltatott; miért
mult el, nem vizsgálom; non est contra me különben, hanem
nekem is voltak két rendbeli causaim, örömet folytattam volna.

Az uram *Daniel István* uram írja nekem: az itt való reformata ecclesia számára az eddig unitaria ecclesiától bíratott szántóföldek s egyéb appertinentiákból való excisiót most a gyűlésen kegyelmetekkel együtt fogja ő kegyelme a consistoriumban promotealni, itt micsoda resolutioja volt ennek előtte a consistoriumnak, azt ki kell vinni. Én általküldöm e héten *Bodosi István* uramtól vagy a paptól kegyelmed keziben; ha mit efficialhat kgetek, keresztényi munka leszen, minthogy én magam nem mehetek. Még a télben, mikor az úr *Daniel József* uram kiment volt, az urnak *Veselényi* uramnak ő nagyságának irtam volt alázatos instantiát, regalist nekem ne expedialjanak, recommendaltam volt ő kegyelmének, hogy promoteálja. Ugy is látom nem mulatta el, mert regalisom nem jött (az Isten örökké áldja meg ő nagyságát úri gratiajáért); de ha jött volna is, méltó excusatiom volna. 19 Junii leszen a temetés *Petken*; mind az úr *Teleki Sándor* uram, mind *Nagy Boldizsár* uram két izben is requiráltanak, a terminus előtt két héttel menjek oda s ott is legyen dispositio tételre, magamnak is, feleségemnek annál közelebb való attyafia lévén, keresztényi obligatiomnak satisfaciálnom kell, ha azt érem békével. Az urnak *Veselényi* uramnak irok egy gratiarum actioból álló levelet, ha valakit talállok, a ki elvigye s praesentálja.

Hogy kegyelmednek ilyen módon irok levelet, melyhez hasonló soha eddig nem volt: okát kegyelmed alkalmasint gondolhatja, de hogy jobban kegyelmed megértse, egy teljes declaratioval való írást concipialtam, vagy holnap, vagy kedden kegyelmednek elküldöm. Bár ezelőtt három esztendővel cselekedtem volna: most vagy jobban, vagy még ennél is rozabbúl volnának dolgaim. A mely írást, ha kegyelmed nem terhelte, nem az ember magával született szeretetinek és maga felől mindenkor kegyelmes biróságának, mely az eset után ragadott az emberhez, hanem az egyenes conscientianak, melyet Isten maga képében vicariusnak öntött az ember lelkeiben és a ki sem hazudni, sem kedvezni nem szokott rá májára vonni, s úgy megolvasni, általláthatja, ki szolgáltatott ansat egymás között való dissensiora. Ezzel ajánlom Istennek oltalmában kegyelmedet. Nagy-Ajta 15. Maji a. 1729.

Kegyelmed köteles szolgálja

CSEREJ MIHÁLY mp.

Külczim: Tekintetes, nemzetes idősbik Cserej János uramnak, nemes Miklósvárszék érdemes vicekirálybírójának, jó uramnak ő kegyelminek. Bölön

[Eredetije Özv. *Cserei Jánosné* úrnő ajándékából a *Székely Nemzeti Múzeumban* 29/882. 78. sz. alatt]

1572.

Ditró határát elveri a jég 1729. nyarán.

a) *Ditró kérése gróf Haller Jánoshoz Csík, Gyergyó és Kászoszék főkirálybírójához. 1729. október 16.*

Mivel a jégeső, mikor aratni kellett volna, minden gabonát elvert: kéri járjon közbe, «hogy az idei zabbeli contributiojok hadd defalcálódnék», mivel a gabonát pénzzel kell venniök. Más defalcatiót nem kívánnak.

b) *Gr. Haller válasza. Darlacz 1729. okt. 23-áról.*

A székek irt érdekében; «részemre falu örzésiért obvenialó zabomat is *Ditrónak* elengedem az ideit.»

c) *Gr. Haller Csík, Gyergyó és Kászoszéknek. 1729. november 23-án.*

Megküldi a *ditrói* lakosok instantiáját, ajánlván, hogy legalább felét engedjék el búza és zabbeli adófizetéseknek.»

(Eredetijek *Csík vármegye levéltárában.*)

1573.

A gagyai Pálffy család tagjai eladnak Udvarhelyszéknek Székely-Udvarhely városában egy beltelket. Székely-Keresztúr 1730. ápr. 27.

Mű nemes fejérvármegyei héjasfalvi *Marossi Dávid* és *Vég Mihály*, mindketten nemes emberek, kik az ide alább megirt dologban megbírált személyek vagyunk, adjuk tudtára mindenknek, az kiket illet, mostaniaknak és jövendőbélieknek ezen levélünk írása által: quod in hoc anno praesenti 1730. die 27-a mensis Apr. mikoron volnánk *Udvarhely* alias filialis *Keresztúrszékben Keresztúr* városában, a tekintetes nemzetes szt.-mihályi *Ugron*

Thamás uram házánál, mellyet mostan bírtat *Fejér Miklós* nevű jobbágyával, az holott jelen lévén mű előttünk egy részről tekintetes nemzetes fejérvármegyei hídvégi *Nemes Mátyás* uram ő kglme, úgymint nemes Udvarhelyszéknek edgyik érdemes hütös vicekirálybírája, *Kováts Péter* bözödújfalvi, *Kádár András* rugonfalvi, *Maróthi Ferencz* betfalvi, mindnyájan az megirt Keresztúrszékben lakók és az nemes Keresztúrszéknek hütös assessor, nemes emberek, magok és az telyes Udvarhelyszéknek képekben, más részről jelen lévén tekintetes nemzetes Udvarhely alias Keresztúrszékéki gagyí üdösbik *Pálffi István* uram, *Pálffi Sigmond*, *Pálffi Mihály*, *Pálffi Pál* uramék magok és küs árva *Pálffi Miklós* képében, mindnyájan ezen fenn megirt atyafiak, kik is mű előttünk magok és megirt atyjokfia képében tőnek ilyen örökös vásárt és alkalmat: hogy adának megirt *Pálffi* uramék ő kglmek magok és árva atyjokfia képében egy benn való örökséget Udvarhelyszékben *Udvarhely* városában örökös irrevocabiler az megirt nemes *Udvarhelyszéknek* és minden lakosinak, legitimus successorinak kész pénzért H. fl. 250, id est kétszázötven magyar forintokért, mely örökségnek vicinussa egyfelől nemes Udvarhelyszék fundussa, másfelől tekintetes nemzetes vargyasi üdösbik *Daniel István* uram öröksége, mely summa pénzeket paratis levalának ő kglmek mű előttünk és de facto dominiumjában és birodalmában is bocsáták a nemes Udvarhelyszéknek a megirt örökséget, semmi just ennek utánna magoknak és maradékoknak fenn nem hagyván s tartván azon megirt örökséghez, hanem pure et praecise excipiálák és reserválák megirt *Pálffi* uramék magoknak és posteritásoknak azon örökség után járandó szántóföldeket, szénafüveket és erdőt, evictiot fogadának magokra és posteritásokra, hogy az megirt örökségben minden legitimus impetitorok ellen megoltalmazzák az nemes megirt széket és legitimus sucessorit, úgy mindazonáltal, hogy az nemes szék is assistentiával légyen az evictiora ő kglmek mellett, ha penig nem evincalhatnak, tartozzanak a praespecificált summat restituálni a nemes székeknek. Mű nekünk azért a fenn megirt két részről való személyek modo ut supra kezeket is beadák, minket megbírálván, mely dolognak nagyobb megállására vetettünk kétszáz magyar forint kötelet ő kglmek közé, hogy ha valamelyik fél ezen alkal-

mat, vel in toto vel in parte violálná, tehát az megálló fél az meg nem álló félen exceptis omnibus juridicis remediis et processibus, non obstante inhibitione, contradictione, repulsione, ac alio quovis excogitando juris remidio, ezen poenat exequaltathasson, mégis ezen vásár in vigore megmaradjon.

Mü előttünk azért ezen dolog és alkalom mindenekben ez szerént menván végben, irtuk meg mü is fide nostra mediante, kezünk írásával és szokott pecsétünkkel megerősítvén.

Datum anno, die, loco, ut supra notatum est.

Correcta per nos.

Judices iidem, qui supra

MARÓTHI DÁVID mpr.

VÉGH MIHÁLY mpr.

mindketten Fejérvármegyében *Héjasfalván* lakó nemes emberek.

(Eredetije *Udvarhelyvármegye levéltárában a Nemzeti láda V csomag 1.sz.*)

1574.

A főkormányzék rendelete Csik, Gyergyó és Kászonzéknek, hogy a pestis Ukrajnában kitörvén, a Lengyelországból jövőkre, főkép a zsidókra vigyáztasson. 1730. július 3.

Sacrae caesareae regiaeque catholicae Majestatis, principis Transylvaniae, domini domini nostri clementissimi nomine.

Illustrissime etc.

Lengyelországnak *Ukrajna* nevű districtusában bizonyoson hallatik a pestisi contagio béharapozottnak lenni, úgy hallatik, hogy azon nyavalyában megholt zsidó házanépe és társai Máramaruson által Magyarországra vagy *Erdélyre* igyekeznének kijöni. Ezen relatio, minthogy felséges urunk eleiben is elhatott, de 23. mensis Junii kgs rescriptuma által erdélyi guberniumának kegyelmesen parancsolni méltóztatott, hogy ilyen per communicationem következhető nagy gonosznak elhárítására a gubernium szorosan reá vigyázzon és az erdélyi jurisdictio alá tartozó vármegyéknek mindezen casust megírja, mind a szükséges vigyázást elkerülhetetlen animadversio alatt sacratissimae suae Majestatis nomine időhaladék nélkül megparancsolja.

Kegyelmeteknek annak okáért, mint Lengyelországhoz közelebb való és a végekre nézve kitétetett helységeknek parancsoljuk,

hogy minden jövőjárókra kiváltképpen pedig zsidókra szoros vigyázással légyen, Lengyelországnak azon széleiből általjövő embereket, passusokat megvizsgáljon és ha legkisebbik dolgot is esziben vészen, detentióban tartván, afféle suspitióban lévő embert, a guberniumnak mentől hamarább értésére adjon. Ezt cselekedvén kegyelmetek az ő felsége parancsolatjának eleget tészen. Sic facturis etc.

Datum e regio principatus Transilvaniae gubernio Claudio-poli die 3-tia Julii a. 1730.

SIGISMUNDUS KORNIS gub. mp.

ALEXIUS HENTER mp.

Latin külső cím: Csík, Gyergyó és Kászsónszéknek.

(Eredetije Csikvármegye levéltárában.)

1575.

Csík, Gyergyó és Kászsónszéknek az adóketetésre küldött követei utasítása. Csík-Szereda 1730. sept. 1.

Instructio dominorum deputatorum sedium Csík, Gyergyó et Kászon ad proxime imminentem anticipationis confluum ad diem 6-tum Septembris anni praesentis 1730. Claudio-polim indictum expeditorum.

Isten kegyelmeteket helybe juttatván, méltóságos gróf főtiszt urunkkal ő nagyságával conferáljon és mindenekben egyet értvén; szorgalmatos munkával legyenek proportionknak könnyebbítésében.

1-mum. Hogyha, némely elmék azon lennének, hogy a generalis conscriptiohoz formáltassék a székeknek proportioja, annak semmi úton-módon kegyelmetek no annualjon, mert minden székek felett szorosabban és rigorosusabban volt *Csikszéknek* az ő conscriptiója. melyet egy néhány és bizonyos raliokkal demonstrálhatunk.

(Következik 28. pont:)

1. «Conscriptor uraink diversae religionis lévén ... averseioval hozzánk lévén, folyt rigorose a munka.»

2. Másutt pl. *Háromszéken* a bárányokat és borjúkat, (márcz. és ápr. havában) nem irták fel; Csíkban (jun, és jul

havában, mind felírták, mert már pásztor előtt voltak s azok rovási vitettek elé a conscriptiora.»

3. Másutt a harmadfű marhák nem – *Csíkban* júliusban már negyedfű számban mind beírtak.

5. A magoknak sert főzőket limitatio alá írtak.

6. «Tál, tányér csináló esztergáros kuldusokat 20–30 frt jövedelmű személyeknek írtak.

7. A hitvány vargák és szócsők jó mesterségű emberekként limitáltattak. 8. «Szolgák, urak és nemesek birái másutt kihagyattak, nálunk felírtak.» 9. Az assessorok is felírtak. 10. A havasi határon lakó moldvai oláhok s marhájok is felírtak. 11. *Csíkban* a 32 adómentes confrater, Gyergyóban 16 féligmentes s a barátok kovácsi, serfőzői, kulcsári mind felírtak. 12. A székbeli 62 féladómentes őrállók is. 13. Tíz Molduvába, 14 Erdélybe járó posták, a kiknek csak adómentességük a fizetésök. 14. A molnárok. 15. A szarándokok. 16. Templomok, kápolnák, papok feles zselléri. 17. Minden deficius mesterek és harangozók. 18. Papok és mesterek bére. 19. Némely armalisták és primipilusok személye, úgy jobbágyok is. 21. Napszámosok vastagon limitáltattak. 25. Nemesek malmai. 27. Tapasztaltuk, hogy conscriptor uraink fenyegetések és ijesztések mián az maga facultását és jószágát is többire mondotta az együgyű népség.

28. Ezek felett minden haszontalan köves, régi felhagyott parlagokat felírtak pro cubulis, melyet ő kgk az második kijövetelben is nem corrigáltak annak rendi és instructiojok szerint, mert első munkájokat hibásnak nem igen akarák agnoscálni.

Ezen specificált ratiokra nézve és ezek felett sáncz és passus építésünk s tartásunkért, (mely passuson a 1-ma Aprilis praetensusok minden heteken hol száz, hol 80, hol 60 embereink dolgoztanak és építtetnek, szekereink is hol 10, hol 8, hol 6 mindenkor continuuskodott és actu is continue munkálódnak) jure merito minden igazság megsértődése nélkül megkívánhatjuk, hogy respectu sedis nostrae maradjon helybe az 1727-béli proportio, mely in repartitione quanti restantiarum annorum 1726. 25. és 24. juxta determinationem excelsi regii gubernii lett vala, mely proportio a 17 calculusból hozná ezen normát:

	Calculus	Fertály cal.	Fél fertály.
Udvarhelyszék	4	3	
Háromszék	5	3	
Csíkszék	2	2	
Marosszék	2	2	1
Aranyosszék	1	1	1
	17		

Ezen norma nemes Marosszék részéről felette könnyen lévén, ezen ratiok mutathatják meg 1-mo, mert a conscriptio hozna oda a 17. calculusból három calculust, három fertályt és szintén fél-fertályt. 2-do Törökbúzája fel sem íratott volt. 3-tio. Véghelyen nem lakik, passust, sánczot nem épít, ország közepiben minden quaestusi, jó beneficiuma, mind bora, mezeje, fája, vize bővséges, azért eleváldni kell, kiváltképen, ha *Csíknak* is felyebb kell lépni, hoc modo:

Udvarhelyszék	4	1	1
Háromszék	5	1	
Csíkszék	2	3	
Marosszék	3	1	1
Aranyos	1	1	

De ha *Háromszéket* is, hogy véghely, alleviálni tetszik továbbra is és *Csíknak* lépni kell, Marusnak is lépni kell egyet, Udvarhely megmaradván, mert, in medio regni van és esik ilyen proportio:

Udvarhelyszék	4	1	1
Háromszék	4	3	1
Csíkszék	3		
Marosszék	3	2	
Aranyosszék	1	1	
	17		

Hogyha ezen utolsó proportiora rálépik kegyelmetek, tudva legyen kegyelmetek előtt, hogy már szoros conscriptionknak, sáncz és passus építésünknek s tartásunknak semmi consolatioja vagy consideratioja nem lesz. Azért az elsők mellől kegyelmetek könnyen ne recedáljon, mert ha nationkra a méltóságos regium gubernium reflectál is igireti szerint a quartélyok dislocatiojában, abban úgy sem consolalódik *Csík* és *Háromszék*, mert ezeket a véghelyeket

nem hogy könnyen hagynák militia nélkül, sőt inkább proportio-jok felett teszik rájuk a quartélyt, *Udvarhely* azért *Marus* és *Aranyos* erről csak jó lélekkel, istenesen gondolkozzanak, szükség. Azért pro conclusione csak úgy lépjék kegyelmetek az 3. calculusra is, ha nullo pacto el nem kerülheti, vagy ha a m. regium gubernium impositive imponálja, melyet nem remélhetünk, mert azon 27-béli proportio determinálásában is rigorosa conscriptioinkat, sáncztartásinkat, véghelyben terhes quartélytartásinkat vette volt istenes consideratioba, immár is vészi, reméljük; most azért ideje, ha kegyelmetek igaz hazafiuságát maga előtt hordozván, szorgalmatoskodik hazája mellett absque respectu omni.

Alcsík minden hibernium végén terhelhetik inkább a naturák árával és az oka, hogy az alcsíki militiából volt Kászonban disponálva, most azért a dislocatiot alkalmaztassa úgy kegyelmetek, hogy a hybernisans militiát 3 részre aequaliter elosztván, a felcsíki részből jusson *Kászonnak* is.

(Még egy pont az árvizek miatti károk és a gimesi passuson lett munkák kimutatását rendeli «mert csak Csík a nemes ország kapuját tartani nem egyedül tartozik, *Gyergyó* is a maga gremiumában levő passusnak conservatiojában munkálódik continue.)

Szereda 1. Septembris a. 1730.

Ex congregatione sedium *Csík, Gyergyó et Kászon* extradatum.

per FRANCISCUM CZIKÓ
earundem sedium jur. notarus mpria.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában*.)

1576.

Főkormányzék Csík, Gyergyó és Kászonszéknek Kolozsvár 1730.

október 2.

«Immineálván a téli hónapok: fgs. urunk és kgs. fejedelmünk militiájának a téli hónapokban való szükséges alimentatiojára praevia dispositioikat tenni maga hivataljának tartván lenni a gubernium, ad 6-tum mensis Septembris in solita sua residentia confluálván és maga mellé behivatta a vármegyék, székely és szász székek, districtusok, taxas városok főtisztjeit deputatusival együtt és az elmúlt dietalis

confluxus alkalmatosságával a statusok között conventionaliter determináltatott calculusoknak száma szerint mind a militare quantumot, mind pedig a haza közönséges szükségére s expensaira, ugymint sallaris-takra s egyéb occurálható in evitabilis extraordinariumokra való massát pro hybernio a. 1731 egészen felvetni végezte, mely massából is juxta numerum calculorum esett kgtek székire calculi 3 $\frac{1}{2}$, r. fl. 18,500, in natura: trit. cub. 16, avenae cub. 18, foeni cur. 7, vini vas. 1, carnis cent. 2; melyeket kgtek tempestive felvetvén consciose és az faluknak s helységeknek állapotjához és facultásához képest proportionálván és subdividálván praevie mindenütt promulgáltassa és juxta assignationes commissariatus provincialis tempestive az ő ideibe militaris executionak eltávoztatásával administralja, a szegénységet praevie ottan-ottan intse és nogassa kifizetésére, a helységekre tött subdivisioknak tabelláját in forma, a főtiszt pecsétje és subscriptioja alatt, a guberniumban mentül hamarább beküldeni el ne mulassa és nem ugy, mint eddig, hanem absque mora elküldje». stb.

Claudiopoli die 2. Octobris 1730.

C. SIGISMUNDUS KORNIS mp. gubernator.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1577.

Főkormányzék rendelete Csík, Gyergyó és Kászoszéknek, a pestis miatt megtiltja a Moldvával való közlekedést. Kolozsvárt, 1730. november 29.

Sacrae caesareae regiaeque catholicae Majestatis stb. nomine.

Illustrissime stb.

Kegyelmes urunk ő felsége két rendbéli rescriptumi érkeztenek a guberniumhoz most recenter, melyekben íratik, hogy Moldovában nevezetesen, annak vicinitásában *Chocin* és *Caminieczk* nevű helyekben újabban contagiosum malum erumpalt volna, melyre nézve ő felsége pro paterna sua in huncce hereditarium sibi principatum cura et sollicitudine kegyelmesen parancsolja, hogy mindenütt szorgalmatos vigyázások és praecautiok adhibealtassanak a provincia részéről azon veszedelmes contagionak eltávoztatására és minden úton módon az országból való kirekesztésére: annakokáért a moldovaiakkal lehető

mindennemű *correspondentia* és *communicatio* interdicaltatik mindaddig, valameddig ő felsége ezen dolog felől újabban fog kegyelmesen parancsolni, *Lengyelországgal* pedig lehet a lakosoknak *commercium* az eddig is observálni parancsoltatott *praecautio*k és módok alatt, úgy mindazonáltal, hogy a zsidók és más vagusok, a kik által az előbbeni időkben is efféle *pestilentialis contagio* diffundaltatni tapasztaltatott, ide nem értetnek, sőt teljességgel *excludaltatnak* a *communicatio*tól. Ezeket azért kegyelmetek úgy értvén, mindenféle serény vigyázással és szorgalmatos gondviseléssel légyen ezeknek *observatio*jában, a mint már ezelőtt is in *simili circumstantia serio* injungáltatott kegyelmeteknek. Annak felette a kik Moldovához közelebb vadnak, azoknak a helységeknek tisztei azon is szorgalmatoskodjanak, hogy bátorságos és extra *periculum infectionis* lehető úton-módokon a már megemlített helyeken s Moldovában erumpált vagy másutt is erumpálható *contagiosum* malumnak nevededéséről vagy szünéséről voltaképpen értekezessenek és a *guberniumot* legottan *de casu in casum* tudósítani el ne mulassák, hogy a szerént a *gubernium* is tehesse maga tisztit és hivatalját az ő felsége kegyelmes parancsolatjához képest. Mindezekben kegyelmetek, de legkiváltképen, hogy *casu quo* a hazában *per incuriam et invigilantiam* ezen veszedelmes nyavalya ne irrepáljon, *sub amissione honoris et officii* az ő felsége és *gubernium* parancsolatjának s maga kötelességének, *prout praescriptum est*, *satisfaciálni* el ne mulassa. *Sic facturis* stb.

E regio principatus Transilvaniae gubernio Claudiopoli die 29. Novembris a. 1730.

C. SIGISMUNDUS KORNIS

gub. m. p.

Latin külső cím Csík, Gyergyó et Kászonszéknek.

DAVID MIHALY

secretarius m. p.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1578.

Főkormányzék Csík, Gyergyó és Kászonszéknek Kolozsvár 1730.

december 12.

Tudatja, hogy a commendérozó generalis megvizsgálván a «passusokat, azokat micsoda gyarló módon és minden *fortificatio* nélkül találta

légyen »tudósította a guberniumot. Megparancsolja, hogy a passusokra jól vigyázzanak, fortificálják, s azok állapotáról tegyenek neki jelentést.

Claudiopoli die 12 Decembris a. 1730.

C. SIGISMUNDUS KORNIS gubernator mp. DÁVID MAXAY secret.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1579.

Tervezet a székely nemzet adófizetése arányáról, melyet a székely követeknek útasításúl adtak. (Kivonat.) (1730 ?)

Projectum nationis Siculicae circa contingibilem inter tres nationes, locaque taxalia super determinatione proportionis in repartitione contributionum, aliorumque onerum publicorum observanda, tentatam conventionem.

Szükséges lenne a quota megállapítása a 3 nemzet között és pedig minden részrehajlás nélkül s a kellő tekintetek figyelembe vételével. Ilyenek: 1. a pénz szerzésnek könnyebb módzatai, hogy mely nemzet és vidék pénzesebb? 2. A szántóföld, rét legelő bősége és szűk volta? 3. A marha-állomány bősége vagy szűk volta. 4. A föld jósága vagy roszasága. 5. Az éghajlat kedvező vagy kedvezőtlen volta. 6. A termelés minémősége, hogy hol terem szőlő, gyümölcs, gabonanemű és hol nem? 7. A kereskedés minémősége, könnyű vagy nehézsége? 8. Kézműipar. 9. A közterhek a nemzetek közt. 10 Adósságok terhe, köz- vagy magán terhek. 11. A nemzetek számaránya, hogy melyik bír meg újabb terhet és melyik nem? 12. Városok, falvak virágzása vagy pangása stb.

Tekintettel kell lenni arra, hogy Erdélyben főkép a következő dolgok adják a jövedelmet:

1. *Bor*, mert semmit sem lehet oly hirtelen pénzzé tenni, mint a bort, mert a nép nem szokott borral élni, tehát tüstént pénzzé teszi és adóba fordíthatja.

2. A *búza* (a többi szemes élet hitvány, keveset érő)

3. A *szarvas marha*, a melylyel szintén könnyű pénzt szerezni.

A *Székelyföld* pedig e három főpénzforrás tekintetében nagyon szegény. A klíma zord, bort a *Székelyföld*, csekély része kivételével, nem terem. A mi a búzát illeti, ritkán találni a nép között a legnagyobb faluban is 5–6 olyan gazdát, a kinek évenként csak néhány köből eladó búzája is lenne. A városok és mezővárosok, a hol vásárok tartatnak, bizonyosságot tehetnek erről.

Marhában is szegény a *Székelyföld*. A ki a tartományt ismeri, nem tagadhatja ezt, mert marhát tartani és tenyészteni legelő bősége nélkül nem lehet. Nálunk pedig oly szűk a termőföld, hogy még a vetés alá is kevés és széna-termelésre alig marad, úgy hogy alig kevesebb gonddal lehet marhát tartani nyáron, mint télen.

A fő jövedelemforrásoktól így megfosztott népünket erején felül terhelni méltánytalanság volna.

A székely nemzetnek régi királyoktól és a mostani császártól is megerősített kiváltságai (adómentességei) vannak s protestálnak, hogy azoktól eltértek volna, hanem mindig csak önkéntesen vállalkoztak közterhek viselésére s most is csak önkéntes adózásról lehet szó s csak is önként és saját akaratából megy belé a jelenlegi tárgyalásba (tractatusba) és vállal magára erejének megfelelő s méltányos terhet és proportiot.

1700 előtt 6–7 évben újított meg a felosztás a 3 nemzet és a taxalis helyek között, a mikor még jobb helyzetben volt a székelység és mégis 1697 előtt a székelység csak 50,000, később pedig 60,000 frtot fizetett adóban, daczára annak, hogy az ország adója 800,000-re is rugott. A következő években azonban, nevezetesen, midőn már egy millió frt adót kellett az országnak fizetnie, a székelység adója is 95,000 frtra emelkedett, de nem többre. A miből látszik, hogy a székelyek krb. az adó 10-ed részét fizették, s ezt a proportiot most is meg tudják okolni nemcsak különös hanem erős okokkal is; de a visszavonás kikerülése, a huzalkodás és viszálykodás kikerülése végett (ha erre kerülne a sor) hajlandó a székely nemzet az *adó hetedrészét* elvállalni és hogy ne látsszassék, mintha erején felül is magát megterhelni nem akarná, még ezen felül is elvállal valami részecskét, (bár feljebb terheltetni nem indokolt,) csakhogy a más két társnemzet ne akarjon benünket erőnkön felül megterhelni.

A követek a felosztást így tartják szem előtt 100-ból:

A taksás helyek számára kiszakítván	9-et,
marad felosztásra 91 rész.	
Ebből a székely nemzet magára vállal	14-et,
a vármegyék ha adnának	37 ³ / ₄ -et,
a szász nemzetre maradna	39 ¹ / ₄
	Összesen 100 ¹)

Protestál a székely nemzet, hogy ha az országos adó a rendkívüli adóval együtt 60,000 frton felülhaladna, szegénységük miatt nem vállalhatnak magokra többet, mint a mennyi most a 14% szerint a 600,000 írtból rájuk esnék.

Vegye tekintetbe testvériesen a más két nemzet azt, hogy 159 év óta évenként mindig több és több terhet vállalt a székely nemzet magára: néhány évig 50,000 frtot fizetett, azután 60,000-re az 1697 év körül pedig már 75,000-re emelkedett a más két nemzet sürgetésére, a mire m. e. kényszerítve volt a más két nemzet által, mert körülbelül 800,000 frtra emelkedett fel az adó. De még ezzel sem elégedett meg a más két nemzet, hanem a következő években mindig többet kívánt, úgy hogy midőn az országnak egy milliót kellett fizetnie, 95,000 frtra felmentünk mi is. De midőn a katonatartási adó (militare quantum) ő fge kegyelméből 800, majd 700, később 600 ezer frtra szállott alá, a más két nemzet a taksás helyek nagy megkönnyebbedésére: a székely nemzetet ebből az engedményből nem részeltették, úgy hogy míg a millióból 95,000-et adtunk, most a 600,000-ből 100,000-et vagyunk kötelesek adni.

Ha megtekintik a testvér nemzetek, hogy mennyit fizettek 1697, 98: 99-ben, látni fogják, hogy az ő terhük mindig könnyebült, a mienk pedig nagyobbodott. Pedig ha a millióból 95,000-et.

¹) *Oldaljegyzetben ez áll:*

A mostani felosztás így van 100 után:

A taksás helyek adó aránya	6 ² / ₃
A székely nemzeté	16 ² / ₃
A magyar nemzeté	37 ¹ / ₂
A szász nemzeté	39 ¹ / ₆

Ebből kitűnik, hogy a székely nemzet saját terve szerint könnyíteni akarja adóját a 2²/₃%-kal, míg a taksás helyeket 6²/₃-ról 9%-ra akarná felemelni,

adóztunk, most a 600,000-ből 57,000-et kellene adnunk, fizetünk pedig 100,000-et.

Ebből látszik, hogy a csász. kir. hadak bevonulása óta mindig többet és többet fizetünk még akkor is, midőn a többiek terhe kevesbedett. Ideje immár 39 és több esztendő óta folytatott adóemelést, hogy ennek a nemzetnek a terhe ne neveltesse, a jog és méltányosság ezt kívánja.

Ha valamit ellenvetnének, elég azzal megfelelni, hogy elég volt már 39 esztendeig ¹⁾ mindig csak emelni a székelység adóját, most már elégedjenek meg a székely nemzet magára vállalt terhével.

Hogyha nem sikerülne megegyezni, ő felsége ítéletére kell bízni, mint fő igazságszolgáltatóra, az adófelosztás (proportio) megállapítását

(Egykorú írásból, mely hivatalos példány, minden aláírás nélkül, a bécsi közös pénzügyministerium levéltárában, Siebenbürg. Acten fasc. 3. nr. 11.)

1580.

A székelyekről, Erdély népei állapota jellemzésében. (1730 ?)

Compendiosa informatio de principatus Transylvaniae statu, ejusque politica et civili administratione, jurium cursu et oeconomia provinciali privata et publica, quam brevissime fieri potuit, descripta.

(Kivonata a székelyekről írott résznek):

Erdély három nemzete között második a *székely*, a mely székekben lakik, u. m. Maros, Aranyos, Udvarhely, Háromszék és Csik-székben. Grófok, bárók, nemesek és népből állanak ezek lakói is. A különbség a vármegyék és székek lakói között az, hogy a nép a vármegyékben inkább alá van vetve a földesuraknak, terményéből tizedet fizet, míg a *székely nemzet eredetétől fogva szabad*, semmiféle adózásra nincs kötelezve, a hadakozásra van fentartva

¹⁾ A 39 esztendő emlegetése szolgál alapúl az okirat kelte meghatározására. Ha a Leopold-féle diploma és a gubernium (1691) keletkezése idejéhez hozzáadjuk a 39 esztendőt, 1730-at kell gondolnunk ez okirat keltéül.

és saját költségén katonáskodni tartozik. Innen van, hogy oly kiváltságai vannak, melyek szerint az adózás és katonatartás (a téli és nyári szállásadás) alól fel van mentve, mert saját költségén köteles katonáskodni. De minthogy ő felsége jelenleg nem él az ő hadi szolgálattal, bár adót fizetni nem tartoznak, mégis az adóból magukra vállalnak bizonyos részt, a többi a vármegyék és szászok között osztván fel.

A székelyeknek régi szabad és katonai szervezetük alapján az a kiváltságuk is megvan, hogy *megszakadás esetén*, akár szabadosok, köznép (plebei), akár nemesek (kivéve némely, főképp a felségsértés esetét), *birtokuk nem száll a kincstárra, hanem a vérrokonokra és ezek kihalta esetén a szomszédokra*.

Magyar nyelven beszélnek.

A székelyeknek a Rákóczi-forradalom előtt minden székben külön *kapitányuk* volt és *főkirálybírójuk*. A kapitányok régi szokás szerint a katonai ügyeket vezették, a főkirálybírók pedig az ítélezést és a politikai ügyeket. Nem zárattott ki mindazáltal a bírászkodásból a főkapitány sem, sőt ha a fejedelem a székely székre rendeletet küldött, azt mindig a főkapitány, fő- és alkirálybíró, esküdtek és jegyzők címére intézte együttesen. De most már a kapitányság eltöröltetvén, egyedül a királybíró feje a széknek. És minthogy a székely székek többnyire még részleges székekre is fel vannak osztva, miként a vármegyék, mindenikben vannak *vicekirálybírók* is, ülnökökkel, jegyzővel, a kik által az igazságszolgáltatás elég serényen történik.

«Est enim natio ista tenacissima suorum jurium et proinde non facile patitur injuriam absque juridica revisione rei et inde causae et lites inter eos ex re vel minima plurimae.»

A székelyek között az a szokás és gyakorlat, hogy mivel a szabad székely semmivel sem tartozik a földesuraknak: *«illis et promiscue omnibus nobilibus quoque sit sedes particularis, ubi tractata aequae appellationem ad sedis Siculicalis generalem sortiuntur, indeque ad tabulam regiam.»*

A vármegyei és székely székbeli tiszteknek régebben nem volt fizetése, de midőn országgyűlésre, vagy más gyűlésre kellett menniök, akkor részleges megadóztatás alá vetették a népet a

költségre és abból adtak úti költséget. Ezt a szokást máig is fentartották, úgy hogy a tisztviselők sajátjaikból élnek és a büntetésekből s a népnek szokásos önkéntes munkájából. A székelyeknél ugyanez a szokás áll fenn.

A magyarok és székelyek között vannak grófok, bárók és nemesek, kiket *regalistáknak* neveznek, mert királyi meghívóval szoktak országgyűlésre hívatni, a hol szavazatuk van, de saját költségükön jönnek, mennek és élnek az országgyűlés alatt.

A katonák elszállásolására a porták száma szerint vetették ki előbb az adót, *a székelyek semmivel sem járultak hozzá*; a török-adó mindössze 80,000 birodalmi tallér volt, egyéb ajándékkal együtt mindössze 100,000 frtra rúgott. De midőn a szükség nagyobb összeget kívánt a katonaság tartására, más felosztást kellett behozni.

A Rákóczi-forradalom alatt a szászok meggazdagodtak, mert a nemesek kerített városokba menekültek, a falvak elpusztultak. A forradalom és pestis előtt a vármegyék fizettek több adót, de azután a kir. bizottság gazdagabbnak találván a szászokat, ezek a királyhoz felebbeztek. Az összeírásnál a nép rendesen eltagadtak, a tisztviselők összejátszodtak, majd vegyes bizottságot küldöttek ki s ha nem tudtak megegyezni, a gubernium vagy a király döntött. De állandó a felosztás felett való versengés. Mikor aztán az adó felosztatott, következik a beszédés. A szolgabírák kiadják falunként, hogy mikorra kell beadni. De minthogy rendesen nincs annyi pénz, az adófizető behoz egy keveset, azután elvesznek adóban tőle valamit természetményben s így forog a pénz köztük, míg kikerül az adóösszeg.

Magyarországon a nemes nem fizet adót, ha háza van de egyetlen jobbágya sincs; *Erdélyben* azonban ha csak három jobbágya nincs, alá van vetve az adófizetésnek, mivel nincs a ki helyette fizessen.

A székely nép így fizeti az adót: Két osztályba soroztatnak: vagy *parasztok*, a kik földesurak alá tartoznak, vagy *szabadosak*, a kik azelőtt házanként katonáskodtak. A szabadosak és parasztok alá vannak vetve az adónak, különbség közöttük, hogy mivel a parasztok (a földesurak jobbágjai) a föld után, melyet uraiktól bírnak, hetenként 3 napot tartoznak dol-

gozni, tehát vagyonuk után felényit fizetnek, mint a mennyit a szabadosak, vagy a jobbágytalan egy-házias nemes emberek adóznak a régi szokás szerint. A vármegyékben és székely székekben senki sincs «subditus», a ki ne fizetne adót, ha csak nem szolgál, sőt ezek is, ha paraszt-földet művelnek, adózni tartoznak.

A hitelezők kamatlába eleinte tetszés szerinti volt, azután 10%, majd 6% volt a törvényes, de ez utóbbin nem lehetvén kölcsönt kapni, Bánffy György, Bethlen Miklós és Apor István a kincstartó magok kérték az udvart, hogy engedélyezze a 10%-ot, mert nem kapható másként s az adós úgy sem jelenti fel hitelezőjét megbüntetés végett.

A szegénység a nemesség közt onnan is van, hogy Erdélyben nincs *majoratus*, a birtok sok apró részre van felosztva. A jobbágy itt nem fizet taxát, csak dolgozik, a mi a sok járás-kelés mellett úgy a birtokosnak, mint a jobbágyoknak káros.

Az ilyen szegény népnek aztán télire nyakára tétetik a katona.

Apaffy idejében a katonának mindent adtak természetben, kenyeret búzában, húst élő marha alakjában, bort hordóval, szénát szekér számra, zabot köblönként s azonkívül pénzt. Később mindezt pénzen váltották meg, a miből sok kellemetlenség támadt. A Rákóczi forradalom után az *én közbenjárásomra* visszaállították részben a természetben való élelmezést, úgy hogy a kenyeret búzában kapják, a miből a gazda a katonának kenyeret készít; szénát és zabot természetben, a mit a rendes taksába beszámítanak ép úgy a katonának, mint a tartománynak levonnak az adóból.

Nehogy azonban a bor és hús felett viszálykodás támadjon: a csász. commissarius meghatározza, és kiveti, hogy mennyi taksa jár a katonának a hús és bor fejében pénzben. Így néhány év óta közös asztalon él a katona a gazdával, a legnagyobb romlására a népnek és nem javára a katonaságnak, kinek élelme közös a gazdáéval.

Mert a nép is nagyon különbözően él. Az oláh pl. sokat bőjtől, nem eszik hús ételt, kenyeret sem eszik, csak málét s főzni sem igen tudnak. Milyen élelme van itt a katonának a gazdával együtt?!

A magyar, székely és szász falvakban is gyakran csak száraz

kenyéren élnek. A nagyobb magyar és szász városokban és mezővárosokban jobbacskán élnek, de itt sem főznek minden nap, a falvakban pedig kevés helyütt van mészárszék. A katona itt is «sociatim per Kameradschaft» élt, másutt pedig az élelem megváltását kapta és társaival együtt ott étkezett, a hol valamit készíthettek számukra. Igen sok kellemetlenség származott e bajokból és a tapasztalás megmutatta, hogy Erdélyt ezt elviselni nem képes. *A nagyobb Magyarországon*, a hol civilisáltabb a nép és egy falu mindössze, 1, 2 vagy 3 katonát tartozott ellátni, inkább praktikus ez a dolog, de *Erdélyben*, a mely mindössze 1800 és néhány helységről áll (beleszámítva a városokat is) ez a dolog nagyon inpracticabilis.

2–3 év óta tehát új *élelmezési rendszer* hozatott be, hogy az országgyűlésen meghatározzák a téli szállásolás szükségleteit, beleszámítva a természetbeli szükségleteket, mint kenyeret, szénát, zabot a szokásos taxán, u. m. a búza köblit 2 frt, a székér széna 2 frt, a köből zab 30 kr. árban.

Ezekből megítélhető, hogy miként kell a hiányokon segíteni.

A guberniumból rendszeren csak 3 tanácsos van a residentiában egy-egy hónapig, azután más hónapban más 3 és a 3-ikban ismét 3, a kik között rendszeren az idősebb szokott elnökölni.

Kolozsvárt tették a gubernium székhelyévé.

A *székelyek* közt a királybírák a szék által szabadon választatnak. A főkapitányokat a fejedelem nevezte ki; így köztük a széknek is, a fejedelemnek is megvolt a maga bizalmi embere; de a Rákóczi-forradalom idején ezek a főtisztek részint elpártolván, részint elhalván, az udvar szükségesnek látta e főhivatalokat (az elhunyt Steinville gr. főparancsnok által) egyre redigálni; a hadi állapot is indokolta, hogy a kapitányság eltöröltessék, nehogy a székelyek azt higyjék, hogy ők katonáskodni fognak, mert ezután adózni fognak. Így a székelyek közt nincs főtiszt, a kit a király nevezne ki, hanem csak olyan, a kit a szék ajánl megerősítés végett, a kit a szék meg is változtathat, ha úgy akarja. A megerősítés jogánál fogva tehetné csak ő felsége valamely meghitt emberét a főtisztségbe, ha a szék választás által változtatni akarna.

Kivül: Informatio ex Transylvania. Ad. fasc. ad Miko M. (?)

(Egykorú emlékirat 41 levélen, aláírás és keltezés nélkül, a bécsi közös pénzügyminisztérium levéltárában az erdélyi akták közt.)

1581.

A főkörmányzó Csík, Gyergyó és Kászonszéknek. Szt.-Benedek, 1731.

január 20.

Tudatja, hogy a commendérozó generalis értesítette, hogy *Csík, Gyergyó* és *Kászon*-székből «kémlelés titulusa alatt felesen járnak be a szomszéd országokba, kik feles árút, marhát és egyebet visszajöttökben hoznak és nem annyiban a kémlelés kedveért, mint kereskedés végett a quarantana töltés nélkül jönnek és mennek.» Megparancsolja, hogy az ilyenekre figyelemmel legyenek és a melyiket megkapják rögtön fogassák el.

Datum in Sancto Benedicto die 20. Januarii 1731.

C. SIGISMUNDUS KORNIS

gubernator m. p.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1582.

Gróf Haller János Csík, Gyergyó és Kászonszéknek. Darlacz, 1731.

márcz. 1

Darlaczon 1731 martius 1-én kelt és a székhez küldött levelének utóíratában:

«Úgy látom, hogy parancsolja a mgos gubernium újabban a gymesi passus restauratioját, de ha a nemes szék magától valamit építene rajta, úgy lehetne, hogy a generalatusnak nem tetszenék és héjában lenne a munka, azért talán nem ártana rescribálni a mgos guberniumnak, hogy vagy a mgos gubernium, vagy a mgos generalatus determinálná azon épületnek mivoltát; ha kgteknek is úgy látszanék, én írnék mgos generalis urunknak mind arról, mind pediglen hogy a több székek is concurrálnának.»

Darlacz die 1-ma Martii 1766.

GR. HALLER JÁNOS m. p.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1583.

A főkörmányszék Csík, Gyergyó és Kászonszéknek. Kolozsvár, 1731.

junius 26.

Mivel (a mint a generalis commendans írja) Fogarasföldéről 50–60 paraszt ember fegyveresen ment által *Havasalföldére*, megparancsolja: «hogy a dominus terrestrisek és possessorok szedjék el mindjárt mindenütt a paraszt kösségtől a fegyvert.» «Különben ha post hujus modi promulgationem ubique publicatam, fegyver, kard, pallos és puska találtatik a parasztságnál, a tisztek tartozzanak sub gravi honoris jactura et gubernii animadversione, a die publicationis praesentium intra quindenam elszedni tőlök a puskát és fegyvert.»

Megparancsolja, hogy különösen a havas alatti kösségekre jól vigyázzon, hogy senki «se titkon, sen nyilván, se erőszakosan ne elabáljon.»

C. SIGISMUNDUS KORNIS m. p.

gubernator.

Mellékleten: «Szinte midőn ezen commissio concludáltatott volna, érkezék mgos commendans generalis ő excellentiája levele 22-da labentis *Craiováról* íratott a guberniumhoz, «hogy a vármegyék és székek tisztei reá vigyázzanak s vigyáztassanak» a tolvajokra és a hol megkapják, rögtön elfogják.

«Azonban a szökő és bujdosó emberekre is oculatissime vigyázzon és vigyáztasson s valahol affélék talátnak, a férjfiak megfogattván, tétessenek tömlöczbe, a cselédjek, marhájok sub bona custodia adattassanak által a dominus terrestrisnek;» ha egy falu nem bírna velök: «a szomszéd falu is tartozzék insurgálni» és ha így sem bírnának, kérjenek katonai segítséget, végső szükségben írjanak a generalis commendansnak.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1584.

Cserei Mihály (a történetíró) levele öcséséhez Cserei Jánoshoz valami

adósságról és egy elfogott oláh jobbágysága felől. Kelt Nagy-Ajtán,

1731. szept. 1.

Édes öcsém uram. Kegyelmed levelét böcsülettel vettem. Én nem győzém czérnával tovább halogatni a creditort, hanem

kedvetlenségemre, a kit soha nem cselekedtem, *Ürmösön* kérttem 30 forintokat s azzal contentáltam; ott is *Ürmösön* csak tíz napig adták, most kedden az is eljő a terminus, bár csak akkorra külgye meg kegyelmed a pénzt oda is, hadd felelhessek meg parolámnak, mert ott ugyan valóban nem adatik dilatio; többször efféle dologban magamot bizony nem immisceáлом, hanem magam szükségemre mikor kívántatik, akkor kételen leszek másuvá recurrálni. Egy *Nagyajtai Miklós* nevű oláhot fogtak meg, de nem izente meg, miért. Sellérül nekem adná magát, ha valami notabilis malitiája nincsen s kegyelmed rövidsége nélkül meglehet, kezességen bocsátaná el kegyelmed, úgy mindazáltal, hogy a kegyelmed czéduláját hozzák hozzám elsőben.

Ezzel maradok Nagy-Ajtán 1. Sept. 1731.

Kegyelmed szolgálja báttja
CSEREJ MIHÁLY mpria.

(Sajátkezű eredetije egy tenyéryi czédulán *Cserey Ákos* úr birtokában
Ákosfalván.)

1585.

A főkörmányszék Csik, Gyergyó és Kászonszéknek. N.-Szeben, 1732.

január 11.

Hogy a *Törökországban* dúló pestis elterjedése megakadályoztasék, a határon *vesztegzárt* kell létesíteni ő fge parancsolatára, a mihez az anyagot a hazai közönség adja, a munkásokat a *cassa cameralis* fizesse. A vesztegzárhoz szükséges épületekhez való fákat, léczeket, sindely és deszkákat nem csak levágassa ós elkészíttesse, hanem mindeneket el is szállitasson.

B. GREGORIUS SORGER

S. KÖLESÉRI

episcopus Transilvaniae et pr. Transilvaniae gubernii praeses m. p.

Mellékleten kimutatása a *gyimesi és sz.-miklósi* vagy *piricskei* passushoz szállitandó gerendáknak stb.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1586.

Csik, Gyergyó és Kászoszszéknek kérése a guberniumhoz. Csik-Somlyó

1732 febr. 3.

Irják, hogy a contumaciához szükséges épületekhez sem sindely, sem cserefa nem taláztatik a székekben oly vastag, de még alábbvaló sem. «Signanter pediglen vagydon azon specificatióban in tabella, hogy az nevezett két passusra 69 ezer sindelyt és 75 szál cserefát, három-három ölesekét és ugyan három-három arasznyi vastagságúakat adminisztrálnánk.» Mikor a praesidiumot restaurálták, *Udvarhelyszékről* vitettek 400 palizátafát, ennyiben lévén az dolog, minthogy sindely *Oláhfaluban* és *Zetelakán* készen elég taláztatik, cserefa is nemes *Udvarhelyszéken* bővön termik, ezek iránt kérik, hogy azon nevezett helyekre parancsolni és committálni ne aggraváltassék az mgos regium gubernium.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1587.

A főkormányzék Csik, Gyergyó és Kászoszszéknek.

a) *N.-Szeben, 1732. febr. 16.*

«A tölgy és fenyőfák vastagsága mértékét megvétette volt a mestereMBER, ... felette való vastagságúakat irván belé (a specificatióba); a gubernium bizonyossá lett, hogy sokkal vékonyabb fák is jók lesznek.»

BARO GREGORIUS SORGER

ep. Trans. gub. praeses m. p

b) *N.-Szeben, 1732. február 18.*

Február 3-án kelt levelökre válaszolja, hogy a vesztegzár épületekhez kívántató fákat *Udvarhelyszékkal* nem szállíthatatja, «minthogy a külső székek, a kik épen szélyben nincsenek, mint kgtek, más egyéb sok olyanokkal aggraváltatnak (u. m. mársusokkal, condescensiákkal, vecturákkal etc.) a kik kgteket nem igen találják. A fákat tehát csak szállítsák ök; «tölgyfa pedig nem taláztatván, talpoknak bükkfa is jó léssen, köveket tévén alájok, fedél alatt azok is feles ideig fognak durálni.»

c) *N.-Szeben, 1732. március 4.*

Méltóságos commenderozó generalis excellentiája tegnapi napon írt s a guberniumnak ma küldött leveleiben írja, hogy csudálkozással hallja mind eddig is az kösség között meg nem szünését az tatár hirtől való félelemnek, sőt némely helyeken sokaknak mintegy futásra való készületjeket a miá; holott Isten kegyelméből, mostan semmi periculum afféle irruptiotól nem immineálna, sőt ha lehetne is valamitől tartani, olyan militaris dispositiok és rendelések tétettek ő excellentiájától, a kik Isten után securitást igrnek a hazának: Kivánja annak okáért ő excellentiája per commissiones guberniales intimáltatni ezen dolog iránt való megcsendesedését a lakosoknak és föld népének. Melyre nézve kgtek a dolgot így értvén s azt a kösség között a szerént promulgálván, csendesítse őket és a hol oly megindult állapottal volnának, a mint ő excellentiája informáltatott, a futástól és szaladástól tartoztassa stb.

Cibinii die 4 Martii a. 1723.

BARO GREGORIUS SORGER
episcopus Transilvaniae, pr. Tr.
gubernii praeses m. p.

DÁVID MAXAY
secretarius.

d) *Nagy-Szeben, 1732. szept. 2.*

«A mig a vacans gubernatori főtiszttség ezen principatusban szokott rend és candidatio szerint stabiliáltatik, az alatt mélts gróf *Franc. Paulus a Wallis*, ő felsége belső és hadi tanácsosa, camerarius, campi mareschallus locumtenense, egy gyalog regiment colonellussa, erdélyi és Olt mellyéki generalis commendansa és ennek fődirectora ő exciájára az erdélyi gubernium és haza provisoria directióját kegyelmesen bízni parancsolta ő fge.»

e) *N.-Szeben, 1733. márcz. 18.*

Tudatja, hogy *Haller János* főkirálybirót kinevezték gub. consiliarisnak; megparancsolja, hogy a főkirálybiróságra candidáljanak 3 alkalmas férfit a székely nemzet szokása szerint, szavazat többséggel.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1588.

Az Erdélyben levő katonaság parancsnokai számára kiadott német rendelet latin fordítása, a lakosok panaszaik orvoslása és a kihágások megakadályozása végett. N.-Szeben 1732. oct.

Copia translata ex germanico ordinationum ad commendantes militiae in principatu subsistentis datarum.

Porrecta mihi sunt occasione proxime praeteriti gubernialis congressus a tunc hinc praesentibus supremis officialibus quaedam militaria gravamina, in quibus se aggravatos sentiunt et quidem

1-mo. Dominos officiales quorundam regiminum violenter curias et domos nobiles pro eorum habitationibus occupare (uti de his etiam particularia mihi allata sunt, quod statim a me rejectum est), in quibusdam autem locis comitatus et sedis ad reparanda inutilia et superfluum edificium cogere et ea propter munera exurgere, neque subalternos officiales in iisdem assignatis quartiriis cum domorum hospitibus cohabitare, sed integras pro se domos private praetendere. Quemadmodum haec omnia contra normam benignissime emanati et jam publicati regulamenti tendunt: idcirco necessum fore videtur, ut dominus N. omnes et singulas centurias incluti regiminis iterato admoneat, provideatque sedulo, ut tam supremi, quam subalterni officiales in rebus quartiriis et locationibus concernentibus legibus praememorati regulamenti sese accommodent. Proinde curias nobiles nemo occupet, sub titulo reparationis nulla munera, sub certa animadversione, eorumque refusione exigat, in casu autem alicujus defectus, data prius commendanti notitia, omnia rite ordinabit et dispositiones faciet, ut unicuique id, quod necessarium fuerit, assignetur et praestetur, ubi in reliquo subofficialibus in specie intimandum est, ut hospitibus suis graves ne sint et licet unum cubiculum tantum habeant, omnino aequiescant, cum iisdemque cohabitent.

2-do. Querulantur etiam praememorati officiales, quod milites praesertim equestres quoad foenum respectu qualitatis aequae ac quantitatis nimis magnum faciant selectum, nec minus milites in pagis locatos carne et pane excepto reliquum victum ab hospitibus suis praetendant. Quemadmodum haec cum norma regulamenti et quidem 81-ma et 5-ta non conveniunt, aequae ne ita fiat, prohi-

bendum erit, et in tali casu ad principatum officialium intimati-
onem centuriarum commendentes sub gravi animadversione iisdem
assistere, remediumque adhibere tenebuntur. Et cum

3-tio. Domini officiales, licet saepissime interdictum sit, sub
titulo sic dicti *service* ex pagis, ubi stationem habent, sibi quotidie
ad eorum domestica servitia utriusque sexus laboratores et adju-
trices gratis dari postulant. Proinde mandato regulamentali sese
accommodent et officiales abusum huncce a non nullo tempore
illapsum abrogare et tollere, omnem adhibeatur curam.

4-to. In puncto praejuncturarum quaerelae adhuc dum continu-
antur, quod officiales aequae ac gregarii saepissime iisdem etiam
extra servitium domini et absque condecienti assignatione cum
maximo provinciae aggravio utantur. Proinde et hoc etiam puncto
serio animadvertendum est, ne quisquam praejuncturam aliquam
sub articulo et in regulamento expressa poena gratis assumere
audeant, quae in transgressores quam primum a principatum officiali-
bus ad notitiam dabitur, absque ulla conniventia exequanda erit.

5-to. Querulantur, quod comitatus et sedes in transitibus
militiae passim pro equilibus portionibus equorum caesareorum
solum, pro dominorum officialium vero plane nullas habere possint
quietantias. Quemadmodum autem domini officiales nequaquam
praetendere possunt, ut ipsorum equi in itineribus aut ubicumque
gratis alantur: proinde hisce serio jungitur, ut de expensis in
propriis equos, juxta portiones quietantias dent. Si quidem

6-to. Tristis experientia docet, quod pecorum lues, quae in
plurimis provinciae comitatibus et sedibus grassatur, incolis mul-
tum damnum intulerunt, cujus respectu resolutum est, praetium
carnis in pagis aliquantulum augere et quidem hoc modo, ut
durante hac hyeme, a militibus binae librae carnis bubulcae duobus
et medio crucigero solvantur, id omnibus in pagis hybernantibus
significandum est. Similiter

7-mo. Omnium centuriarum officiales instruendi sunt, ne
omnes excessus vel praestationum defectus ad computum pro-
vinciae generalem deferant, sed in casu alicujus exorbitantiae,
quam primum complanare solliciti sint. Ubi porro

8-vo. Silentio non praetereundum, qualiter praementionati
supremi officiales querulanter afferunt, quod iisdem a parte regi-

minum saepissime executiones, ad maximum praerogativae suae nobilitaris et benignissime a sua majestate sacr. concessi privilegii praejudicium, in propria eorum domos mittentur. Cum jam a me id interdictum sit, ne absque praescitu meo ullas executiones mittere licitum sit, sed in casu alicujus defectus ofacto ad me recursu, de remedio vi officii mei providere sciam. Proinde huic ordinationi inhaerendum erit et praememorati officiales provinciales executionibus neutiquam graventur. Et hoc dominis N. omnibus et singulis compaginis incl. regiminis ad notitiam dandum et effectus in uno ac altero, ut consequatur observandum et manu tenendum erit. In reliquum. Cibinii die mensis Octobris anno 1732.

(Egykorú másolat Udvarhelyvármegye levéltárában.)

1589.

III Károly rendelete az erdélyi kir. táblának, hogy idézzék törvénybe S.-Szt.-György városát a kincstári tizedek milyen jogon való birtoklása igazolására. N.-Szeben 1733. decz. 10.

Carolus sextus dei, gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiaeque etc. rex, archidux Austriae et princeps Transsilvaniae, fidelibus nostris egregiis et nobilibus *Stephano Székely, Thomas Kovács, Josepho Boér et Francisco Hatmansdorfer*, tabulae nostrae regiae in Transsilvaniae judicariae scribis ac juratis notariis, per nos ad id e curia nostra specialiter exmissis gratiam nostram caesaream regiam. Exponitur Majestati nostrae in persona fidelis nostri egregii *Emerici Csulai de Nagy-Csula*, causarum nostrarum in haereditaria principatu nostro *Transsilvaniae* fiscalium directoris ab officio suo directoratus, qualiter superioribus temporibus iudex et jurati, ceterique cives et inhabitatores universi oppidi nostri *Sepsi-Szent-György*, in sede Siculicali *Sepsi* existentis habitati, universas cujuscunque speciei et materiei decimas ejusdem oppidi *Szent-György*, alias juxta jura et articulos regni superinde editos fisco nostro regio Transsilvanico cedendas, absque propria collatione nostra consensuque

nostro regio qualitercunque et quomodocunque apprehensas, minus efficaci, minusque competenti legibus patriae jure possiderent et manutenerent, damno et praejudicio fisci nostri regii Transsilvanici manifesto. Ob hoc vellet idem exponens ab officio suo directoratus predictas decimas nostras fiscales a praenotatis iudice et juratis, ceterisque civibus et inhabitatoribus universis (nisi sufficientibus documentis ac literalibus instrumentis jura sua erga easdem habita legitimo titulo, juxta receptas patriae hujus leges stabulire et comprobare poterint) rehabere et pro fisco nostro regio Transsilvanico reoccupari et reassignari, superindeque eosdem iudicem et juratos, ceterosque cives et inhabitatores universos in curiam nostram, nostram videlicet in praesentiam medio vestri ammoneri facere jure admittente.

Proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus, statim vos simul vel duo vestrum sub oneribus alias in similibus observari solitis erga praedictos iudicem et juratos, ceterosque cives et inhabitatores universos cum praesentibus accedentes, qui si personaliter reperiri poterint, eosdem ibidem personaliter, alioquin de domibus habitationum sive solitis suis residentiis, unde videlicet, praesens haec ammonitio vestra ad scitum eorundem com mode devenire poterit, ammonetis eosdem ibidem, dicatisque et committatis eisdem verbo nostro regio, ut ipso primo et uliis immediate subsequentibus diebus ad id aptis et sufficientibus literas et literalia instrumenta, legitimaque documenta de praedictis decimis habita juxta Compilatae Constitutionis partis 5-tae edictum 27-mum coram gubernii nostri regii Transsilvanici consiliariis, supremisque comitatuum et sedium officialibus ac tabulae regiae judicariae assessoribus producturi, juraque sua erga easdem habita legitimum, superindeque iudicium et justitiam recepturi comparere modis omnibus debeant et teneantur. Certificantes nihilominus eosdem ibidem, quod sive ipsi termino in praescripto, modoque praedeclarato coram praefatis consiliariis nostris, supremisque officialibus ac tabulae regiae judicariae assessoribus compareant, literasque et literalia instrumenta juribus suis proficua producant, sive non: nos tamen partis comparentis ad instantiam una cum praefatis consiliariis nostris, supremis item officialibus ac dictae ta-

bulae regiae judiciariae assessoribus id faciemus in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo.

Et post haec vos seriem praemissae huiusmodi ammonitionis et certificationis vestrae, prout per vos fuerit expedila et peracta, Majestati nostrae suo modo terminim ad praescriptum fide vestra mediante referre vel rescribere modis omnibus debetis et teneamini. Secus non facturi, praesentibus perfectis exhibenti vestitutis. Datum in libera regiaque civitate nostra saxonicali *Nagy-Szeben*, die decima mensis Decembris anno domini millesimo septingentesimo trigesimo tertio.

Et subscriptum erat in margine a dextra: Lecta Correcta m. pr. Erantque sigillo ejusdem Majestatis vestrae sacratissimae judiciali et authentico eoque Transsilvanico in inferiori earundem margine in medio loco videlicet solito super cera rubra ductili impressive communitae et roboratae patenterque confectae et emanatae.

(A királyi táblai jegyzők átiratából: Id. alább.)

1590.

A királyi tábla irnokai jelentése III. Károlyhoz, S.-Szt.-György tanácsának a tizedek bírása ügyében törvénybe idézése felől. S.-Szt.-György 1734. jan. 25.

Sacratissima caesarea regiaque catholica Majestas, domine domine nobis naturaliter clementissime, benignissime. Vestra clementer nosse dignetur Majestas sacratissima, quod nos literas ejusdem Majestatis vestrae sacratissimae ammonitorias pariter et certicatorias pro parte et in persona egregii *Emerici Csulai de Nagy-Csula*, causarum sacratissimae Majestatis vestrae in haereditario *Transsilvaniae* principatu fiscalium directoris ab officio suo directoratus legitime confectas et emanatas, nobisque inter alios ejusdem Majestatis vestrae sacratissimae humiles perpetuoque fideles subditos et servitores literis nominanter in iisdem conscriptos, praeceptorie sonantes et directas summo quo decuit honore et obedientia humilime recepimus in haec verba: *Carolus sextus stb. (Ld. fennebb az egész oklevelet.)*

Quibus nos humilime receptis, semper et in omnibus, úti tenemur et par est, obedire satisfacereque volentes, in hoc anno praesenti millesimo septingentesimo trigesimo quarto, die vero vigesima quinta mensis Januarii in praesertis sacratissimae Majestatis vestrae literis ammonitoriis et certificatoriis annotatos judicem et juratos, ceterosque cives et inhabitatores universos in oppido *Sepsi-Szent-György* in sede Siculicali *Sepsi* et consequenter domo circumspecti *Pauli* ... medio circumsectorum *Francisci Gyárfás* judicis, alterius item *Francisci* et *Michaelis Császár* juratorum dicti oppidi *Sepsi-Szent-György*, juxta tenorem et continentiam earundem jam praesertarum sacratissimae Majestatis vestrae literarum ammonitoriarum et certificatarum ammonuimus eosdem ibidem, diximusque et commissimus eisdem verbo Majestatis vestrae sacratissimae regio, ut ipsi primo et aliis immediate subsequentibus diebus ad id aptis et sufficientibus literas et literalia instrumenta, legitimaque documenta de decimis ejusdem oppidi habita, juxta Compilatae Constitutionis partis 5-tae edictum 27-mum coram gubernii Majestatis vestrae sacratissimae regii Transsilvanici consiliariis, supremisque comitatum et sedium officialibus ac tabulae regiae judicariae assessoribus producturi, juraque sua erga easdem habita legitimaturni, superindeque judicium et justitiam recepturi comparere modis omnibus debeant et teneantur. Certificantesque eosdem ibidem, quod sive ipsi termino in praescripto modoque praedaclarato coram praefatis consiliariis, supremisque officialibus ac tabulae regiae judicariae assessoribus compareant, literasque et literalia instrumenta juribus suis producant, sive non: vestra tamen Majestas sacratissima una cum praefatis consiliariis, supremis item officialibus ac dictae fabulae regiae judicariae assessoribus partis comparentis ad instantiam id factura est in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo.

Ad quam quidem hujusmodi ammonitionem nostram praefatus dicti oppidi judex respondit: Értjük.

Et post haec nos praemissae hujusmodi ammonitionis et certificationis nostrae seriem, prout per nos exstitit expedita et peracta, Majestati vestrae sacratissimae fide nostra mediante rescripsimus, eandem in reliquo Majestatem vestram sacratissimam diu-

tissime foeliciter vivere et valere, glorioseque regnare desideramus. Datum anno die locoque, ut in praemissis.

Correcta per nos ejusdem Maiestatis vestrae sacratissimae humiles perpetuoque fideles subditi et servitores

STEPHANUS SZÉKELY mpr. et THOMAS KOVÁCS mpr.

sacratissimae caesareae regiaeque catholicae Majestatis tabulae regiae in Transsilvania judiciariae scribae et jurati notarii ad praemissa fideliter peragenda specialiter exmissi.

Kivül: Sacratissimae caesareae regiaeque catholicae Majestati, domino domino *Carolo* sexto dei gratia electo Romanorum imperatori semper augusto ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiaeque etc. regi, archiduci Austriae et principi Transsilvaniae, domino domino nobis naturaliter clementissimo, benignissimo.

Anno 1734. Apertae per me magistrum *Sigismundum Kun* proto-notarium impropria.

(Eredetije az orsz. levéltár erdélyi fiskális osztályában, «V. F. fasc. 374» jelzet alatt.)

1591.

A székegy-udvarhelyi tömlöcztartó (porkoláb) utasítása és számadása.

1734. márcz. 2.

Instructio.

A tömlöcztartó szorgalmatos és köteles legyen arra, hogy senkit is az n. szék tisztjei hire akarattya nélkül el ne bocsásson, valakit vagy az ns. szék tisztet vagy nemesség vagy akármely rendbeli emberek foglya legyen, a tömlöcztartó kezibe és curája alá küldetnek.

2. Ha szintén főemberek nemesek magok jobbágyokat, cselédekét tömlöcztartó kezibe keze alá küldenék, úgy azokat is az ns. szék tisztjei czédulája nélkül el ne bocsássa, hanem tiszt uraimék czédulájára tartozzék elbocsátani.

3. Mindennap háromszor megvizsgálja szorgalmatosan az tömlöczet maga, az hajdúkkal reggel, délben és estve, ha úgy kívánatik éczaka is.

4. Az raboknál fém kést vagy egyéb akármilyen nemű eszkö-

zöket, még az ollót is bentartani ne engedje, az vasba veretésekét megvizsgálja jól, az vasakat, hogy mint verik az rabokra.

5. Mikoron a rabokat dologra vagy egyébre kiviszik, az hajdúk kezibe számán adgya, az vasakat is megvizsgálja, mind mikor kiviszik, mind mikor behozzák, mint legyenek az vasakban.

6. Az hajdú két renddel strázsáltassa éjjel, és nappal és mindenkor az tömlecz ajtaján legyenek.

7. Igen jól megvizsgálja, mikor valaki a rabokkal akar beszélteni, vagy ételt beadni, hogy valami instrumentumokat, melyekkel a rab szabadíthatná magát, bé ne adhassanak, idegen embereket ne admittalhassanak.

8. Ha instrumentumokat, vasakat kezikbe adtak, arra oly gondgya legyen, hogy számadásába lészen, mikor kívántatik előadhassa.

9. Hogyha a tömlecztartó gondviseletlensége miatt, vagy az vasakra való vigyázatlanság miatt, az rabok kiszabadúlnának, az tömlecztartó tartozik számot adni róla, ha pedig az hajdúknak gondviseletlensége miá, e contra az hajdúk.

10. Tüzet sem pibában, sem különben bevinni meg ne engedtessék.

11. Mindenekben a hajdúk dependaljanak az tömlecztartótól; köteles legyen az hajdú arra, hogy az rabokot megvizsgálja, mind mikor kiviszik, mind mikor beviszik, az tömlecztartóval együtt.

12. Az hajdúk jó készülettal legyenek fegyveresek; az hajdúk mindenekbe az ns. szék tiszteitől dependaljanak és az szükséghez képest az hova és mikor elküldetnek, porancsoltatik, abban igazán és szorgalmatosan eljárjanak.

13. A porkoláb vagy tömlecztartó éjjel és nappal szorgalmatos és continuus legyen, ha kifordúlna is maga dolgaira, mindazáltal szüntelen mind bevigyázzon. Az porkoláb híre nélkült az hajdúk sehuva ki ne járjanak.

Ha úgy kívántatik és a szükség hozza, jó őrizet alatt egy rabot kedd napokon porkoláb uram koldúlni kibocsásson, és az mit kaphatnak, az többivel együtt commune legyen.

Az tömlecz válság limitáltatott e szerént:

Idegen rabtól tiz susták;

Székbelitől nyolcz susták.

Székbeli ns. atyánkfia pro poenitancia betett jobbágyoktól, ügy szolgálóktól négy sustákat.

Mely váltságokból tíz sustákból az porkolábnak 15 pénz, az hajdúknak 6 pénz.

Az nyolcz sustákból a porkolábnak 12 pénz, az hajdúknak 5 pénz.

Az négy sustákból az porkolábnak 6 pénz, az hajdúknak 3 pénz. Az többire tiszt uramék vigyének gondot.

Anno 1734. die 2. Martii szombatfalvi *Barabás Mihály* uram mindaddig való porkoláb adott számban ez szerént az tömlecsházhoz és nemes székházhoz való vasakat és egyéb instrumentumokat ez szerént:

Az nemes széeknek volt vasa fél vasakkal edgyütt in summa nr. 25, melyek közül az mgos Khevenhüllerianum regimentbéli officialisok (cum tit.) valami katonákat hozván az nagy és fél vasak közül kévántak adatni 3, melyeket megadván kérésekre, nem restituáltak, mivel az commisáriusok *Zollja Péter* és udvarhelyi *Kovács György* uramék el nem mentek; még egy fél vas, melyről ratiotináljon porkoláb uram.

Egy pár vas vagon hat, mely nem jó; *Sz.-Demeterre* vittek 3-mat.

Fél vas nro. 4. Belincs nro. 2. Lakat nro. 2.

Az két rostélyon levő lakat nagy kulcsal együtt.

(Eredetije *Udvarhelyvármegye levéltárában.*)

1592.

Gr. Wallis Ferencz Csík Gyergyó és Kászonszéknek. N.-Szeben,

1794. márcz. 28.

Értesült, hogy a *tatárok* beütéséről alaptalan híreket terjesztenek és már sokan futni készülnek; megnyugtatta tehát, hogy a tatárok nem mások ellen, hanem a lengyelek és oroszok ellen készülődnek a mol-

dovai határon. («Tartaros, ad confinia *Moldaviae* congregatos, non aliorsum, sed contra Polonos, et Moscovitas tendere velle.»)

Ha pedig valami bekövetkeznék, majd tudósítani fogják a széket, addig legyenek nyugodtan.

FRANCISCUS comes a WALLIS.

(Eredetije Csíkvármegye levéltárában.)

1593.

A Csík, Gyergyó, Kászonszéki mellék-szorosok jegyzéke az elrendelt eltorlaszolás végrehajtására kirendelt felügyelők neveivel (1734.)

Az ordinarius passusokon kívül való ösvények

Gyergyóban:

Borszék, Opcsina, Holló: Joan *Balási*, Georgius *Mezei* de Gyitró.

Békás, Magyarós rész: Clemens Belénesi de Szt.-Miklós.

In Fel-Csík:

Damuk, Hosszúhavas, Ivántó: D. Petrus *Sándor* de Szt.-Damokos.

Tarhavas: Stephanus *Damokos* de Taplócza.

Csügés: D. Joannes *Kosa* de Csicsó.

Farkashavas: D. Thomas *Balási* de Vacsarcsi.

In Al-Csík:

Borda: Andreás *Lakatos* de Ménaság 40*

Keresztes: D. Joan: *Bors* de Sz.-György 40

Sólyomtál: D. Joan: *Tompos* de Szt.-György 30

Kárhágó: D. Joannes *Bíró* de Mindszent 30

Nagy Saj: D. Thomás *Kovács* de Kotormány 100

Kis Saj:

In Kászon:

Uz: D. Stephanus *Bernárd* jun. de Kászon-Felsőfalva.

Baska: D. Stephanus *Literati* de Jakabfalva.

Pro 21. praesentis Junii terminálta a ns. szék, hogy kiállíthatja a vágókat.

*) *Felette*: NB. a Laposkón belől.

(*Báró Schram ab Otterfers* brassai parancsnok 1734. június 10. kelt és a székhez küldött levelének hátán, *Czikó Ferencz* Csikszék jegyzője kezével; mely levélben *br. Schram* megküldi a generalis commendáns parancsát a havasi ösvények eltorlaszolásáról.)

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1594.

A főkormányszék rendelete Csík, Gyergyó és Kászonszéknek, hogy a katonakötelezetteket és a tisztségre alkalmas nemeseket írják össze.

1734. június 11.

Sacrae caesareae regiaeque catholicae Majestatis etc. nomine.

Egregii et nobiles stb.

Etsi per dei gratiam, nullum hucusque ulla ex parte hostilis invasionis malum timendum sit; nihilominus respectu circumstantiarum modernarum ex superabundanti cautela (cum non sit sapientis unquam dicere, non putaram) ego praeses cum gubernio omnimodo principatus hujus securitati ac tranquillitati abunde prospectum iri cupiens, in casu praesertim repentino et insperato: hinc praetitulatis dominationibus vestris injungitur serio, ut his obtentis illico in universa sede personas militares, provinciales videlicet, tam equestris, quam pedestris ordinis, conscribi et in listam seu catalogum referri curent, annotando etiam aliquot ex nobilibus, quos pro officialibus (si ita res posceret) magis idoneos et aptos esse judicabunt, ac postmodum dictam listam huc mittant, insurrectio nihilominus usque ad ulteriorem dispositionem et ordinationem nulla fiat. Sic facturis stb.

E regio principatus Transilvaniae gubernio. Cibinii, die 11-ma. Junii anno 1734.

FR. COMES A WALLIS.

DAVID MAXAY secr. mp.

Külső cím: Egregiis et nobilibus stb. Csík utriusque, Gyergyó et Kászon, nobis benevolis.

Hátán: A. 1734. die 21. Junii publicatae in Rákos de conscriptione personarum militarium in sede etc.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1595.

*A székely-udvarhelyi nemesség panasza a katonai executio zsarolása
ellen. (1734.)*

Méltóságos erdélyi regium gubernium, nekünk kegyelmes jó uraink! Az udvarhelyi privilegiumos renden levőknek alázatos instantiája ngtokhoz kgtekhez.

Alázatosan jelentjük ngtoknak kgteknek, ilyen könyörületlenül *Brassóból* mi reánk és a székre kibocsáttatott tíz nimet katona által való kemény executio szenvedésünket, hogy tudni illik, volt mi rajtunk, privilegiumos renden lévőkön, a nemes országtól mi reánk assignaltatott porczio pénz fl. 22, a mely készen volt mi nálunk és mivel bizonyosan nem tudtuk, hogy kinek és hova kelljen administralnunk, azért mindenkoron készen állott, hogy, ha hirtelenséggel kívántatik, mindjárt adhassuk oda, a hova poroncsoltatik; érkezvén azért *Brassóból* tíz nimet katona és mint-hogy készen volt az 22 rénes forint, mi mindjárt meg akartuk adni, mihelyt érkezett azon tíz nimet katona, de azon napon el nem vötték, hanem azon éjjel rajtunk ültenek és háltnak s tizenöt kupa bort és három rénes forintot vettek *patkó-pénzt* rajtunk (penig csak kilenczen vagyunk a városon privilegiumosok), sőt efelett, minthogy egy része ezen executor németeknek gyalog volt, azok alá szekeret állítottunk; ez is nem volt elég, hanem egy hordó borok volt, az alá is szekeret kértek s hogy hirtelen nem adhattunk, azért a bíránkat rútúl megverték s arestumba vetették, úgy, hogy ha a nemes szék benn nem lett volna a városban, isten tudja, mint lett volna dolga szegény bíránknak, ha a nemes szék assistentiával nem lett volna, a melyet mind mi meg nem engedünk volna s mind a mi becsületes bíránk is fel nem vett volna száz forintokért: melyre nézve alázatosan istalunk ngtoknak kgteknek, méltóztassék megtekíteni ilyen rontatásinkot és keserves költséginket és ha lehetséges, orvoslani is, hogy teljességgel el ne fogyattassék mostani kevés számú privilegiumosi rendünk. Melyről adjuk mi is ezen istans panaszló supplicationkot fide nostra mediante és szokott pecsétünkkel is megerősítettük.

Kivül: 1734

(P. h.)

(Eredetije *Udvarhelyvármegye levéltárában a nemzeti láda XI. csomag.*)

1596.

Cserei Mihály (a történetíró) levele öcscséhez Cserei Jánoshoz egy büntetés elől menekülés végett jobbágyságra lekötött bölöni cigány kötelezvénye felől. Kelt Nagy-Ajtán 1735. máj. 11.

Nem tudom, ha ráakadhat e kegyelmed *bölöni Radulj cigány* obligatoriájára; ha ugyan elé nem kerül azon levél, kegyelmedet kérem: ne sajnáljon nékem fide mediante arról in bona forma attestatiot adni, hogy kegyelmed mint akkori tiszt az nemes széknek úgy grátiázott meg neki s nem prosequálta tovább törvényvel, ha ismét nem szünnék gonosz cselekedetétől és másokra akárcikre rá támadna, vagy fegyverrel invadálná, vagy verekednék, az kegyelmedtől ellene instituált actiojában specificált halálos poenában incurraljon. Mivel most szombaton lesz törvénye *Bölönbén*, az protocollumból kivettem ugyan az kegyelmed ellene való actioját, de ott osztán egyéb írás arról nincsen, miképpen obligálta magát, nékem penig arra volna szükségem.

Ezzel maradok *Nagy-Ajtán* 11. Maji a. 1735.

Kegyelmed szolgálja, bátyja

CSEREJ MIHÁLY mp.

(Sajátkezű eredeti, *Cserey Ákos* úr tulajdona *Ákosfalván*.)

1597.

A főkormányzék Csik, Gyergyó és Kászonszéknek. N.-Szeben, 1735. május 24.

...«Továbbá kgteknek praesentibus az is igen serio et stricte injungáltatik, hogy kgték a falukon s mezővárosokon és a hol aféle helyek vannak, plájokon, vagy is havasokon lévő úton, ösvényeken való strásákat és éjjel nappal való vigyázást szorgalmatosan felállítván, serényen is observáltasson.» ... «Mehagyván és parancsolván mindenütt, hogy ne gyermekek, hanem vagy ifjú legények, vagy pedig ahoz alkalmas aetasu emberek strásállyanak és kivált a *Magyarország* felől lévő széllyeken s passusokon, az onnan *Erdélybe* béjőnni kívánó személyeket igen megvizsgálják (holott is még jobban kellett vigyázni mint másutt is) és examinálják; ha fegyvereseket, vagy bár fegyveretleneket, aféle katona, vagy desertor, vagy is tolvaj forma passus nélkül való személyeket de-

prehendálnak: azokat mingyárást incaptiválván, vigyék az ordinarius tiszt kezéhez, ki is az közelyebb levő várba vagy városba, jó custodia alatt fogságra küldvén, legottan tudósítsa a guberniumot.»

C. JOANNES HALLER gub. m. p.

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1598.

Csik-Taplocza kérése gróf Haller János főkormányzóhoz. 1735. decz. 21.

Mivel a *marhavész* erősen dúlt, hogy majd minden marhájok elpusztult, s mivel a termés is nagyon gyenge volt: kéri, hogy valami sublevatiot eszközöljön ki terhviselésökben.

(Gróf *Haller János* a székeknek megküldi és ajánlja kérvényüket. Darlaczról 1735. decz. 21.)

(Eredetije *Csikvármegye levéltárában.*)

1599.

*Csik és Kászonszék lakosai folyamodványa a főkormányshékhöz,
hogy a pestis, terméketlenség, tűz, katonatartás miatt elszegényedvén,
adójukat szállítsák ez évre le. Kelet nélkül (az 1736. csomóból.)*

Méltóságos regium gubernium nekünk jó uraink!

Elviselhetetlen nyomoruságink és végső pusztulásra jutott boldogtalan sorsunk kinszerit nagyságtoknak s kegyelmeteknek alázatosan jelenteni: minthogy az elmúlt esztendőkbén az contributiok repartitioja alkalmatosságival oly sulyosan és terhesen aggraváltattunk, hogy jóllehet valamink volt, az ő felsége militiajának adtuk, sőt valahol kölcsön kaphattunk, kigázolhatatlan adósságban is vertük magunkat, de mégis a reánk vetett nagy summákat megadnunk lehetetlen volt, sőt a militia is, ámbár mindenféle executiot elkövetett is rajtunk, egészen meg nem vehette, mivel nem volt miből: hogy azért most is erőnk felett ne aggravaltassunk nagyságtoknak s kegyelmeteknek reménkedvén alázatosan siralmas voltunkat remonstráljuk.

1-mo. Gyergyó az reánk vetett quantumnak és mindenféle terhviselésnek harmadrészt tartozott mindenkor supportálni, most

pedig Istennek sulyos iteletiből mind az elmúlt télen is a pestisre nézve ismét el van rekesztve, úgy hogy semmiben minket nem segíthet.

2-do. Természet szerint is helyünk sovány és terméketlen lévén, de kivált tavaly ősszel az rendkívül való szárazság, azután az hideg földön hertelen beállott hideg miatt majd semmit nem vethettünk, az hol mi kevesecskét vetettek volt is, semmi termése nem volt, úgy hogy mostani vetésünket sem értük bé; az zabnak is az hévség megártott és azután a sok eső kalgájában vesztegette, törökbúza pedig, köles és egyéb aféle gazona a mi földünkön nem szokott teremni.

3-tio Fű az nagy szárazság miatt nem nőhetvén, szénát nem csinálhattunk, mivel vizes helyeken a mi kevés fű volt is, az székünkben levő militia lovai számára velünk behordatta, avagy marháival megétette.

4-to. Pénz székünkben teljességgel nincsen és sem város hozzánk közel, sem valami commertium (mivel *Molduvában* most senki felénk nem jár), sem más pénz kereshetésre való módunk nem lehet.

5. Marháinkból is majd kifogytunk, mivel az elmúlt télen nem csak az húsbéli quantumért feles marháinkat, hanem a pénzsummáért is (erőnk s módunk nem lévén készpénzül megfizethetni) sok száz ökreinket válogatva elhajtották ad bellicos necessitates keserves síralmunkkal.

6. Az elmúlt télen és az egész nyáron feles militia lévén székünkben, azoknak egész szerviczét és minden tiszteknek nehéz discretioikat (melyek is considerabilis summát tesznek) praestálni kinszerítettünk, azonkívül az szüntelenül való sánczok ásására és egyéb építetésekre minden héten egy néhány száz embereket és feles szekereket és költséget kellett és kell adnunk, úgy a fűét és fátördő sok szekereink, annyira, hogy ha semmi egyéb onus nem volna is rajtunk, csak ez is helyünknek mind kvalitásához, mind quantitásához képest nagy terh volna, holott ezeken kívül a molduvai passusokon feles őrállókat, úgy az *Gyergyó* és *Udvarhelyszék* felől való utakon és ösvényeken a pestisre nézve számos vigyázókat kell tartanunk szüntelenül.

7. Isten látogatásából tűz miatt is némely embereink meg-

égtenek, melyek az egész országban usualt articulus szerint három esztendőig portiot nem supportálhatnak, egyszóval a memorio modo viventium soha ezen székek ilyen nyomorult és megfogyatkozott, állapottal nem voltak, mint most.

Mindezekre és több elészámálhatatlan okokra nézve nagyságtoknak s kegyelmeteknek könyörgünk igen alázatosan: méltóztassék az hyberniumi quantumnak repartitioját úgy alkalmaztatni, hogy erőnk s proportionk felett ne terheltecsünk és annyira s olyanokra, a mink nincsen, ne erőltessünk, a mi búza, zab már reánk van vetve, annak megadására is elégtelenek vagyunk. Tudjuk ugyan panaszkodnak több helyek is nagyságtok s kegyelmetek előtt, mindazáltal, hogy ezen helynél romlottabb, nyomorultabb és szegényebb *Erdélyben* nincsen, az köztünk forgott militia is agnoscálja, elég bizonyosság lehet az is, hogy még az elmúlt téli quantumnak némely részit a tehetetlenség miatt maig sem fizettük meg, jóllehet marháinkot és valamink volt, oda adtuk, mégis azon restantiákért gyakor és terhes executiokat szenvedtünk és szenvedünk, melyben ha nagyságtok, kegyelmetek kételkednek, méltóztassék nagyságtok s kegyelmetek hiteles embereit ad investigandum békülden.

Iterato is reménkedünk alázatosan nagyságtoknak s kegyelmeteknek és az Istenre, igazságra és kötelességre kényszeríteni nagyságtokat, kegyelmeteket kételenítettünk: atyai kegyességgel méltóztassék nagyságtok s kegyelmetek méltó panaszainkat istenes consideratioban venni és az ő felsége tovább való szolgálatjára ezen szegény helyet (mely százezer forintoknál többel adós másoknak) conserválja, különben ennek lakosi kényszeritetnek elbujdosni, lakó helyeket pusztán hagyván, kiknek is terhek egészen száll aztán más helyekre. Az nagyságtok, kegyelmetek mostani, kiváltképen való szükségünkben és földünknek terméketlenségiben hozzánk mutatandó gratiájából pedig más következő esztendőkre consequentiát formálni nem igyekecsünk. Nagyságtok, kegyelmetek atyai gratiáját Isten nagyságtoknak s kegyelmeteknek megjutalmaztatja, mi is alázatosan megcsolgálni igyekecsünk.

Nagyságtok s kegyelmetek

alázatos szolgái

Csík és Kászonszékeknek lakosi.

(Másod példánya *Csikvármegye levéltárában*, az 1736. csomóban, k. n.)